

SOSIAALITYÖN ASiantuntijuus KEHITYSYHTEISTYÖN KENTÄLLÄ

**Ilona Tapanainen
Pro gradu -tutkielma
Syyskuu 2009
Sosiaalipolitiikan laitos
Turun yliopisto**

TIIVISTELMÄ

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalipolitiikan laitos / Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

TAPANAINEN, ILONA: Sosiaalityön asiantuntijuus kehitysyhteistyön kentällä

Pro gradu -tutkielma, 113 s., 3 liites.

Sosiaalityö

Syyskuu 2009

Tutkielmassani tarkastelen sosiaalityön asiantuntijuutta kehitysyhteistyössä. Lähestyn aihetta määrittelemällä sosiaalityön asiantuntijuutta, esittelemällä laajemmin sosiaalityön kansainvälisyyteen liittyvää keskustelua sekä tarkastelemalla sosiaalityön ja kehitysyhteistyön välisiä yhtäläisyyksiä. Sosiaalityön kansainvälisyys on aiheena ajankohtainen, sillä globalisaation vuoksi kansallisten rajojen ulkopuolella tehtävät ratkaisut vaikuttavat yksittäisen maan sosiaalipolitiikkaan ja näin ollen myös käytännön sosiaalityöhön. Kehitysyhteistyötä pidetään usein yhtenä kansainvälisen sosiaalityön osa-alueena. Sosiaalityön ja kehitysyhteistyön välisiä yhtäläisyyksiä ei ole paljon tutkittu, vaikka niiden periaatteissa ja tavoitteissa on paljon samankaltaisuuksia.

Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, miten sosiaalityön asiantuntijuutta voitaisiin hyödyntää enemmän kehitysyhteistyössä. Tutkimus antaa näin ollen uutta tietoa sosiaalityön asiantuntijuuden tuomista mahdollisuuksista. Aiheen esille tuominen on hyödyllistä sekä kehitysyhteistyöstä kiinnostuneiden sosiaalityöntekijöiden että kehitysyhteistyöprojekteja rahoittavien ja toteuttavien tahojen kannalta.

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen haastattelututkimus. Aineistona olen käyttänyt sellaisten sosiaalityöntekijöiden tai sosiaalityön opiskelijoiden teemahaastatteluja, joilla on työkokemusta kehitysmaaksi luokiteltavasta maasta. Aineistoa olen analysoinut teemoittelun avulla.

Tutkimuksen tuloksena totean, että sosiaalityöllä olisi nykytilannetta enemmän annettavaa kehitysyhteistyölle. Haastattelut osoittavat, että sosiaalityön asiantuntijuudessa on paljon sellaisia osa-alueita, joita voisi hyödyntää myös kehitysyhteistyötehtävissä. Toisaalta on huomioitava myös sosiaalityön menetelmien rajallisuus sellaisissa olosuhteissa, joissa rakenteellinen köyhyys on leimaavaa. Sosiaalityön kansainvälisyyden ja globaalien sosiaalisen vastuun tuominen mukaan suomalaiseen sosiaalialan keskusteluun olisi merkittävää sekä sosiaalityön ammattikunnan että yksittäisen sosiaalityöntekijän kannalta. Kansainvälisyys tulisi ottaa paremmin huomioon myös sosiaalityön opinnoissa.

Asiasanat:

sosiaalityö, kehitysyhteistyö, asiantuntijuus, kansainvälinen sosiaalityö, globalisaatio, kehitysmaat, sosiaalityöntekijä, kansainvälisyys

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
2. KANSAINVÄLINEN SOSIAALITYÖ	5
2.1. Kansainväliset sosiaalialan toimijat	5
2.2. Kansainvälisen sosiaalityön määritelmiä.....	7
2.3. Kansainvälisyyden merkitys sosiaalityölle.....	12
2.4. Tulevaisuuden haasteita.....	15
3. SOSIAALITYÖN ASIANTUNTIJUUS	16
3.1. Teoria ja tieto	19
3.2. Arvot ja eettiset periaatteet	21
3.3. Sosiaalityön käytäntö.....	23
3.4. Globaalin sosiaalityön ongelmakohtia	26
4. SOSIAALITYÖ JA SOSIAALIPALVELUT KEHITYSMAISSA	29
4.1. Sosiaalipalveluiden historia ja toimivuus	30
4.2. Ammatillisen sosiaalityön ja koulutuksen yleisyys	34
4.3. Sosiaalityön käytäntöjen kotoperäistäminen	36
5. SOSIAALITYÖ KEHITYSYHTEISTYÖSSÄ	39
5.1. Kehityksen näkökulma sosiaalityössä.....	39
5.2. Kehitysyhteistyön periaatteet ja päämäärät	43
5.3. Sosiaalityön ja kehitysyhteistyön välisten yhtäläisyyksien tarkastelua	45
6. KATSAUS AIEMPIIN TUTKIMUKSIIN.....	48
7. TUTKIMUSASETELMA	53
7.1. Tutkimuskysymykset ja -menetelmä.....	53
7.2. Aineiston keruu ja analysointi.....	55
8. TYÖYMPÄRISTÖNÄ KEHITYSMAA	58
8.1. Haastateltavien taustatiedot	58
8.2. Työkokemus kehitysmaassa.....	62
8.3. Paikallisen kulttuurin näkyminen käytännön työssä	67
8.4. Haasteet ja motivoivat asiat	71

9. SOSIAALITYÖN MAHDOLLISUUDET KEHITYSYHTEISTYÖSSÄ	76
9.1. Koulutuksen ja työkokemuksen hyödyllisyys	78
9.2. Sosiaalityön asiantuntijuus kehitysyhteistyössä.....	83
9.3. Sosiaalityöntekijälle soveltuvat tehtävät kehitysyhteistyön kentällä	88
9.4. Kokemus ammatillisuuden lisääjänä	91
10. SOSIAALITYÖN KANSAINVÄLISYYS	96
10.1. Sosiaalityön kansainvälisyys ja kansainvälinen sosiaalityö	96
10.2. Sosiaalityö ja globaalit hyvinvoinnin kysymykset.....	99
11. LOPUKSI	101
LÄHTEET.....	107
LIITTEET.....	114

TAULUKOT

Taulukko 1. YK:n vuosituhatavoitteet.....	46
Taulukko 2. Haastateltavien työkokemus kehityksimaassa.....	65

LYHENTEET

C.I.F.	Council of International Fellowship
DAC	Development Assistance Committee
IASSW	International Association of Schools of Social Work
ICSD	International Consortium for Social Development
ICSW	International Council on Social Welfare
IFSW	International Federation of Social Workers
IMF	International Monetary Fund
KEPA	Kehitysyhteistyön palvelukeskus
OECD	Organisation for Economic Co-Operation and Development
PRSP	Poverty Reduction Strategy Paper
UNDP	United Nations Development Programme
UNICEF	United Nations Children´s Fund
UNIFEM	United Nations Development Fund for Women
WHO	World Health Organization
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1. JOHDANTO

Sosiaalityön historia ympäri maailman on hyvin kansainvälinen. 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa sosiaalityö ammattina nousi omaksi professiokseen, ja Eurooppaan ja Pohjois-Amerikkaan perustettiin ensimmäiset ammatilliset sosiaalityön koulutusohjelmat. Näitä esimerkkejä seuraten sosiaalityö ja sen koulutus aloitettiin myös muissa maanosissa. Alussa mallia otettiin ensimmäisistä sosiaalityön pioneereista, mutta myöhemmin monissa maissa nousi esiin omia, osittain kulttuuriin sidottuja sosiaalityön käytännön malleja ja lähestymistapoja. Sosiaalityöntekijöillä oli vahva rooli suurimmassa kansainvälistä kehitystä edistävässä organisaatiossa Yhdistyneissä kansakunnissa (YK) sen perustamisvuodesta 1945 alkaen. (Pollack 2007, 114.) Sosiaalityöntekijöillä on myös ollut vahva vaikutus kansainvälisten sosiaalisten liikkeiden syntymisessä, joista voimakkaimpina nähdään rauhan liike sekä naisten asemaa edistänyt kansainvälinen toiminta. (Healy 2001, 19–42.)

Sosiaalityön historian alun vahvan kansainvälisyyden jälkeen sosiaalityöntekijöiden vaikuttavuus kansainvälisillä areenoilla on kuitenkin heikentynyt. Esimerkiksi YK:ssa sosiaalityöntekijöiden rooli on nykyisin lähinnä konsultoiva, ja he toimivat kansainvälisten sosiaalityön järjestöjen kautta. Tähän on pidetty syynä YK:n siirtymistä painottamaan enemmän taloudellista kehitystä inhimillisten voimavarojen edistämisen sijaan, jolloin sosiaalityöllä ei ole enää niin paljon tarjottavaa kehityskeskusteluissa. On myös ajateltu, että sosiaalityö ammattina ei onnistunut spesifioimaan omaa rooliaan kansainvälisillä areenoilla. (Healy 2001, 19–42.)

Sosiaalityön kansainvälistyminen ja sosiaalityön käytäntöjen kansainvälistäminen ovat tulleet kuitenkin viime vuosina entistä ajankohtaisimmiksi. Ihmiset liikkuvat yhä enemmän kansallisten rajojen ulkopuolella joko vapaaehtoisesti tai pakosta. Kansainvälisten organisaatioiden ja niiden harjoittaman politiikan myötä maailman toisella puolella tehdyt päätökset voivat vaikuttaa tavallisen ihmisen arkeen ja elämään. Globalisoituminen vaikuttaa sosiaalipoliittisiin ratkaisuihin ja näin ollen myös käytännön sosiaalityöhön. (Lyons & Manion & Carlsen 2006, 21–39.) Yhä useamman sosiaalityöntekijän työssä myös Suomessa on kansainvälisiä vaikutteita, joista yhtenä esimerkkinä on maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrän kasvu.

Kansainvälisten järjestöjen ja yhteisöjen toiminnalla sekä globalisaatiolla on usein voimakkaimmat vaikutukset niin sanottuihin kehitysmaihin (Payne & Askeland 2008, 4). Kehitysyhteistyötä vähiten kehittyneissä maissa on harjoitettu jo vuosikymmenten ajan eri alojen edustajien toimesta. Mukana on ollut myös suomalaisia sosiaalialan ammattilaisia erilaisissa tehtävissä (Raassina 1990). Kiinnostukseni tässä tutkimuksessa kohdistuu erityisesti sosiaalityön ja kehitysyhteistyön väliseen suhteeseen. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää sitä, millaisissa työtehtävissä sosiaalityöntekijä voi toimia kehitysyhteistyön kentällä, miten sosiaalityön koulutus ja käytännön kokemus tukevat työskentelyä vieraassa kulttuurissa ja erityisesti kehitysyhteistyöhön liittyvissä tehtävissä, ja miten työ kehitysyhteistyötehtävissä vaikuttaa oman ammatillisuuden ja sosiaalityön asiantuntijuuden kehittymiseen. Näihin kysymyksiin olen etsinyt vastauksia haastatteleamalla sellaisia sosiaalityöntekijöitä tai sosiaalityön opiskelijoita, joilla on työkokemusta kehitysmaaksi luokiteltavasta maasta.

Sosiaalityön kansainvälisyyttä on tutkittu melko paljon (esim. Healy 2001; Lyons 1999; Cox & Pawar), ja tietoa sosiaalityön suhteesta laajempaan kehitykseen ja kehitysyhteistyöhön löytyy jonkun verran (esim. Rosenthal 1990; Midgley 1995). Suomalaista kirjallisuutta aiheesta ei kuitenkaan paljon löydy. Suomessa on tehty vuonna 1990 sosiaalialan kehitysyhteistyön resurssikartoitus (ks. Raassina 1990), jossa selvitettiin sosiaalialan henkilöstön kokemuksia ja näkemyksiä kehitysyhteistyöstä. Kartoituksessa ilmeni kiinnostusta sosiaalialan kehitysyhteistyötehtäviä kohtaan, vaikka kokemus tällaisista tehtävistä oli vähäistä. Kartoituksessa ei kuitenkaan keskitytty erityisesti sosiaalityöntekijöihin ja heidän asiantuntijuuteensa. Lisäksi kartoitus on tänä päivänä jo melko vanhentunut.

On todettu, että sosiaalityön ja kehitysyhteistyön välisiä yhteyksiä ja päällekkäisyyksiä ei ole avattu (Ranta-Tyrkkö 2009, 41), vaikka näillä on keskenään paljon yhtäläisyyksiä niin periaatteiden, tavoitteiden kuin käytännön toiminnankin tasolla. Aihe on näin ollen ajankohtainen, ja sen esille tuominen on hyödyllistä sekä kehitysyhteistyöstä kiinnostuneiden sosiaalityöntekijöiden että kehitysyhteistyöprojekteja rahoittavien ja toteuttavien tahojen kannalta. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten sosiaalityön asiantuntijuutta voitaisiin hyödyntää enemmän kehitysyhteistyössä. Tutkimus antaa näin ollen uutta tietoa sosiaalityön asiantuntijuuden tuomista

mahdollisuuksista. Oletukseni on, että sosiaalityöntekijöillä on paljon sellaista asiantuntemusta ja taitoa, jonka avulla voitaisiin viedä eteenpäin myös kehitysyhteistyön päämääriä.

Kansainväliseen sosiaalityöhön ja kehitysyhteistyöhön liittyvä terminologia ei ole yksinkertaista tai arvovapaata. Maailma on jaettu aikakaudesta riippuen eri tavalla; kylmän sodan aikaan ensimmäiseen, toiseen ja kolmanteen maailmaan, sittemmin kehitysmaihin ja kehittyneisiin maihin tai pohjoiseen ja etelään. Tässä tutkielmassa tulen käyttämään pääasiassa Healyn (2001, 14) mukaisesti termejä kehitysmaat (*developing countries*) ja teollisuusmaat (*industrialized countries*). Nämä termit ovat YK:n kehitysohjelman (UNDP) käyttämiä termejä, ja ne jakavat maat laajasti kahteen kategoriaan. Healy perustelee valintaansa sillä, että terminä teollisuusmaat on parempi kuin kehittyneet maat, koska luokitus kehittyneisiin maihin viittaisi joidenkin maiden täydelliseen kehittyneisyyteen ja kehitysprosessin loppumiseen. Jakaminen etelään ja pohjoiseen on taas maantieteellisesti hämmentävää, koska kaikki teollisuusmaat eivät ole pohjoisessa eivätkä kaikki kehitysmaat etelässä. Teollisuusmaiden ohella kirjallisuudessa käytetään usein termiä länsimaat (*western countries*), jota tulen myös käyttämään teollisuusmaat-termin ohella (esim. Payne & Askeland 2008). Länsimaat on käsitteenä tunnettu ja kuvastaa monessa kohtaa teollisuusmaita paremmin kyseessä olevia maita ja niiden historiallista roolia.

Kehitysmaa-termi ei ole paras tai neutraalein käsite, ja se onkin kiistanalainen. Tulen kuitenkin käyttämään sitä, koska suomalaisessa kirjallisuudessa kehitysmaa on yhä yleisimmin käytössä oleva termi, eikä parempaa suomenkielistä käännöstä ole tätä kirjoitettaessa keksitty. Joskus kehittymättömimmistä maista näkee käytettävän termiä kehittyvät maat, joka kuvastaa maiden kehitysprosessin olevan käynnissä. Tulen kuitenkin puhumaan tässä tutkimuksessa kehitysmaista edellä esitetyistä perusteluista johtuen. Kehitysmaa voidaan määritellä eri tavoin. Tässä tutkimuksessa viitataan kehitysmailla sellaisiin maihin, jotka taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n kehitysapukomitea DAC (*Development Assistance Committee*) on luokitellut virallisiksi kehitysavun saajiksi (ks. liite 1) (OECD 2009).

Tutkimuksessani lähdän liikkeelle sosiaalityön asiantuntijuudesta, jota käsittelem teorian ja tiedon, arvojen ja eettisten periaatteiden sekä sosiaalityön käytännön kautta. Tämän

jälkeen luvussa 3 keskityn kansainväliseen sosiaalityöhön käsitellen sekä sen määritelmiä ja tarpeellisuutta että siihen kohdistuvaa kritiikkiä. Kansainväliseen sosiaalityöhön tutustumisen jälkeen siirryn neljännessä luvussa kartoittamaan sosiaalipalveluiden ja sosiaalityön tilaa ja kehitystä kehitysmaissa. Keskityn myös länsimaisen sosiaalityön mallin ongelmakohtiin kehitysmaiden kontekstissa. Seuraavaksi siirryn käsittelemään kehitysyhteistyön ja sosiaalityön välisiä yhteyksiä selventämällä sosiaalisen kehityksen käsitettä, kuvailemalla kehitysyhteistyötä ja sen tavoitteita ja erittelemällä sosiaalityön ja kehitysyhteistyön periaatteiden ja tavoitteiden yhtäläisyyksiä. Luvussa 6 kuvaan aiheesta tehtyjä aiempia tutkimuksia. Teoriosan ulkoisena viitekehyksenä toimii edellä kuvatun mukaisesti sosiaalityön asiantuntijuus ja sisäisenä viitekehyksenä sosiaalityön kansainvälisyys ja erityisesti sosiaalityön ja kehitysyhteistyön välinen rajapinta.

Luvussa 7 tarkennan tutkimuskysymykset, kuvailen tutkimuksessa käytettyä tutkimusmetodia ja esittelen tutkimusaineiston. Tämän jälkeen esittelen haastateltavien taustatiedot ja kehitysmaassa saadut kokemukset. Luku 9 keskittyy sosiaalityön asiantuntijuuteen kehitysyhteistyössä eli siihen, mitä hyötyä haastateltavat ovat kokeneet sosiaalityön opinnoista ja työkokemuksesta olleen ja millaisissa tehtävissä sosiaalityöntekijä voisi haastateltavien mukaan toimia kehitysyhteistyön kentällä. Luvussa 10 kuvailen haastateltavien ajatuksia sosiaalityön kansainvälisyydestä sekä siitä, millainen rooli sosiaalityöllä voisi olla globaalien sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa. Viimeisessä luvussa kerään yhteen tutkimustulokset ja pohdin tutkimuksen esiin nostamia kysymyksiä.

Suomenkielisen kirjallisuuden puutteen vuoksi olen kääntänyt itse joitakin englanninkielisiä termejä. Tämä on voinut johtaa siihen, että kaikki suomenkieliset käännökset eivät välttämättä ole sopivimpia tai parhaiten termiä kuvaavia. Toivon, että sosiaalityön kansainvälisyys löytäisi tulevaisuudessa paikkansa myös suomalaisessa sosiaalialan keskustelussa. Sosiaalityön kansainvälisyys ja erityisesti työ kehitysyhteistyön parissa on itseäni kiinnostava aihe, josta ei mielestäni juurikaan puhuta opintojen aikana. Itse olin pitänyt kauan nuo kaksi alaa toisistaan erillään; opiskellut sosiaalityötä ja siinä sivussa omasta mielenkiinnostani hieman kehitysmaatutkimusta. Vasta sosiaalityön opintojen loppuvaiheessa ymmärsin, että nuo kaksi kiinnostukseni kohdetta voi myös yhdistää järkevällä tavalla. Tästä

ymmärryksestä syntyi ajatus tutkia sosiaalityötä itselleni uudesta näkökulmasta.

2. KANSAINVÄLINEN SOSIAALITYÖ

Kehitysyhteistyötä voidaan pitää yhtenä kansainvälisen sosiaalityön osa-alueena. Tämän vuoksi haluan tuoda tässä tutkimuksessa esille myös aiheeseen liittyvän keskustelun, vaikka kaikki kansainvälisen sosiaalityön osa-alueet eivät suoranaisesti liitykään kehitysyhteistyöhön. Mielestäni sosiaalityön kansainvälisyyden käsittäminen laaja-alaisena ilmiönä auttaa ymmärtämään myös kehitysyhteistyön ja sosiaalityön keskinäistä suhdetta.

Seuraavissa luvuissa tulen esittelemään lyhyesti kansainvälisiä sosiaalialan toimijoita sekä erittelemään kirjallisuudesta esiin nousevia kansainvälisen sosiaalityön määritelmiä. Tämän lisäksi keskityn siihen, miksi sosiaalityöntekijän on hyvä sisäistää sosiaalityön kansainvälinen ulottuvuus. Lopuksi kokoan yhteen kirjallisuudesta esiin nousevia haasteita, joita kansainväliset sosiaalityön toimijat tulevat kohtaamaan tulevaisuudessa.

2.1. Kansainväliset sosiaalialan toimijat

Sosiaalityön kansainvälisyyttä edistävät muutamat järjestöt, jotka ovat muun muassa luoneet yleismaailmalliseksi tarkoitetun sosiaalityön määritelmän ja eettisen ohjeistuksen sekä globaalit koulutuksen standardit. Järjestöt toimivat sekä kansainvälisellä tasolla että alue- ja paikallisyhdistyksinä ja tekevät yhteistyötä muiden järjestöjen kanssa.

Todennäköisesti eniten sosiaalityön kansainvälisyyden edistämiseen on vaikuttanut International Federation of Social Workers (IFSW). Se on vuonna 1956 perustettu järjestö, joka syntyi ennen toista maailmansotaa toimineen the International Permanent Secretariat of Social Workers -järjestön seuraajaksi. Järjestön tavoitteena on edistää sosiaalityön ammattia kansainvälisen yhteistyön kautta, edistää sosiaalityöntekijöiden kansallisten järjestöjen tai ammattiyhdistysten perustamista ja tukea näiden järjestöjen työtä muun muassa sosiaalityön koulutuksen ja ammatillisten standardien luomisen ja

kehittämisen saralla. Tällä hetkellä IFSW:lla on kansallinen järjestöedustaja 90 maassa ja näiden myötä yli 745 000 jäsentä. (IFSW 2009a.) Suomessa IFSW:a edustaa sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia. IFSW:n kanssa tiivistä yhteistyötä tekee vuonna 1928 perustettu The International Association of Schools of Social Work (IASSW), joka on maailmanlaajuinen sosiaalityön oppilaitosten ja kouluttajien järjestö. Se edistää sosiaalityön koulutusta ympäri maailman muun muassa kehittämällä opetuksen standardeja ja kannustaa sosiaalityön kouluttajia tiedon ja taidon vaihtamiseen. Järjestöllä on jäsenkouluja kaikissa maanosissa. (IASSW 2009.)

The International Council on Social Welfare (ICSW) on kansainvälinen organisaatio, jonka tavoitteena on edistää sosiaalista hyvinvointia, kehitystä ja oikeutta. ICSW edustaa monia kansallisia ja kansainvälisiä jäsenjärjestöjä. Järjestö määrittelee perustehtäväkseen sellaisen sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen edistämisen, jonka tavoitteena on vähentää köyhyyttä, vastoinkäymisiä ja haavoittuvaisuutta ympäri maailman. ICSW:n toimintaan sisältyy muun muassa tutkimuksen tekoa ja seminaarien järjestämistä. Se työskentelee päättäjien ja hallinnon edustajien kanssa sekä valtion että kansalaisyhteiskunnan tasolla. (ICSW 2009.) IFSW, IASSW ja ICSW julkaisevat yhdessä International Social Work -lehteä.

The International Consortium for Social Development (ICSD) on sosiaalityön kouluttajien 1970-luvulla perustama järjestö, jonka tavoitteena on kehittää tehokkaita kehitykseen liittyviä interventiostrategioita paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Se keskittyy kansainvälisestä sosiaalisesta kehityksestä tiedottamiseen, ja toimii yhteistyössä erilaisten kansainvälisten organisaatioiden kanssa. (ICSD 2009.)

Sosiaalityöntekijöille on tarjolla myös vaihto-ohjelmia, joiden kautta voi päästä tutustumaan vieraaseen maahan ja siellä tehtävään sosiaalityöhön. The Council of International Fellowship (C.I.F.) on 1960-luvulla perustettu järjestö, jonka pääasiallinen tehtävä on tarjota vaihto-ohjelmia sosiaalityöntekijöille ja vastaavien ihmissuhdealojen edustajille ympäri maailman. Järjestöllä on monissa maissa kansallisia jäsenjärjestöjä, jotka vastaavat vaihto-ohjelmien käytännön järjestelyistä. (C.I.F. 2009.) Suomessa järjestöä edustaa CIF in Finland (CIF in Finland 2009).

Suomessa sosiaalialan kansainvälisyyttä on edistänyt erityisesti Globaali sosiaalityö ry, joka on vuonna 2002 Tampereella perustettu sosiaalialan yhdistys. Sen mukaan eri puolilla maailmaa tehtävän sosiaalialan työn yhteinen tavoite on ihmisyiden vahvistaminen tukemalla ja auttamalla ihmisiä heidän arjessaan ja sosiaalisten ongelmien vaikeuttamissa elämäntilanteissaan. Yhdistys pyrkii vahvistamaan ja tuomaan esiin kansainvälistymiskehityksessä tarvittavaa globaalia sosiaalista näkökulmaa. Globaali sosiaalityö ry:llä on yhteistyötahoja muun muassa Mosambikissa, Tansaniassa ja Venäjällä. (Globaali sosiaalityö ry 2009.)

2.2. Kansainvälisen sosiaalityön määritelmiä

Kansainvälisen sosiaalityön määrittelemine on aina ollut hyvin monimutkaista. Englanninkielinen termi *international social work* ei ole käsitteenä uusi. Suomalaisessa sosiaalialan keskustelussa se ei kuitenkaan ole kovin tunnettu (ks. Karvinen-Niinikoski 2009, 149). Luettavuuden helpottamiseksi tulen käyttämään jatkossa termiä *kansainvälinen sosiaalityö*, vaikka käsitteen historia liittyykin englanninkieliseen ilmaukseen.

Healyn (2001, 6) mukaan kansainvälinen sosiaalityö on perinteisesti määritelty joko suppean tai laajan tulkinnan mukaisesti. Suppea tulkinta käsittää vain toiminnan kansainvälisellä tasolla eli toiminnan jossain kansainvälisessä projektissa, lähinnä YK:n eri ohjelmissa. Laaja tulkinta sisältää kaikki kansainvälisyyteen liittyvät sosiaalityön toiminnot eli kaikki ne sosiaalityön osa-alueet, jotka ylittävät kansallisia ja kulttuurisia rajoja. Kansainvälisen sosiaalityön alkuperä ja ensimmäiset aiheita koskevat kirjoitukset esitetään vaihtelevasti eri lähteissä. Xun (2006) mukaan termiä *international social work* käytettiin ensimmäisen kerran vuonna 1943 kuvailtaessa sosiaalityön käytäntöjä kansainvälisissä järjestöissä. Tällöin kansainvälinen sosiaalityö määriteltiin erityiseksi käytännön alaksi, jossa tärkeää olivat tietyt ammatilliset tiedot ja taidot. Nämä mahdollistivat sosiaalityöntekijöiden työskentelyn kansainvälisissä järjestöissä, kuten Punaisen Ristin kansainvälisessä komiteassa. Myöhemmin termiin sisällytettiin myös maahanmuuttajien ja pakolaisten parissa tehtävä sosiaalityö kotimaassa. Healy (2001, 6) kuitenkin mainitsee, että kansainvälisen sosiaalityön termiä on käytetty ensimmäisen kerran jo vuonna 1928 ensimmäisessä kansainvälisessä sosiaalityön konferenssissa. Konferenssista lähtenyt keskustelu johti kansainvälisen sosiaalityön laajaan tulkintaan jo vuonna 1939, kun G. Warren määritteli kansainvälisen sosiaalityön julkaisussa *Social*

Work Yearbook. Tämän määritelmän mukaan kansainvälinen sosiaalityö käsittää sosiaalityöntekijöiden ideoiden vaihdon kansainvälisissä tapaamisissa, maiden ja hallitusten välisen sosiaalialan työskentelyn sekä auttamistyön. (Healy 2001, 6.)

Käsitteen merkitystä alettiin tutkia laajemmin 1980-luvulla (Lyons 1999, 25). 1990-luvulta alkaen useat asiantuntijat ovat määritelleet kansainvälisen sosiaalityön aiempaa laajemmin ammatillisena käytäntönä, joka ylittää kansallisia rajoja ja jonka pohjana ovat kansainväliset kontaktit ja vaihto-ohjelmat (Xu 2006). Keskustelu kansainvälisestä sosiaalityöstä, sen merkityksestä ja käytännöistä on jatkunut vilkkaana myös 2000-luvulla. Nykyisin kansainvälisen sosiaalityön määrittelijöitä onkin useita. Seuraavissa kappaleissa tulen esittämään joitakin kirjallisuudessa eniten esille tulleita näkemyksiä siitä, mitä kansainvälisellä sosiaalityöllä tarkoitetaan.

Healy (2001, 5–13) näkee kansainvälisen sosiaalityön kansainvälisenä toimintana (*international action*). Hänen mukaansa lisääntyvän globaalin riippuvuuden aikana paikallisilla sosiaalityöntekijöillä on sekä mahdollisuus että myös velvollisuus ottaa osaa kansainväliseen toimintaan. Healy jakaa kansainvälisen toiminnan neljään eri alueeseen:

- 1) kansainvälisyyteen liittyvä kotimainen käytäntö,
- 2) ammatillinen vaihto,
- 3) kansainvälinen käytäntö sekä
- 4) kansainvälisen toimintatavan kehittäminen ja edistäminen.

Kansainvälisyyteen liittyvällä kotimaisella käytännöllä Healy tarkoittaa kotimaassa tehtävää sosiaalityötä, joka tavalla tai toisella liittyy kahteen tai useampaan eri maahan. Esimerkkejä tällaisesta työstä ovat pakolaisten kanssa tehtävä työ ja kansainväliseen adoptioon liittyvä työskentely. Healy tuo esiin myös sosiaalityöntekijän roolin poliittisena toimijana, millä hän viittaa rakenteellisen sosiaalityön tärkeyteen. Sosiaalityöntekijän tulisi kehittää ja tuoda esille oman maan ulkopolitiikan sosiaalisia näkökohtia sekä sellaisia kansallisen politiikan näkökulmia, jotka vaikuttavat muiden maiden kansalaisiin. (Healy 2001, 7–9.)

Toinen kansainvälisen sosiaalityön toiminnan alue, ammatillinen vaihto, tarkoittaa kykyä vaihtaa sosiaalityön tietoa ja kokemuksia kansainvälisesti sekä käyttää näitä kotimaassa tehtävän sosiaalityön käytännön ja sosiaalipolitiikan kehittämiseen. Tällä Healy tarkoittaa erilaisia toimintoja, kuten alan kansainvälisten lehtien ja kirjallisuuden lukemista, osallistumista sosiaalityöntekijöiden kansainvälisiin tapaamisiin sekä muissa maissa keksittyjen innovaatioiden mukauttamista oman maan käytäntöön. Kansainvälisten innovaatioiden hyödyntäminen vaatii tietoa muiden maiden sosiaalisen hyvinvoinnin kehityksestä sekä ”vievän” ja ”tuovan” maan kulttuurisista eroista. Näin uusi innovaatio pystytään mukauttamaan ja muokkaamaan oman käyttöön sopivaksi. Tällaisia hyödynnettäviä innovaatioita löytyy sekä teollisuus- että kehitysmaista. (Healy 2001, 9–11.) Cox ja Pawar (2006, 19) painottavat Healyn ajatusta ammatillisesta vaihdosta. Heidän mukaansa osa tämän osa-alueen tärkeydestä liittyy siihen, miten paljon länsimaiden sosiaalityö voi oppia kehitysmaista tulevista käytännöistä ja toimintamalleista.

Healyn (2001, 10–12) nimeämä kolmas osa-alue, kansainvälinen käytäntö, on oman tutkimukseni kannalta merkittävin. Se merkitsee suoraa panosta, jonka sosiaalityön ammattilaiset antavat kansainväliselle kehitystyölle joko palkattuina työntekijöinä tai vapaaehtoistyön kautta kansainvälisissä kehitystyön organisaatioissa. Onnistuminen tällä alueella riippuu siitä, miten laajasti kansainvälinen tieto voidaan yhdistää sosiaalityön ammattitaitoon. Healyn mukaan kansainvälisen auttamis- ja kehitystyön parissa työskentelevät sosiaalityöntekijät käyttävät monia taitoja, joita he ovat oppineet ammatillisessa koulutuksessa. He yhdistävät näitä taitoja kehitykselliseen näkökulmaan, tietoon kansainvälisestä kontekstista sekä monikulttuurisessa työssä tarvittavaan sensitiivisyyteen ja kommunikointitaitoihin. Esimerkin kautta Healy toteaa kansainvälisessä kehitystyössä työskentelevien sosiaalityöntekijöiden käyttävän työssään ainakin opittua tietoaan ihmisen käyttäytymisestä sekä taitojaan yhteisöllisessä organisoinnissa, suunnittelussa, johtamisessa ja arvioinnissa. (Healy 2001, 10–12.) Healy ei kuitenkaan paneudu tarkemmin kehitystyön parissa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuuteen ja käytännön valmiuksiin toimia kehitys yhteistyön kentällä, mikä on itseäni kiinnostava ja tutkimukseni kannalta relevantti kysymys.

Neljäs eli viimeinen alue, kansainvälisen toimintatavan kehittäminen ja edistäminen, merkitsee sitä, että sosiaalityö maailmanlaajuisena liikkeenä voi tuoda julki tärkeitä sosiaalisia kysymyksiä. Samalla liike antaa panoksensa kansainvälisten sosiaalisten ongelmien ratkaisemiselle erityisosaamisensa kautta. Tällä Healy tarkoittaa sosiaalityön kansainvälisten organisaatioiden, kuten IASSW:n tai IFSW:n, osallistumista erilaisten kansainvälisten elinten tilaisuuksiin. Näissä sosiaalityön järjestöt voivat ottaa osaa kansainvälisten kysymysten ja ongelmien käsittelyyn. Osallistuminen edellyttää kulttuurienvälisen kommunikaation taitoa sekä laajaa tietoa esimerkiksi monien maiden poliittisista rajoitteista, jotka tekevät tietyt sosiaaliset toiminnot mahdottomiksi. (Healy 2001, 12–13.)

Cox ja Pawar (2006, 20) haluavat lisätä yllä esitettyyn Healyn määritelmään sen päämäärän, että sosiaalityö vakiinnuttaisi paikkansa joka puolella maailmaa. Sosiaalityöllä voisi heidän mukaansa olla merkittävä rooli monien köyhien maiden kehityksessä. Kansainvälisestä sosiaalityöstä ei myöskään voida puhua universaalina ilmiönä, jos se käytännössä edustaa vain länsimaita ja jättää monet köyhät maat ulkopuolelle (ks. luku 3.4). Cox ja Pawar itse määrittelevät kansainvälisen sosiaalityön seuraavasti:

“International social work is the promotion of social work education and practice globally and locally, with the purpose of building a truly integrated international profession that reflects social work’s capacity to respond appropriately and effectively, in education and practice terms, to the various global challenges that are having a significant impact on the well-being of large sections of the world’s population. This global and local promotion of social work education and practise is based on an integrated-perspectives approach that synthesizes global, human rights, ecological, and social development perspectives on international situations and responses to them.” (Cox & Pawar 2006, 20.)

Tässä määritelmässä keskeisiä asioita ovat toiminta sosiaalityön koulutuksen ja käytännön edistämiseksi globaalilla ja paikallisella tasolla, yhteys koulutuksen ja kansainvälisen toimintatavan välillä, monien eri käytäntöjen yhdistäminen yhden vallitsevan käytännön sijaan, yhtenäisen perspektiivin lähestymistavan huomioiminen sekä yksilön ja yhteisön hyvinvointi. Tärkeää on paikallisen, alueellisen, kansallisen ja

kansainvälisen tason huomioon ottaminen eri tilanteita tarkasteltaessa, ei ainoastaan kansainväliseen tasoon keskittyminen. Useiden eri käytäntöjen yhdistämisellä halutaan välttää länsimaisen käytännön liiallinen painottaminen. (Cox & Pawar 2006, 20–21.)

Lyons, Manion ja Carlsen (2006, 12) haluavat tuoda esiin kansainvälisen perspektiivin mukaan ottamisen paikallisessa sosiaalityössä. Tällöin kansainvälinen sosiaalityö koskisi kaikkia sosiaalityöntekijöitä eikä ainoastaan niitä, jotka toimivat erityisesti kansainvälisellä tasolla. Käytännössä tämä tarkoittaa lisääntyvää ymmärrystä globaaleista tapahtumista, vaikutteista ja ongelmista, kansainvälisten ja kulttuurien välisten ulottuvuuksien liittämistä paikallisiin tapahtumiin sekä vertailevan ja kansainvälisen tiedon hyödyntämistä ongelmien analysoinnissa ja mahdollisten interventiostrategioiden evaluoinnissa.

Falk ja Nagy (1997, teoksessa Lyons 1999, 26) tutkivat 1990-luvun puolivälissä sosiaalityön opettajien näkemyksiä kansainvälisestä sosiaalityöstä. Tutkimukseen osallistui 96 sosiaalityön opettajaa 20 eri maasta Euroopassa, Pohjois-Amerikassa ja Australiassa. Tulokset voidaan jakaa neljään eri teemaan, jotka kuvaavat vastaajien näkemyksiä siitä, mitä kansainvälinen sosiaalityö sisältää:

- 1) kansainväliset seminaarit ja konferenssit sekä mahdollisuudet vaihtoon, kansainväliseen harjoitteluun ja konsultaatioon,
- 2) toimintatapojen, arvojen ja käytännön lähestymistapojen vertaileva tutkimus,
- 3) tieto kansainvälisten organisaatioiden, rahoituslaitosten, ylikansallisten yhteisöjen ja kansainvälisten sopimusten roolista sekä
- 4) kansainvälisten tapahtumien ja kansojen keskinäisen riippuvuuden voimistuvan merkityksen huomioiminen taistelussa yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeuksien puolesta. (Falk & Nagy 1997, teoksessa Lyons 1999, 26.)

Lyons (1999, 25–26) mainitsee, että suurin osa tutkimukseen osallistuneista sosiaalityön opettajista piti tärkeämpänä globaalien perspektiivien esittelemistä opiskelijoille kuin opiskelijoiden valmentamista varsinaiseen kansainväliseen työhön. Hän toteaa tämän olevan yhteydessä aiempaan Rosenthalin (1990) tutkimukseen, jonka mukaan sosiaalityön opiskelijoista vain hyvin pieni joukko sijoittuu valmistuttuaan kansainvälisiin tehtäviin tai on edes kiinnostunut niistä. On hyvä kuitenkin huomioida,

että Falkyn ja Nagyn tekemään tutkimukseen on osallistunut vain länsimaita edustavia sosiaalityöntekijöitä.

Edellä esitettyjen näkemysten perusteella voidaan todeta, että kansainvälisestä sosiaalityöstä ei ole olemassa yhtä kaikkien hyväksymää käsitystä. Kansainvälisen sosiaalityön kenttä onkin moninaisuutensa ja rönsyilevyytensä vuoksi melko vaikeasti hahmotettavissa. Käsitteen haastavuus ja tuntemattomuus tulevat esille myös tämän tutkimuksen luvussa 10, jossa käydään lisää keskustelua kansainvälisestä sosiaalityöstä ja sen merkityksestä. Yhtä mieltä tuntuu oltavan kuitenkin siitä, että yksi kansainvälisen sosiaalityön tärkeä osa on yli maiden rajojen ylittävä keskustelu ja vuoropuhelu sosiaalityön toimintatavoista, perusteista ja merkityksestä. Itse näkisin tämän vuoropuhelun hyvin merkittävänä ja luonnollisena osana kansainvälistä sosiaalityötä, sillä vain monensuuntaisen keskustelun ja kumppanuuden myötä voi oppia ja oivaltaa myös mahdollisesti omaan työhön vaikuttavia uusia näkökulmia ja lähestymistapoja.

2.3. Kansainvälisyyden merkitys sosiaalityölle

Kansainvälisen sosiaalityön esiin nostaminen ja määrittelemineen voivat herättää kysymyksiä siitä, miksi kansainvälisestä sosiaalityöstä tulisi keskustella ja mitä merkitystä kansainvälisyydellä on yksittäiselle sosiaalityöntekijälle. Kotimaassaan työskentelevä sosiaalityöntekijä voi pohtia sitä, miksi hänen olisi hyvä olla tietoinen sosiaalityön kansainvälisestä ulottuvuudesta ja mitä hän hyötyy kansainvälisestä keskustelusta.

Lyons (1999, 8–9) toteaa, että huolimatta paikallisista poliittisista, sosioekonomisista ja kulttuurisista eroista on olemassa ydinarvoja, jotka erottavat sosiaalityön ja sosiaalialan ammatit muista hyvinvoinnin kentällä työskentelevistä ammattiteista. Sosiaalityöntekijät ympäri maailman käsittelevät nälän, köyhyyden, sairauden tai vammaisuuden, kodittomuuden, ympäristön tuhoutumisen, epätasa-arvoisuuden, epäoikeudenmukaisuuden ja väkivallan vaikutuksia. Näin ollen sosiaalityön perustehtävät ovat samankaltaisia joka puolella maailmaa (vrt. luku 3). Ahmadin (2003) mukaan voidaan sanoa, että aiemmin vain kansallista sosiaalipolitiikkaa koskettaneet aiheet ja paikalliset sosiaalityön käytännöt ylittävät nykyisin valtioiden rajoja ja niillä on globaaleja vaikutuksia. Esimerkkeinä hän mainitsee kansainvälisen liikkuvuuden aiheuttaman köyhyyden, poliittisen ja uskonnollisen sortamisen ja ihmisoikeuksien

puuttumisen, nais- ja lapsikaupan, seksiturismin, matalat palkat, huonot työolot sekä alaikäisten lasten työnteon. Maailman taloudellinen ja poliittinen globalisaatio tarkoittaa myös sosiaalisten ongelmien globalisoitumista. (Ahmadi 2003.) Myös ympäristöongelmat, erityisesti viime aikoina paljon keskustelua herättänyt ilmastonmuutos, luovat merkittävän ihmiskunnalle yhteisen ongelman (esim. Kiljunen 2003, 22).

Vaikka globalisaatiosta ja sen vaikutuksista on yleisesti puhuttu jo kauan, on Lyonsin ym. (2006, 1–2) mukaan vasta viime aikoina ymmärretty globalisaation monien prosessien vaikutukset hyvinvointisektoriin ja erityisesti sosiaalialan työhön. Kun sosiaalityön historian alussa kansainvälisyys kosketti lähinnä alan johtohenkilöitä tai vain pientä sosiaalityöntekijöiden joukkoa, on kansainvälisyydestä viime aikoina tullut yhä tärkeämpi osa jokaisen sosiaalityöntekijän arkea. Uudenlaisten tilanteiden ja sosiaalisten ongelmien vuoksi sosiaalialan ammattilaisten on arvioitava uudelleen palveluja ja työskentelykäytäntöjä. Joillekin tämä voi tarkoittaa työskentelyä kansainvälisessä ympäristössä, toisille kansainvälistyneiden perspektiivien sulauttamista paikalliseen käytäntöön. Kuitenkin kaikkien sosiaalialan ammattilaisten tulee enenevissä määrin huomioida monien tilanteiden kansainvälinen luonne. Sosiaalityön käytäntöjen ja sosiaalisten ongelmien sijoittaminen kansainväliseen kehykseen auttaa näkemään, että globaaleilla kysymyksillä on merkitystä myös sosiaalityölle. (Lyons ym. 2006, 1–2.)

Healyn (2001, 2–3) mukaan globaali riippuvuus on luonut sosiaalityölle sekä kansainvälisiä velvollisuuksia että mahdollisuuksia. Sosiaalityön ympäristö on Healyn mukaan muuttunut neljällä merkittävällä tavalla:

- 1) Kansainväliset yhteiskunnalliset tapahtumat, erityisesti väestön liikkuminen, ovat muuttaneet sosiaalityön yksiköiden työtä ja vaikuttaneet kotimaisiin käytäntöihin monissa maissa. Pätevä sosiaalityö vaatii nykyisin useimmissa maissa uutta tietoa ja kykyä pystyäkseen selviytymään niistä sosiaalisista ongelmista ja tilanteista, joita kansainvälinen riippuvuus aiheuttaa.
- 2) Sekä taloudellisesti kehittyneet että kehitymättömät maat kohtaavat entistä enemmän samoja sosiaalisia ongelmia. Tämä tekee kansainvälisen tiedon vaihdon yhä tärkeämmäksi. On todennäköistä, että sosiaalityöhön liittyvät

käytännön innovaatiot ja uudenlaiset ongelmanratkaisumallit kehittyvät paikoissa, joita on ennen pidetty heikosti kehittyneinä. Monet valtiot kamppailevat muun muassa kodittomuuden ja katulasten sekä työttömyyden ongelmissa.

- 3) Yhden maan poliittiset, taloudelliset ja sosiaaliset toimenpiteet vaikuttavat joko suoraan tai epäsuoraan muiden maiden sosiaaliseen ja taloudelliseen hyvinvointiin sekä koko maailman yleiseen sosiaaliseen hyvinvointiin. Tästä esimerkkeinä ovat maailman talous, ympäristö, aids-ongelma sekä kilpailu asevarustelussa. Valtiollisia rajoja ylittäviä ongelmia ei näin ollen kyetä ratkaisemaan vain yhden maan tai ammattiryhmän toiminnalla.
- 4) Kehittynyt teknologia mahdollistaa entistä paremmin kansainvälisen kanssakäymisen ja ammatillisten kehitysten jakamisen. (Healy 2001, 2–3.)

Metteri (2007) käsittelee artikkelissaan sitä, miksi Suomessa opiskelevan sosiaalityön tai -politiikan opiskelijan on hyödyllistä ja välttämätöntä kansainvälistyä jo opintojensa aikana. Hänen mukaansa sosiaalipolitiikka ja -työ yksistään kansallisena projektina ei ole nykymaailmassa mahdollinen. Globalisaatio sitoo myös suomalaisten arjen esimerkiksi kansainväliseen talouteen ja liiketoimintaan sekä ympäristöpolitiikkaan. Opiskelijan on hyvä kehittää jo opintojen aikana ymmärrys globalisaation merkityksistä ja ilmenemisistä yhteiskunnassa ja ihmisten jokapäiväisessä elämässä. Asioiden kansainvälisten kytkösten hahmottaminen paikallisessa työssä auttaa kehittämään kriittistä ajattelua ja laaja-alaista näkemystä. Verkostoituminen erilaisten ja -maalaisten ihmisten kanssa ja sen myötä tuleva näkökulman laajentuminen ovat myös hyvä keino uupumista vastaan. Hyvinvointivaltion sosiaalityön ja -politiikan opiskelijan on ymmärrettävä myös globaalien sosiaalisen tasa-arvon, ihmisoikeuksien ja sosiaalisen kehityksen kysymyksiä ja kannettava näistä vastuuta. (Metteri 2007.) Metterin mainitsemista seikoista monet ovat samoja teemoja, joita myös Healy (2001) ja Lyons (1999) pitävät merkityksellisinä kansainvälisen sosiaalityön ymmärrykselle.

Metterin (2007) artikkeli kuvastaa sitä, miten monet kansallisten rajojen ulkopuolella tehtävät päätökset vaikuttavat myös Suomen sosiaalipolitiikkaan ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Näkyvimpiä asioita ovat sekä poliittisten että ympäristöpakolaisten määrän kasvu sekä yleisesti maahanmuuttajien määrän lisääntyminen. Viime aikoina koko maailmaa kosketanut taloudellinen taantuma tuntuu selvästi yksittäisessä maassa,

vaikka sen juuret voivat löytyä maailman toiselta laidalta. Sekä suomalaisten että ylikansallisten yritysten toiminnan lakkauttaminen Suomessa ja tuotannon siirto halvempiin maihin vaikuttaa Suomen työttömyyslukuihin ja taas toisaalta mahdollisiin huonoihin työoloihin tai lapsityövoiman käyttöön toisella puolella maailmaa. Näin ollen kaukaisiltakin tuntuvat asiat vaikuttavat omaan elinpiiriimme ja sosiaalialalla tehtävään työhön myös Suomessa.

2.4. Tulevaisuuden haasteita

Kansainvälisillä sosiaalityötä edistävillä järjestöillä on tulevaisuudessa paljon haasteita, jos ne haluavat sosiaalityön saavuttavan kansainvälisesti yhtä merkittävän aseman kuin sillä on ollut vuosisata sitten. Ahmadin (2003) mukaan kansainvälisellä sosiaalityöllä tulisi olla tärkeä rooli rauhan, demokratian ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämisessä, konfliktien estämisessä sekä kansainvälisten sopimusten, kuten ihmisoikeuksien, toimeenpanossa. Ahmadi syyttää kansainvälisten sosiaalityöntekijöiden piiloutuvan kansainväliseltä yhteisöltä ja epäonnistuvan köyhien oikeuksien puolustajina. Hänen mukaansa sosiaalityöntekijät vain reagoivat kriisiin eivätkä keskity vahvuuksiin tai ole riittävän aktiivisia ponnisteluisaan. Kansainvälisen sosiaalityön tulisikin määrittää uudelleen roolinsa ja tehtävänsä globaalien sosiaalisten ongelmien valossa, jos se haluaa pysyä uskollisena ammatillisille sitoumuksilleen. (Ahmadi 2003.)

Mohan (2008, 11–13) kritisoi kansainvälisten sosiaalityön toimijoiden länsimaiskeskeisyyttä. Hän toteaa, että omaksuessaan määrittelevän roolin komiteat ja päättävät elimet usein unohtavat todellisuuden, kuten on käynyt myös kansainvälisen sosiaalityön määrittäjöille. Hän kritisoi kansainvälinen sosiaalityön tarvitsevan muutakin kuin organisaatioteoreetikkoja, länsimaisia asiantuntijoita ja heidän asiakkaitaan. (Mohan 2008, 11–13.) Kritiikistä kuvastuu ajatus siitä, että kansainvälinen sosiaalityö ja sen toimijat ovat yhä keskittyneet liiaksi länsimaiseen sosiaalityön perinteeseen ja sen käytäntöihin. Kritiikissä lienee perää, sillä muualta kuin teollisuusmaista tulevaa kansainvälistä sosiaalityötä koskevaa kirjallisuutta on vaikea löytää. Syynä voi olla tällaisen kirjallisuuden puuttuminen tai se, että Suomeen ovat päätyneet vain luetuimmat, länsimaisten tutkijoiden teokset. Vaikka kansainvälisistä alan lehdistä löytyy joitakin kehitysmaiden edustajien kirjoittamia artikkeleita, näyttäisi keskustelu kuitenkin olevan painottunut länsimaista tulevien tutkijoiden ja

asiantuntijoiden mielipiteisiin ja puheenvuoroihin.

Cox ja Pawar (2006, 372–373) tarkastelevat kansainvälisten järjestöjen tehtäviä tulevaisuudessa. Heidän mukaansa järjestöjen tulee edistää sosiaalityön koulutusta erityisesti sellaisissa maissa, joissa koulutusta ei ole tarjolla. Järjestöjen tulisi tuoda julki sosiaalityön roolia kansainvälisen yhteisön sisällä sekä edistää kansainvälisen sosiaalityön käytäntöjen tutkimista ja kehittämistä. Lisäksi järjestöjen tehtävänä on kansainvälisen sosiaalityön käytäntöihin keskittyneen kirjallisuuden markkinointi ja levittäminen ympäri maailman. (Cox & Pawar 2006, 372–373.)

Sosiaalityön on sanottu tarvitsevan parempia resursseja, sitoutumista, energiaa ja nykyistä huomattavasti parempaa organisoitumista sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla, jos se haluaa saavuttaa ammatilliset tavoitteensa ihmisten elämän tukijana, syrjinnän vastustajana ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäjänä (Ferguson ym. 2007). Kansainvälisiltä sosiaalityön toimijoilta vaaditaan selvästi nykyistä aktiivisempaa ja näkyvämpää roolia kansainvälisessä yhteisössä. Tämän roolin saavuttaminen ei tule todennäköisesti olemaan helppoa, mutta sen tulisi olla kansainvälisen sosiaalityön tärkeimpiä päämääriä, mikäli sosiaalityön halutaan olevan mukana suurten sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa. Vahvan roolin saavuttaminen vaatii lujaa uskoa omaan työhön ja sen arvostusta. Monilta sosiaalityöntekijöiltä näitä kuitenkin puuttuu. Uskoa ja arvostusta saattaisi lisätä yksittäisten sosiaalityöntekijöiden aktiivisempi toimiminen kansainvälisissä järjestöissä. Keskustelu eri puolilta maailmaa tulevien sosiaalityöntekijöiden kanssa voi antaa voimia ja auttaa jaksamaan vaativassa työssä.

3. SOSIAALITYÖN ASIAANTUNTIJUUS

Edellä esitetty kansainvälisen sosiaalityön tarkastelu osoittaa, että sosiaalityötä tehdään ympäri maailman. Sosiaalityöntekijät kamppailevat hyvin samankaltaisten ongelmien parissa riippumatta siitä, missä päin maailmaa työtä tehdään. Mitä sitten oikeastaan on sosiaalityö? Mikä erottaa sosiaalityön muista ammateista, ja onko mahdollista puhua sosiaalityön globaalista asiantuntijuudesta?

Asiantuntijuus on harvoin yksiselitteinen tai helposti määriteltävissä oleva käsite. Sosiaalityössä asiantuntijuutta on ehkä jopa verrattain vaikeampi määritellä kuin monen muun profession kohdalla. Sosiaalityö ja sen asiantuntijuus ovat olleet aina sidoksissa omaan aikaansa, yhteiskuntaansa ja siinä toteutuviin muutoksiin. Sosiaalityön toimijat ovat joutuneet konstruoimaan työnsä toistuvasti uudelleen vaihtuvien historiallis-yhteiskunnallisten olosuhteiden mukaisesti. (Esim. Mutka 1998, 9; Sheppard 2006, 39.) Sosiaalityön onkin sanottu olevan sosiaalisesti rakentunutta (Payne 2005, 3–24). Sosiaalityön uudelleenjäsentämistä ja -rakentumista tapahtuu koko ajan ja tulee varmasti aina tapahtumaan yhteiskunnan muuttuessa.

Sosiaalityöstä ammatina sekä siinä tarvittavasta asiantuntijuudesta on keskusteltu jo vuosikymmenten ajan (Flexner 2001). Keskustelu on ollut monensuuntaista ja ristiriitaista ja sen painotukset ovat vaihdelleet ajasta toiseen, mikä on osaltaan aiheuttanut hämmennystä niin sosiaalityöntekijöissä kuin alan opiskelijoissa. Sosiaalityö on myös usein erotettu perinteisistä professioista, koska teorian ja käytännön välistä suhdetta on pidetty ongelmallisena. Sosiaalityö on kuitenkin pyrkinyt tieteellistämään ammattikäytäntöjään, kehittämään niihin liittyvää koulutusta ja laajentamaan autonomista toiminta-alueitaan. (Mutka 1998, 37–40.)

Sosiaalityön, kuten muidenkin professioiden, on sanottu olevan modernismin lapsi (Karvinen-Niinikoski 2009, 131). Sosiaalityö on liitetty erityisesti länsimaissa hyvinvointivaltion kehitykseen ja valtion instituutioiden ylläpitämiseen (Gray & Fook 2004, 629; Payne & Askeland 2008, 1). Sosiaalityön ammatillistuminen ja professioasema ovatkin olleet vahvasti riippuvaisia sosiaalityön yhteiskunnallisesta tehtävästä ja julkisen vallan tuesta (Raunio 2004, 31). Tätä julkisen vallan tukea ei kuitenkaan ole aina saatavilla. Tämän tutkimuksen luvusta 4 käy ilmi, että monessa maassa sosiaalityö ei ole saanut valtion virallista tukea eikä näin ollen ole kehittynyt virallisena pidetyksi ammatiksi. Toisaalta kaikki sosiaalityötä tekevät eivät näe akateemista koulutusta tai ammatillista sosiaalityötä merkittävänä, vaan tekevät sosiaalityötä vapaaehtoistyön pohjalta kutsumustyönä (Ranta-Tyrkkö 2009).

Sosiaalityön ammatillistumisesta huolimatta yhä nykyisin käydään keskustelua siitä, onko sosiaalityö todellinen professio ja onko siitä löydettävissä yhtenäisiä piirteitä ympäri maailman (Fargion 2008, 206–207). Kansainvälisessä keskustelussa käytetään

englanninkielistä termiä *universal social work* (esim. Gray & Fook 2004), jonka olen kääntänyt globaaliksi tai yleismaailmalliseksi sosiaalityöksi. Sillä tarkoitetaan yhtä koko maailman kattavaa näkemystä sosiaalityöstä ja sen asiantuntijuudesta. Yleismaailmallisen sosiaalityön olemassaolosta ollaan montaa mieltä. Joidenkin mielestä sosiaalityötä ei voi määrittellä maailmanlaajuisella tasolla, eikä sitä pidetä edes tarpeellisenä (Gray & Fook 2004). Toiset ovat löytäneet empiiristen tutkimusten avulla todisteita siitä, että sosiaalityöstä löytyy sellainen pohja ja perusydin, jonka perusteella sitä voidaan pitää maailmanlaajuisesti samankaltaisena professiona (Abbot 1999; Weiss 2005).

Seuraavissa kappaleissa esitetyt sosiaalityön asiantuntijuuden osa-alueet pohjautuvat Suomessa ja muissa länsimaissa tunnettuun sosiaalityön näkemykseen. Tätä valintaa perustelen olemassa olevalla, maailmanlaajuiseksi tarkoitettulla sosiaalityön määritelmällä sekä kirjallisuudesta esiin nousseella keskustelulla, joka keskittyy kyseiseen vallalla olevaan ajatukseen sosiaalityön asiantuntijuudesta. Vaikka esitettävässä sosiaalityön asiantuntijuudessa on varmasti paljon samaa ympäri maailman, en voi tämän tutkimuksen puitteissa sanoa esitteleväni yleismaailmallista sosiaalityön asiantuntijuutta. Yleismaailmallisesta ja ammatillisesta sosiaalityöstä käytävään kriittiseen keskusteluun perehdyn tarkemmin luvussa 4.4.

Sosiaalityön maailmanjärjestöt IFSW ja IASSW ovat luoneet tiivistetyn ja melko kattavan sosiaalityön määritelmän, joka on tarkoitettu sovellettavaksi ympäri maailman. Viimeisin määritelmä on vuodelta 2000, ja sitä uudistetaan parhaillaan kansalliset ja kansainväliset uudistamistarpeet huomioiden. Määritelmän mukaan:

“The social work profession promotes social change, problem solving in human relationships and the empowerment and liberation of people to enhance well-being. Utilising theories of human behaviour and social systems, social work intervenes at the points where people interact with their environments. Principles of human rights and social justice are fundamental to social work.” (IFSW 2009b.)

Määritelmä on suomennettu IFSW:n internet-sivuilla seuraavasti:

”Sosiaalityön tavoitteena on lisätä hyvinvointia edistämällä yhteiskunnallista muutosta sekä ihmissuhdeongelmien ratkaisua, elämänhallintaa ja itsenäistymistä. Sosiaalityön kohteena ovat vuorovaikutustilanteet ihmisen ja hänen ympäristönsä välillä. Välineenä sosiaalityö käyttää sosiaali- ja käyttäytymisteoreettista sekä yhteiskunnan järjestelmää koskevaa tietoa. Sosiaalityön perustana ovat ihmisoikeuksien ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden periaatteet.” (IFSW 2009c.)

Sosiaalityö on jo pitkään jäsentynyt teorian, arvojen ja käytännön muodostamana kokonaisuutena, mikä tulee esiin myös edellä esitetyssä määritelmässä. Näiden kolmen tekijän huomioon ottaminen samanaikaisesti on ammatillisessa käytännössä olennaista, joskin haastavaa. (Raunio 2004, 26.) Seuraavissa kappaleissa tarkastelen sosiaalityön asiantuntijuutta näiden kolmen tekijän eli teorian ja tiedon, arvojen ja eettisten periaatteiden sekä käytännön pohjalta. Sosiaalityön asiantuntijuus on laaja ja monitahoinen teema, joka voisi olla oma tutkimusaiheensa. Oman tutkimukseni painottuessa kansainväliseen sosiaalityöhön ja erityisesti kehitysyhteistyössä tehtävään sosiaalityöhön en voi tehdä tässä kuin pintapuolisen katsauksen sosiaalityön asiantuntijuuteen edellä mainittujen kolmen osa-alueen kautta.

3.1. Teoria ja tieto

IFSW:n ja IASSW:n luomassa sosiaalityön määritelmässä tarkennetaan sosiaalityön teoriaa. Sen mukaan sosiaalityön menetelmät perustuvat todennettuun järjestelmälliseen tietoon, joka pohjautuu tutkimukseen ja käytännön kokemusten arviointiin. Sosiaalityössä käytetään ihmisen kehittymistä, käyttäytymistä sekä sosiaalisia järjestelmiä koskevia teorioita analysoitaessa monimutkaisia tilanteita ja työskenneltäessä yksilön elämän, yhteisön, yhteiskunnan tai kulttuurin muutosten aikaansaamiseksi. (IFSW 2009b.)

Kananojan (2007, 214) mukaan *”teoreettisen perustiedon tehtävänä on auttaa käytännön työn tekijöitä ymmärtämään niitä yksilöiden, yhteisön ja laajemman yhteiskunnan suhteeseen liittyviä ilmiöitä, joiden kanssa sosiaalialalla työskennellään”*. Ihmisen kehittymistä ja käyttäytymistä koskeva tieto auttaa ymmärtämään sosiaalisten prosessien luonnetta ja sosiaalisten kokemusten merkitystä. Vuorovaikutustyön

tunteminen edesauttaa yhteistyön toimimista niin asiakkaiden kuin yhteistyökumppaneidenkin kanssa. Sosiaalityössä on tarpeen ymmärtää myös ihmisten elämän laajempia yhteiskunnallisia yhteyksiä, esimerkiksi yhteiskunnallisten muutosprosessien ja yksilöllisten tilanteiden keskinäisiä riippuvuuksia. Yhteiskunnallinen tieto antaa edellytykset ymmärtää yhteiskuntaa, sen instituutioita ja kehityskulkuja kokonaisuutena. Sosiaalipoliittista tietoa tarvitaan ymmärtämään niitä yhteiskunnallisia järjestelmiä, joiden kehityksessä ammatillista työtä tehdään. Se myös auttaa ymmärtämään niitä instrumentteja, joita julkinen sosiaalipoliittikka tarjoaa sosiaalis-taloudellisten vaikeuksien ratkaisuun. (Kananaja 2007, 214.)

Sosiaalityössä tarvitaan sekä teoreettista että käytännön työstä nousevaa tietoa, mikä korostuu myös edellä esitetyssä IFSW:n ja IASSW:n sosiaalityön määritelmässä. Käytännön työstä nousevaa tietoa ei ole kuitenkaan aina pidetty merkittävänä. Raunio (2004, 105–108) mukaan sosiaalityön kehittymistä viralliseksi professioksi on estänyt se, että sosiaalityön ammatilta on puuttunut yhteiskunnallisesti tunnustettu tiedollinen asiantuntijuus. Tutkimukseen perustuvaa tietoa on usein pidetty parempana kuin käytännölliseen, erityisesti ammatilliseen kokemukseen pohjaavaa tietoa. Modernismin myötä kuitenkin myös sosiaalityön piirissä alettiin kehitellä teorioita ja ammatillisia oppeja. Tänä päivänä sosiaalityön teorioita on useita psykodynaamisista ja kognitiivisista teorioista humanismiin ja feministiseen teoriaan. Ehkä kattavin sosiaalityön teorioita käsittelevä teos on Paynen (2005) *Modern social work theories*, jossa hän tarkastelee eri teorioita kutsuen näitä sosiaalityön käytänteorioiksi. Tässä tutkimuksessa ei ole mahdollista paneutua tarkemmin sosiaalityön eri teorioihin, sillä se olisi oma tutkimuksen aiheensa. Teorioiden ja tiedon suuresta määrästä johtuen on kiinnitettävä huomiota tiedon hyödyllisyyteen tai käyttökelpoisuuteen ammatillisessa ongelmanratkaisussa, sillä ammatilliselle toiminnalle merkityksellistä tietoa on monentyyppistä. Tiedon käyttökelpoisuuden arvioinnissa luotetaan työntekijöiden arvostelukykyyhin. (Raunio (2004, 100–101.) Sosiaalityöntekijällä on näin ollen vastuu siitä, että hän kykenee hahmottamaan moninaista tietoa ja peilaamaan sitä käytännön työhönsä.

1980- ja 1990- lukujen yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutosten myötä sosiaalityön keskustelussa nousi esiin ajatus postmodernismista. Epävarmuuden ja arvaamattomuuden myötä professionaalisen varmuuden tavoittelu vaihtui

neuvottelevaan asiantuntijuuteen ja tietämisen tapojen moninaisuuteen. Postmodernille lähestymistavalle on tyypillistä pysyvän tieteellisen tiedon ja teorian kyseenalaistaminen ja uusien käytänteorioiden luominen. Asiantuntijuudessa korostuu näin ollen suhde muutokseen. (Karvinen-Niinikoski 132–137.)

Postmodernissa keskustelussa on tullut esille erityisesti ajatus reflektiivisestä yhteiskunnasta ja reflektiivisestä asiantuntijuudesta (Karvinen 1993; Payne 2002; Redmont 2006; Karvinen-Niinikoski 2009). Reflektiivinen asiantuntijuus pyrkii ottamaan huomioon jokapäiväisessä työssä syntyvän kokemuksen teoreettisen tiedon rinnalla ja pienentää näin ollen teorian ja käytännön välistä kuilua. Se huomioi vastavuoroisen suhteen asiakkaaseen ja professionaalisen asiantuntijuuden kehittymisen tämän vastavuoroisuuden kautta. (Mutka 1998, 46–47.) Työntekijän ja asiakkaan vuorovaikutuksen huomioiminen asiantuntijuuden kehittymisessä on mielestäni erittäin tärkeää erityisesti sosiaalityössä, jossa erilaisten asiakkaiden ja näin ollen erilaisten tilanteiden kohtaaminen kuuluu useimmilla jokapäiväiseen työhön.

Sosiaalityön teorian ja tiedon yleistettävyyks kansainvälisesti on mielenkiintoinen asia. Sosiaalityöntekijät ympäri maailman varmasti hyötyvät siitä, että heillä on sekä ihmisten käyttäytymistä koskevaa että yhteiskunnallista tietoa. Kuitenkin niin käyttäytyminen ja sosiaaliset lainalaisuudet kuin sosiaalista järjestelmää koskeva tieto ovat aika- ja paikkasidonnaisia. Pohjolan (2000, 90) mukaan sosiaalityö toteutuu aina jossakin paikallisessa toimintayhteydessä, jolloin tarvitaan tietoa ympäröivästä yhteiskunnallisesta tilanteesta ja siinä etenevistä prosesseista. Tämä vaatii paikallisten olosuhteiden analyysiä, jonka pohjalta on mahdollista jäsentää työn painopisteitä. Jokainen kotimaan ulkopuolella työskentelevä sosiaalityöntekijä joutuukin varmasti miettimään teoreettisen tietopohjansa käyttökelpoisuutta erilaisessa yhteiskunnallisessa ympäristössä.

3.2. Arvot ja eettiset periaatteet

Sosiaalityötä ohjaavat eettiset arvot ja periaatteet, joita kutsutaan myös eettiseksi ohjeistoksi. IFSW ja IASSW (IFSW 2009d) ovat luoneet sosiaalityön eettisen arvopohjan sekä ammatilliset eettiset periaatteet (ks. liite 2), jotka pohjautuvat edellä esitettyyn sosiaalityön määritelmään. Tämän ohjeiston mukaan sosiaalityön perustana on ihmisoikeuksien ja ihmisarvon kunnioittaminen sekä sosiaaliseen

oikeudenmukaisuuden edistäminen. Ihmisoikeudet ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus ovat näin ollen sosiaalityön lähtökohta ja oikeutus. Sosiaalityö toimii sosiaalisen yhteenkuuluvuuden lisäämiseksi työskentelemällä köyhyyden vähentämiseksi ja heikkojen ja sorrettujen ihmisten vapauttamiseksi yhdessä heidän kanssaan. Perustuen ihmisoikeuksien ja ihmisarvon kunnioittamiseen sosiaalityöntekijöiden tulee tukea ja puolustaa jokaisen yksilön fyysistä, psyykkistä, emotionaalista ja henkistä koskemattomuutta ja hyvinvointia. Sosiaalityöntekijöillä on myös velvollisuus edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta sekä yksittäisen asiakkaan että koko yhteiskunnan tasolla. (IFSW 2009d.)

Tätä yleismaailmalliseksi tarkoitettua eettistä ohjeistusta ei ole kuitenkaan otettu käyttöön kaikissa maissa, tai sen rinnalla käytetään maan omia eettisiä periaatteita. Eri maiden omat eettiset ohjeistukset voivat poiketa toisistaan asiasisällössä, pituudessa ja yksityiskohtaisuudessa. (Banks 2006, 83.) IFSW:n mainitsemien perusarvojen – humaanius, ihmis-arvo, tasa-arvo, demokratia – on sanottu olevan peräisin länsimaisesta ja erityisesti kristillisestä perinteestä (Raunio 2004, 75). Näin ollen ne ovat kulttuurisidonnaisia eivätkä välttämättä sovi yleismaailmallisiksi eettisiksi ohjeiksi. Erityisesti vieraassa kulttuurissa työskenneltäessä on pidettävä mielessä paikalliset arvot ja normit ja mahdollisuus niiden kunnioittamiseen.

Eettisissä periaatteissa annetaan yleisiä ohjeita ammatilliseen käytäntöön. Niiden tehtävänä on opastaa ammattilaisia eettisten päätösten tekemisessä. (Shardlow 2002, 34–35.) Sosiaalityössä eettistä harkintaa tulee soveltaa erityisesti silloin, kun työntekijä joutuu keskelle eturistiriitoja tai tilanteissa, joissa työntekijä on sekä auttaja että yhteiskunnallinen kontrolloija (IFSW 2009d; McGowan & Mattison 2004, 55–58). Eettiset ohjeistukset ovat yleensä yleisiä periaatteita, joihin sosiaalityöntekijän tulee peilata yksittäisiä ratkaisujaan. Koska eettiset ohjeet eivät anna vastauksia yksittäisiin työssä eteen tuleviin ongelmakohtiin, tulee sosiaalialan ammattilaisen ottaa henkilökohtainen vastuu tekemistään teoista ja valinnoista. Toisaalta eettisissä ohjeissa todetaan usein myös tämän vastuun rajallisuus sekä työntekijän riippuvaisuus työllistävän organisaation luomista edellytyksistä. (Raunio 2004, 81–82.)

Raunio (2004, 73–74) mukaan 2000 -luvun alussa alettiin kiinnittää enemmän huomiota arvojen ja etiikan merkitykseen sosiaalityölle, sosiaalialan työn

asiantuntemukselle ja työn paikantumiselle suhteessa muiden ammattikuntien asiantuntemukseen. Sosiaalisektorin asiantuntemuksen lääketieteellistymisen ja juridisoitumisen myötä sosiaalisen näkökohdan jääminen muiden ammattikuntien edustamien näkökohtien jalkoihin on herättänyt huolta. Sosiaalityössä arvoja ja etiikkaa on kuitenkin usein pidetty ammatillisen toiminnan tärkeimpänä lähtökohtana. Ero arvojen ja tiedon välillä on sisäistettävä myös sosiaalityössä, mutta niitä ei ole syytä erottaa tiukasti toisistaan. Raunio kuitenkin olettaa, että arvot ja etiikka ilmaisevat tietoa syvällisemmin sen, mikä sosiaalityön toiminnassa on olennaista. (Raunio 2004, 73–74.)

Edellä on todettu, miten arvot ja etiikka vaikuttavat sosiaalityöhön ja työntekijöiden tekemiin käytännön ratkaisuihin. Eettisten periaatteiden arvoa kuitenkin myös kyseenalaistetaan esimerkiksi siitä syystä, että ne eivät välttämättä aina sovellu sosiaalityön moninaisiin tehtäviin. Jokainen yksittäinen työntekijä tuo mukanaan aina myös omat arvonsa. (Banks 2006, 96–97.) Se, miten paljon käytännön työssä mietitään eettisiä periaatteita ja pohditaan niiden merkitystä yksittäiselle tilanteelle, riippuu varmasti työntekijästä. Eettiset periaatteet ovat kuitenkin aina taustalla ja ohjaavat esimerkiksi alalle hakeutuvia opiskelijoita. Opiskelijaksi tuskin hakeutuu sellainen ihminen, jonka arvot ovat täysin vastakkaisia julkisesti lausuttujen periaatteiden kanssa. Käytännön työtilanteissa oikeiden ratkaisujen tekeminen on suuri haaste työntekijälle ja vaatii vankkaa asiantuntijuutta siitä, mitä sosiaalityön arvot ja etiikka ovat. Erityisen haastavaksi tehtävä voi muodostua työskenneltäessä vieraassa kulttuurissa mahdollisesti omien arvojen vastaisia arvoja omaavien asiakkaiden ja työtovereiden kanssa.

3.3. Sosiaalityön käytäntö

Sosiaalityön voidaan ajatella olevan väliintuloa ihmisen elämän poikkeuksellisissa tilanteissa. Yleismaailmallisen sosiaalityön määritelmän yhteydessä todetaan sosiaalityön eri muodoissaan kohdistuvan ihmisen ja hänen ympäristönsä välisiin vaihteleviin ja mutkikkaisiin tapahtumiin. (IFSW 2009b.) Sosiaalityötä voidaan kuvailla ongelmanratkaisuprosessina, mutta sitä voidaan luonnehtia laajemmin myös suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi toiminnaksi sosiaalisten ongelmien parissa (Raunio 2004, 49–51). Ongelmien ratkaisemisen ohella ammatillinen sosiaalityö keskittyy muutoksen aikaansaamiseen. Näin ollen sosiaalityöntekijät toimivat yhteiskunnan, yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen muutosagentteina. Tavoitteena on turvata kaikille ihmisille mahdollisuudet itsensä toteuttamiseen, elämänsä

rikastuttamiseen ja häiriöiden ehkäisemiseen. (IFSW 2009b.)

Sosiaalityön kohteena voi olla yksittäinen asiakas tai laajempi yhteisö tai yhdyskunta. Kohde riippuu siitä, pyritäänkö vaikuttamaan välittömästi asiakkaan tilanteeseen ja käyttäytymiseen vai yhdyskuntien kehittämiseen ja poliittiseen päätöksentekoon. Viime kädessä kohteena on kuitenkin aina yksittäinen asiakas, koska myös yhteisöihin ja yhteiskuntaan kohdistetun työn taustalla on ajatus mahdollisuudesta vaikuttaa yksittäisten asiakkaiden tilanteisiin ja käyttäytymiseen. (Raunio 2004, 49–51.)

IFSW:n ja IASSW:n määritelmän mukaan sosiaalityötä tarvitaan paitsi kriisi- ja hätätilanteissa myös jokapäiväisten henkilökohtaisten ja sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa. Sosiaalityössä käytetään monia eri taitoja, tekniikoita ja toimenpiteitä sen holistinen näkemyksen mukaisesti, että ihminen ja hänen ympäristönsä muodostavat kokonaisuuden. Sosiaalityöhön kuuluvat sekä yksilökohtaiset psykososiaaliset prosessit että osallistuminen sosiaalipolitiikkaan, suunnitteluun ja kehittämiseen. Näkemys sosiaalityön kokonaisvaltaisuudesta on maailmanlaajuinen, mutta käytännön sosiaalityötä painotetaan eri tavoin eri maissa ja eri aikoina vallitsevan kulttuurin sekä historiallisten ja sosioekonomisten olosuhteiden mukaan. (IFSW 2009b.)

Yleismaailmalliseen sosiaalityön määritelmään kirjattu tarkennus sosiaalityön käytännön työstä on melko yleinen. Sosiaalityön työmuodot ovatkin moninaiset, ja käytännön toimintaa ja menetelmiä voidaan määritellä tai jaotella eri tavoin. Karjalainen (2007, 119) erottaa sosiaalityöstä neljä työorientaatio- ja erikoistumisperustaa, jotka ovat ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen, kuntouttava sosiaalityö, yhteistyö sekä rakenteellinen sosiaalityö. Raunio (2004, 133–146) puolestaan jakaa sosiaalityön toimintatavat byrokratiatyöhön, palvelutyöhön ja psykososiaaliseen työhön. Tarkastelen seuraavassa lyhyesti sosiaalityön toimintaa yksinkertaistetusti kolmen toimintatavan valossa, jotka ovat yksilö- ja perhetyö, ryhmätyö ja yhteisöllinen sosiaalityö sekä rakenteellinen sosiaalityö.

Yksilötyöllä tarkoitetaan yksittäisen asiakkaan kanssa tehtävää työtä, kun taas perhetyö on työskentelyä perheen kanssa. Sipilän (1989, 63–64) mukaan yksilön ja perheen kanssa työskentelyn työmuotoja ovat kontrolli, tuki, sosiaalisaatio, suojelu ja terapia. Tämä työmuotojen jaottelu on hieman vanhahtava, ja nykyiseen ajatteluun sopivatkin

paremmin esimerkiksi Raunion (2004, 133–146) esittämät palveluohjaus, byrokratiatyö ja psykososiaalinen työ. Palvelutyöllä tarkoitetaan sosiaalityössä annettavaa neuvontaa ja ohjausta. Palvelutyö edellyttää sosiaalityöntekijältä instituutioiden tuntemista ja asiantuntijuutta palvelujen järjestämisessä. Byrokratiatyössä sosiaalityöntekijä edustaa julkista auktoriteettia ja päätöksentekoa suhteessa asiakkaaseen. Byrokratiatyössä korostuu sosiaalityöntekijän asiantuntemus sekä organisaation asettamista rajoista ja velvollisuuksista, sosiaalityön eettisistä periaatteista että tilannekohtaisesta harkinnasta ja kontrolloivien toimenpiteiden vaikutuksista. Psykososiaalisessa työssä työntekijältä vaaditaan kasvokkaiseen vuorovaikutukseen perustuvien auttamistyön menetelmien osaamista. Psykososiaalisen työn tavoitteissa korostetaan asiakkaan psyykkistä selviytymistä ja pyritään painottamaan asiakkaan ymmärrystä omasta tilanteestaan ja toiminnastaan. (Raunio 2004, 133–146.)

Ryhmien kanssa tehtävä työ on ollut sosiaalityössä vähäisempää, vaikka se on monessa tapauksessa toimiva ja hyödyllinen työmuoto. Ryhmä voi tarjota osallistujalle muun muassa ehkä muuten puuttuvia sosiaalisia kontakteja, erilaisia näkökantoja omiin ongelmiin, motivaatiota ja toivoa sekä yhteisön tukea ja yhteisöllisyyden tunnetta. (Ward 2002.) Ryhmien kanssa tehtävä työ voi luoda asiakkaalle sellaista yhteisöllisyyttä, jota sanotaan nyky-yhteiskunnasta puuttuvan.

Yhdyskuntatyöllä tai yhteisöllisellä työllä pyritään vaikuttamaan yksittäistä asiakasta suurempiin toimintajärjestelmiin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Sen tarkoituksena on tukea samanlaisten intressien omaavien ihmisten toimintaa, kun he miettivät tarpeitaan ja olosuhteiden epäkohtia ja pohtivat näiden epäkohtien korjaamiseen vaadittavia muutoksia. Työn tarkoituksena on myös tukea heitä saavuttamaan asetetut päämäärät. Yhteistyöntekijän tehtävänä on kehittää projekteja, jotka tuovat yhteisön tarpeet päättäjien tietoisuuteen ja joiden työn tuloksena saavutetaan asetetut päämäärät tietyn asian muuttamiseksi. (Payne 1995, 165.) Yhteistyön avulla voidaan voimauttaa yhteisöjä puuttumaan palvelujen saatavuuden epätasa-arvoisuuteen ja vahvistaa niitä vaatimaan ratkaisuja huono-osaisuuteen ja eriarvoisuuteen. (Mayo 2002.)

Rakenteellisella sosiaalityöllä tarkoitetaan yhteiskunnan suunnitelmallista kehittämistä, joka tapahtuu poliittisen toiminnan kautta. Rakenteellisen sosiaalityön ajatuksen mukaisesti sosiaalityöntekijän tulee aktiivisesti edistää sosiaalisia uudistuksia, joiden on

nähty estävän ennalta yksilöllistä käsittelyä vaativia sosiaalisia ongelmia. Rakenteellinen sosiaalityö on haastavaa, sillä se edellyttää kykyä havainnoida asiakkaan ongelmien yhteiskunnallisia yhteyksiä sekä vaatii usein myös rohkeutta kritisoida yhteiskunnallisia päätöksiä. (Raunio 2004, 66–70.) Käytännössä sosiaalityöntekijät ja muut sosiaalialan toimijat voivat osallistua rakenteelliseen työhön muun muassa tuottamalla tietoa ihmisten elämästä ja ongelmista ja välittämällä sitä päättäjille ja muille toimijoille. Tämä voi tapahtua erilaisten tutkimusten ja julkaisujen kautta sekä osallistumalla sosiaalisia oloja koskevaan julkiseen keskusteluun. Sosiaalityöntekijät voivat myös tukea erilaisia väestönryhmiä ajamaan omia oikeuksiaan ja vaatimaan parannusta elinoloihinsa. (Banks 1999.)

Sosiaalityötä maailmanlaajuisesti jakaa yhä suuntautuminen joko psykoterapeuttisiin, individualistisiin lähestymistapoihin tai sosiaalisemmin orientoituneihin lähestymistapoihin, jotka painottavat sosiaalista ja yhteisöllistä kehittymistä (Weiss 2005, 102). Eri työmuodoista huolimatta sosiaalityö on yhä painottunut yksilön kanssa tehtävään työhön (Toikko 2009, 271), vaikka yhteisön kanssa tehtävää työtä ja aktiivista poliittista vaikuttamista ainakin peräänkuulutetaan joissain kehitysmaissa (ks. Mmatli 2008; Smith 2008).

Sosiaalityön erilaisiin työmuotoihin ja toimintatapoihin liittyy keskustelu siitä, ymmärretäänkö asiakkaan ongelmat henkilökohtaisina vastoinkäymisinä vai yhteiskunnallisina kysymyksinä (Raunio 2004, 61). Erityisesti kehitysmaiden kohdalla ongelmat ovat usein niin syviä ja suuren väestönosan kohtaamia, että niitä voidaan pitää yhteiskunnallisina kysymyksinä. Tällaisessa kontekstissa vaatimus rakenteellisesta sosiaalityöstä on erityisen ymmärrettävä. Rakenteellisen sosiaalityön tärkeyttä ja tarpeellisuutta ei tulisi kuitenkaan unohtaa myöskään Suomessa tai muissa teollisuusmaissa. Erityisen merkityksellistä rakenteellisen sosiaalityön painottaminen olisi nyt, kun taloudelliset tehokkuusvaatimukset voivat uhata hyvinvointiyhteiskunnan peruspilareja ja valtiollisten sosiaalipalvelujen tulevaisuutta.

3.4. Globaalin sosiaalityön ongelmakohtia

Voidaan sanoa, että sosiaalityön tiedossa ja teoriassa, käytännöissä ja arvoperusteissa on maailmanlaajuisia yhtäläisyyksiä. On olemassa todisteita siitä, että eri maiden sosiaalityön opiskelijat näkevät sosiaalityön perusajatuksen ja -tehtävän samanlaisena

(Weis 2005). Abbottin (2009) vertailututkimus osoitti sosiaalityöntekijöillä ympäri maailman olevan samanlaisia perusarvoja.

Samankaltaisuuden ohella sosiaalityössä on kuitenkin esitetty olevan myös perusteellisia eroja. Sosiokulttuuristen ja poliittistaloudellisten tekijöiden lisäksi käytäntöjen ja toimintamallien erilaisuuteen vaikuttavat historialliset seikat sekä paikallisten, alueellisten ja kansallisten tarpeiden muutokset (Cox & Pawar 2006, 8). Tilannesidonnaisiin sosiaalityön muotoihin vaikuttavat myös ongelmien laajuus ja syvyys sekä muiden ammattien kehittyminen. Sosiaalityöntekijät myös toimivat hyvin erilaisissa tehtävissä työnkuvan ja työkäytäntöjen vaihdellessa tehtävästä riippuen. Maiden välillä on eroja siinä, sijoittuvatko sosiaalityöntekijät julkiselle vai yksityiselle sektorille. Myös sosiaalityön koulutukset eroavat laajuudeltaan ja tasoltaan, vaikka koulutus eri puolilla maailmaa on sisällöltään samankaltaista. (Weiss 2005, 102.)

Kansainvälisten sosiaalityön järjestöjen ajama ”kansainvälistämisen projekti” globaalin sosiaalityön määritelmän luomiseksi sekä sosiaalityön koulutuksen standardien kehittämiseksi on aiheuttanut myös kriittistä keskustelua yhden vallitsevan määritelmän tarpeellisuudesta. Tähän keskusteluun liittyy ajatus sosiaalityön länsimaisesta imperialismista eli liiallisen painoarvon antamisesta länsimaiselle sosiaalityölle ja sen käytännöille (Gray 2005; Payne & Askeland 2008, 47–62). Määritelmää on kritisoitu siitä, että se on luotu länsimäisen ymmärryksen pohjalta. Länsimäisen perspektiivin onkin sanottu näkyvän määritelmän sisällössä. (Lyons ym. 2006, 4). Määritelmän on sanottu olevan identtinen yhdysvaltalaisen määritelmän kanssa ja yleismaailmallisten sosiaalityön standardien olevan variaatio siitä, mitä Yhdysvalloissa vaaditaan sosiaalityöltä (Akimoto 2007).

IFSW:n ja IASSW:n laatimia, vuonna 2004 ratifioituja kansainvälisiä vaatimuksia ja standardeja sosiaalityön opetuksesta ja koulutuksesta (*the global qualifying standards for social work education and training*) on kiitelty, mutta myös kritisoitu. Akimoton (2007) mukaan monissa kehitysmaissa vain hyvin harvoilla on mahdollisuus osallistua korkeakoulutukseen. Monissa maissa sosiaalityön korkeakouluohjelmia ei ole olemassa. Sosiaalityön määrittelemine ammatilliseksi professioksi ei näin ollen ole ongelmatonta. Tarkastellessaan yleismaailmallista sosiaalityön määritelmää Akimoto toteaa, että jo sosiaalityön määrittelemine ammatiksi asettaa eri maista tulevat

sosiaalityöntekijät eriarvoiseen asemaan. Monissa kehitysmaissa sosiaalityö ei kuulu virallisten professioiden joukkoon, sillä ammatillinen painoarvo on teollisuuteen liittyvissä ammateissa. Tällaisissa maissa sosiaalityötä kuitenkin harjoitetaan tavalla tai toisella, joko palkallisena tai vapaaehtoistyönä. Mikäli sosiaalityö määritellään vain virallisena professiona, jäävät kaikki epävirallisen sosiaalityön tekijät sosiaalisesti syrjään kansainvälisellä kentällä. (Akimoto 2007.) Toisaalta kaikkialla sosiaalityötä ei haluta liittää erityisesti ammatillisuuteen, koska ”sosiaalityö” nähdään kuuluvaksi jokapäiväiseen elämään ja jokaisen yksilön vastuuseen perheestään ja yhteisöstään (Mafile’o 2004, 241; Ranta-Tyrkkö 2009).

Jotkut kansainvälisen sosiaalityön asiantuntijat ovat huomioineet sosiaalityö -termin suppeuden ja päätyneet käyttämään vähemmän rajaavia termejä. Lyons ym. (2006, 4–5) käyttää sosiaalityön (*social work*) sijaan käsitettä sosiaalialan ammatti (*social profession*). Tätä valintaa perustellaan sillä, että jo Euroopan tasolla on monia eri nimikkeillä toimivia ja erilaisen pätevyyden omaavia ammattilaisryhmiä, jotka tekevät samankaltaista työtä sosiaalisektorilla (ks. myös Lorenz 2008). Sosiaalialan ammatti sopii paremmin käytettäväksi maailmanlaajuisesti, koska eri maissa on sosiaalialalla erilaiset opinnot, palvelut ja käytännöt. Mikäli käytetään termiä sosiaalityö, tulisi se ymmärtää laajemmassa merkityksessä kuin yleensä tehdään ja irrottaa se kansallisesta määritelmästä. Samaan tematiikkaan liittyy myös sosiaalityöntekijän (*social worker*) sijaan käytettävä käsite sosiaalialan ammattilainen (*social professional*), koska sosiaalityöntekijä on usein terminä kapea-alainen ja jopa vieraannuttava. (Lyons ym. 2006, 4–5.)

Edellä esitetty kritiikki kertoo siitä, että sosiaalityön määrittelemisen yleismaailmalliseksi ammatiksi ei ole ongelmatonta. Haasteena näyttäisi olevan länsimaisesta kulttuurisesta näkökulmasta eroon pääseminen, jos halutaan määritellä todellinen globaali sosiaalityö. Toivoa todelliseen yleismaailmalliseen suuntaan menosta antaa ainakin IASSW:n uusimman presidentin toteamus siitä, että eri alueiden edustajien läsnäolo järjestössä on erittäin tärkeää. Hän tuo esiin ajatuksen matka-avustusten myöntämisestä köyhemmistä maista tuleville sosiaalityöntekijöille, mikä mahdollistaisi paremmin heidän osallistumisensa kansainvälisiin konferensseihin ja seminaareihin ja näin ollen yleiseen keskusteluun. (Yuen 2009.) Toisaalta kaikki eivät näe globaalien määritelmien ja standardien luomista tärkeänä tai ensisijaisena tehtävänä.

Gray ja Fook (2004) esittävät, että sosiaalityön kansainvälisyydestä ja yleismaailmallisuudesta on mahdollista keskustella filosofisesti, mutta he eivät näe tarvetta yhteisten määritelmien ja standardien luomiselle. He pitävät sosiaalityön teorian ja käytännön yhteensovittamista ja paikallisten työmallien kehittämistä tärkeämpänä tehtävänä kuin yritystä luoda globaaleja määritelmiä ja standardeja.

Sosiaalityön ammatillisuuteen kohdistuva kritiikki tukee mielestäni luvussa 3.3 esitettyä ajatusta siitä, että perinteinen profession teoreettinen määrittelemine unohtaa käytännön moninaiset tehtävät ja niiden tuoman asiantuntijuuden. Moni ilman yliopistokoulutusta sosiaalityötä tekevä henkilö voi olla monessa asiassa alansa ammattilainen, vaikka teoreettinen tietoperusta puuttuisikin. Keskityn tässä tutkimuksessa kuitenkin erityisesti akateemiseen sosiaalityöhön ja sen mukanaan tuomaan asiantuntijuuteen, minkä vuoksi käytän termejä sosiaalityöntekijä ja sosiaalityö, enkä esimerkiksi ehkä laajemman näkemyksen mahdollistavia käsitteitä sosiaalialan ammattilainen tai sosiaalialan ammatti.

4. SOSIAALITYÖ JA SOSIAALIPALVELUT KEHITYSMAISSA

Edellisissä luvuissa tarkasteltiin kansainvälisen ja globaalin sosiaalityön kysymyksiä. Niihin liittyvässä keskustelussa nousee esille usein sosiaalityön länsimaisten perinteiden ja arvojen korostaminen ja kehitysmaiden edustajien äänen jääminen taka-alalle. Tämän vuoksi on tärkeä tietää, millainen historia sosiaalityöllä ja -palveluilla kehitysmaissa on ja miten yleisiä ja toimivia ne nykyisin ovat. Kehitysmaat eivät ole täysin yhtenäinen ryhmä, johon kuuluvissa maissa yhteiskunnallinen kehitys olisi tapahtunut samalla tavalla. Kuitenkin niiden sosiaalipalveluiden ja sosiaalityön historiasta ja nykypäivän tilanteesta voidaan poimia joitain yhtymäkohtia. Tulen näin ollen käsittelemään monessa kohtaa kehitysmaita yhtenäisenä ryhmänä, sillä jokaiseen maahan tai jopa maanosaan perehtyminen on työmäärän vuoksi mahdotonta. Myös olemassa oleva kirjallisuus on rajallista, sillä Suomesta saatavat aiheeseen liittyvät teokset käsittelevät usein kehitysmaita yhtenä ryhmänä. Löytyy kuitenkin joitain yksittäiseen maanosaan tai maahan liittyviä tarkennuksia, joita tulen myös esittämään seuraavissa luvuissa.

4.1. Sosiaalipalveluiden historia ja toimivuus

Hyväntekeväisyysjärjestöjä ja eräänlaisia sosiaalipalveluiksi mielletäviä toimintoja on ollut kehitysmaissa jo melko varhain. Eurooppalaiset kolonialistit perustivat hyväntekeväisyysjärjestöjä valloittamiinsa Latinalaisen Amerikan maihin jo 1500-luvulla. Myös muualla siirtomaahallitsijat rakensivat ja ylläpitivät sosiaalipalveluiksi mielletäviä laitoksia. Esimerkiksi brittihallinnolla oli Intiassa monia nuorille rikoksentekeijöille tarkoitettuja kouluja 1800-luvun loppupuolella. Yleensä tällaiset varhaiset sosiaalisen huolenpidon instituutiot syntyivät kuitenkin paikallisesti ilman keskushallinnon ohjeistusta. Lähetystyöntekijät ja vapaaehtoisjärjestöt olivat usein vastuussa sosiaaliohjelmista, vaikka niitä joskus ohjattiin suoraan paikallisesta siirtomaahallinnosta käsin. Nämä palvelut olivat keskittyneet kaupunkeihin ja näin ollen maaseudulla asuva kansan enemmistö ja sen ongelmat saivat vähän huomiota. (Hall & Midgley 2004, 206, 211–212.)

Kolonialismin myötä kehitysmaihin vietiin 1900-luvun alussa teollisuusmaissa kehittynyt valtion tarjoamien sosiaalipalveluiden malli. Sosiaalipalveluja kehitettiin kuitenkin usein siirtomaahallitsijoiden tarpeita ja pyrkimyksiä varten, ei niinkään edistämään siirtomaiden kehitystä. Sosiaalipalvelut liittyivät ajatukseen modernin sivistyksen edistämisestä. Tämän modernisaatioajattelun vuoksi palvelut rakennettiin länsimaisen hyvinvointimallin mukaisesti niin, että palveluiden hallinnoijat ja työntekijät olivat yleensä länsimaalaisia. (Cox & Pawar 2006, 5–6.)

Monien maiden itsenäistyttyä 1950- ja 1960-luvuilla sosiaalipalveluiden määrää lisättiin, ja niiden hallintaa varten perustettiin uusia ministeriöitä. Nämä keskittyivät näkyvimpiin urbaaneihin ongelmiin, kuten nuorisorikollisuuteen, kerjäämiseen, prostituutioon, alkoholismiin, psyykkisiin sairauksiin sekä lasten hyväksikäyttöön ja heitteillejättöön. Hoitolaitoksia rakennettiin, sosiaaliapu otettiin käyttöön ja sosiaalityöntekijöitä palkattiin. Kansainväliset toimijat tulivat mukaan kehitysmaiden sosiaalipolitiikkaan ja sen suunnitteluun 1950- ja 1960-luvuilla edistäen ajatusta valtiollisten sosiaalipalveluiden tarpeesta. YK:lla oli erityisen tärkeä rooli sosiaalipalveluiden edistämisessä kehitysmaissa. Vaikka ajateltiin, että hallituksen tulisi olla pääasiallinen sosiaalipalveluiden tarjoaja ja suurin osa sosiaalityöntekijöistä tulisi työskentelemään julkisella sektorilla, osallistuivat myös erilaiset vapaaehtoisjärjestöt hyvinvoinnin edistämiseen. (Hall & Midgley 2004, 211–213.)

Luodut sosiaalipalvelut olivat kuitenkin usein sopimattomia monien kehitysmaiden tilanteisiin ja tarpeisiin. Palvelut keskittyivät lähinnä laitosasumiseen ja -hoitoon, sosiaalityöntekijöiden tarjoamaan neuvontaan ja taloudellisten sosiaalitukien maksamiseen. Uudet mallit eivät sopineet yhteen perinteisten tukikeinojen kanssa, jotka toimivat yhä laajasti kehitysmaissa. Traditionaalisissa kulttuureissa pidettiin tärkeänä yhteisöllisyyttä ja yhteisön tukea, mikä oli ristiriidassa esimerkiksi laitospäivähoitoon kanssa. Tämän lisäksi länsimaisen mallin mukainen sosiaalipalvelujen tuottaminen oli kallista ja palveli vain pientä osaa väestöstä. Yksilötyö ei kyennyt ratkaisemaan laajoja sosiaalisia ongelmia jo senkään vuoksi, että työntekijöitä ei ollut riittävästi. Monien valtioiden sosiaalipalveluille antama budjetti oli pieni. Tällä oli negatiivinen vaikutus julkisen sektorin sosiaalityöntekijöihin, jotka eivät pystyneet vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin. Suurin osa sosiaaliministeriöistä myös kärsi alhaisesta statuksesta. Sosiaalipalvelujen hyödyllisyyttä yleiselle kehitykselle ei osattu perustella, mikä piti rahoituksen alhaisena tai jopa laski sitä. Tästä syystä monet julkisen sektorin sosiaalityöntekijät tulivat toivottomiksi ja etsivät työtä muualta. (Hall & Midgley 2004, 218–219.)

1980-luvulla ongelmat syvenivät kansainvälisen velkakriisin myötä. Monet kehitysmaat hakivat apua velkaongelmaan kansainvälisiltä rahoituslaitoksilta, kuten Kansainväliseltä valuuttarahastolta (IMF) ja Maailmanpankilta. Lainojen saamiselle asetettiin tiukat ehdot, jotka edellyttivät lainansaajamailta sitoutumista tiukkoihin talouspoliittisiin uudistusohjelmiin eli niin sanottuihin rakennesopeutusohjelmiin. Ohjelmien mukaan julkisen sektorin osuutta tuli vähentää. Tämä merkitsi sosiaalipalveluista vastaavien ministeriöiden jo ennestään pienten budjettien pienentämistä ja toiminnan supistamista. Vaikka sosiaalisektorin suhteellinen osuus valtiontaloudessa pyrittiin säilyttämään 1990-luvulla, käytännössä monissa maissa henkeä kohti käytettävät sosiaalimenot kuitenkin vähentyivät. Tämä johtui samanaikaisesta väestönkasvusta ja/tai valtiontalouden kasvun hidastumisesta tai supistumisesta. (Koivusalo & Tapanainen 1999, 8–11.) Vuodesta 1999 rakennesopeutusohjelmia on kutsuttu köyhyyden vähentämishjelmiksi (*Poverty Reduction Strategy Paper, PRSP*). Ohjelmien sisältö on kuitenkin pysynyt pääsääntöisesti samana. (Tammilehto 2003, 93.)

Kun rakennesopeutusohjelmien inhimilliset seuraukset alkoivat tulla ilmi 1980-luvun loppupuolella, alettiin ohjelmiin lisätä laajempia, köyhyyden vähentämiseen ja taloudelliseen kehitykseen tähtääviä tavoitteita. Painostuksen johdosta IMF ja Maailmanpankki kehittivät köyhyysongelman ratkaisemiseksi sosiaalirahastoja sellaisille velkaa ottaneille maille, jotka kärsivät työttömyydestä ja köyhyydestä julkisen sektorin kaventamisen vuoksi. (Koivusalo & Tapanainen 1999, 13–18.) Rahastot ovat useimmiten valtiosta riippumattomia ja antavat resursseja hyötyä tavoittelemattomille ryhmille ja yhteisöille, millä on usein ollut negatiivinen vaikutus valtion sosiaalipalveluiden tuottamiseen. Toisaalta jotkin valtiot ovat olleet rahastoihin tyytyväisiä ja tukevat niitä nyt suoraan valtion rahoista. Monissa maissa sosiaalirahastojen puitteissa annettavat varat ovat tiukasti kansainvälisten lainaajien kontrollissa ja uusia toimijoita on perustettu huolehtimaan varojen jakamisesta. Näin on sivuutettu olemassa olevat valtion sosiaalipalveluista vastaavat hallinnot ja niissä työskentelevät sosiaalityöntekijät. (Hall & Midgley 2004, 220–221.)

Sosiaalirahastojen ja muiden turvaverkkojen riittävyys ja oikea kohdentaminen ovat herättäneet keskustelua. On mietitty, missä määrin rakennesopeutusohjelmien muut painotukset edelleenkin syövät peruspalveluiden takaamiseksi tehtyä työtä. Myös Maailmanpankin ja IMF:n rooli sosiaali- ja terveystalouden pääasiallisina määrittäjinä ja neuvonantajina monissa kehitysmaissa on kyseenalaistettu. Niiden sosiaalipoliittisia näkemyksiä hallitsevat pääasiassa rikkaista maista koostuvien rahoittajatahojen mielipiteet, mikä merkitsee käytännössä muun muassa köyhäinapuun perustuvan sosiaaliturvan painottamista. (Koivusalo & Tapanainen 1999, 18–35.)

Kolmannen sektorin osuus palvelujen tuottamisessa on kasvanut voimakkaasti. Sitä on edistetty aktiivisesti sosiaalirahastojen kautta sekä passiivisesti valtion oman toiminnan vähentämisen kautta (Koivusalo & Tapanainen 1999, 14). Monet kansainväliset järjestöt ovat tukeneet paikallisten kehityskysymyksiin erikoistuneiden järjestöjen syntyä ja myös monet kehitysavun lahjoittajat ovat alkaneet tukea suoraan järjestöjä. Tämä on johtunut osaltaan siitä, että lahjoittajat ovat turhautuneet valtioiden sosiaalipalveluiden tuottajiin, koska nämä eivät ole toimineet tehokkaasti ja joissain osissa maailmaa on esiintynyt lahjoitettujen varojen katoamista ja väärinkäyttöä. Kuitenkin myös järjestöiltä kuluu aikaa ja varoja byrokraatiaan, eivätkä ne aina vastaa yhteisön tarpeisiin. Järjestöjen riippuvaisuus kansainvälisistä lahjoittajista voi aiheuttaa sen, että ne palvelevat

kansainvälisten lahjoittajien eivätkä paikallisten köyhien intressejä. (Hall & Midgley 2004, 221–222.)

Rakennesopeutusohjelmien ja markkinoiden vapauttamisen myötä kuilu rikkaiden ja köyhien välillä on kasvanut. Köyhimmät ja heikoimmassa asemassa olevat ihmiset ovat näyttäneet kärsineen suhteellisesti muita enemmän. Myös naisten asema on huonontunut, kun perinteisesti naisille helpommin saavutettavissa olevat julkisen sektorin työpaikat ovat vähentyneet. (Koivusalo & Tapanainen 1999, 13.) Rakennesopeutusohjelmat eivät ole ratkaisseet velkaongelmaa ja monet maat ovat yhä taloudellisessa kriisissä. Vaikka maiden ja alueiden välillä on huomattavia eroja, köyhyys on lisääntynyt ja epätasa-arvo kasvanut maailmassa. Erityisesti Afrikassa terveys ja muut sosiaaliset olosuhteet sekä luku- ja kirjoitustaito ovat huonontuneet. (Hall & Midgley 2004, 219–220.)

Kehitysmaita leimaa edelleen perinteisten hyvinvointi-instituutioiden, kuten perheen, suvun, klaanin ja paikallisen yhteisön, merkitys ihmisten hyvinvoinnille. Ne eivät ole lakanneet toimimasta modernisaation myötä, vaan tarjoavat yhä apua ja taloudellista tukea miljoonille ihmisille ympäri maailman. Joissain kulttuureissa perinteinen hyvinvointisektori on yhdistetty moderneihin sosiaalipalveluihin. Esimerkiksi monissa muslimimaissa hallitukset ovat yhdistäneet perinteisen *zakat*-systeemin valtion sosiaalipalveluihin niin, että valtio koordinoi kansalaisten maksamat avustukset niitä eniten tarvitseville. Epävirallinen sektori ei kuitenkaan pysty selviytymään yksin niistä sosiaalisista ongelmista, joita monissa kehitysmaissa nykyisin kohdetaan. Toimivaa virallisen ja epävirallisen sektorin yhdistämistä on myös tutkittu vain vähän. (Hall & Midgley 2004, 209.)

Hall ja Midgley (2004, 229) toteavat, että sosiaalipalveluissa tapahtuneesta edistyksestä huolimatta on vielä paljon tehtävää. Sopimattomia ja kalliita sosiaalipalveluiden muotoja on yhä laajasti käytössä. Resurssien vähäisyys, johtamisen tehottomuus, alhainen status ja mielikuvituksellisen ja innovatiivisen politiikan puute luonnehtivat yhä sosiaalipalveluja ympäri maailman. Haasteena on auttavien, ennaltaehkäisevien ja kehityksellisten muotojen yhdistäminen holistiseen, yhteisöllisyyteen perustuvaan malliin sosiaalityössä ja -palveluissa. (Hall & Midgley 2004, 229.) Järjestöjen tasolla olisi panostettava enemmän organisoimisen ja johtamisen kysymyksiin sekä julkisen ja

yksityisen sektorin harmonisoimiseen sosiaalisen kehityksen edistämiseksi (Midgley 1995).

4.2. Ammatillisen sosiaalityön ja koulutuksen yleisyys

Ammatillisen sosiaalityön asemaa on vakinaistettu kehitysmaissa 1920-luvulta lähtien. Alussa sosiaalipalveluiden yksiköiden johtajiksi ja työntekijöiksi palkattiin eurooppalaisia ja pohjoisamerikkalaisia sosiaalityöntekijöitä. Ajan kuluessa paikallisia lähetettiin koulutettavaksi ulkomaille, ja kansainvälisten kehitysorganisaatioiden ja joidenkin suurimpien maiden hallitusten avulla luotiin myös paikallisia sosiaalityön oppilaitoksia. Kehitysmaiden ensimmäinen sosiaalityön oppilaitos perustettiin Chilen pääkaupunkiin Santiagoon vuonna 1925. Myös Afrikassa ensimmäinen sosiaalityön koulutus alkoi vuonna 1925, kun Etelä-Afrikkaan Cape Townin yliopistoon perustettiin kaksivuotinen sosiaalityön diplomikoulutus. Aasian ensimmäinen sosiaalityön oppilaitos perustettiin 1920-luvulla Pekingiin Kiinaan. Intian ensimmäinen sosiaalityön koulutusohjelma alkoi vuonna 1936 nykyisessä Mumbaissa. (Hall & Midgley 2004, 214.)

Siirtomaavallat kannustivat sosiaalityön koulutuksen luomista 1950- ja 1960-luvuilla kouluttamalla siirtomaidensa sosiaalityöntekijöitä ja tukemalla sosiaalityön koulutuksen kehittämistä. Myös valtioiden itsenäistyttyä perustettiin monia sosiaalityön oppilaitoksia usein kansainvälisten kehitysjärjestöjen avustamana tai teollisuusmaiden kehitysapuohjelmien tuella. (Hall & Midgley 2004, 214.) Monet uudet sosiaalityön koulut joutuivat tukeutumaan entisistä siirtomaavalloista tuleviin kouluttajiin, jotka opettivat kotimaassaan vallitsevien mallien ja opetusohjelmien mukaisesti. Modernisaation vaatimusten mukaisesti he suunnittelivat länsimaisen mallin mukaisen opetusohjelman, vaativat sosiaalityötä opetettavan yliopistoissa ja suosittelivat länsimaisten ammatillisten standardien käyttöönottoa. (Midgley 1981, 60.)

Kolonialismin ja lännen vaikutuksesta huolimatta sosiaalityö kehittyi eri maissa eri tavalla, mikä oli seurausta erilaisista sosiokulttuurisista ja poliittistaloudellisista ympäristöistä. Cox ja Pawar (2006, 6–7) kuvailevat esimerkkeinä Egyptin sosiaalityön kentän jakautumista toisaalta yhteisön kehitysprojekteihin maaseudulla ja toisaalta kouluissa tehtävään sosiaalityöhön kaupungeissa sekä Filippiineillä painotettua yksilötyötä. (Cox & Pawar 2006, 6–7.) Latalaisessa Amerikassa paino on ollut

vapautusideologiassa ja Paolo Freiren (1972) ajattelussa tietoisuuden lisäämisestä. Tämä on johtanut siihen, että sosiaalityö on keskittynyt sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja sitoutunut vallankumoukselliseen muutokseen. (Kendall 2000, 107–108, teoksessa Cox & Pawar 2006, 8; Parada 2007.) Monissa osissa Afrikkaa sosiaalityön alaa on vallannut ajatus sosiaalisesta kehityksestä ja sosiaalityöntekijät ovat edistäneet sosiaalisen kehityksen näkökulman mukaan ottamista ammatilliseen toimintaan (Healy 2001, 102). Aasiassa on vaadittu paikallisten kulttuurien huomioimista sosiaalityössä. Valtion sijaan on painotettu paikallishallintojen aktiivista roolia sosiaalipalveluiden kehittämisessä ja korostettu perinteisten hyvinvointisysteemien, kuten naapurin auttamisen ja vapaaehtoisuuteen perustuvien verkostojen, merkitystä ihmisen hyvinvoinnille. (Kwok 2009.) Kiinassa länsimaisen sosiaalityön mallia on vastustettu, koska se ei sovi kiinalaisen kulttuurin arvoihin ja käytäntöihin. Intiassa on painotettu viime aikoina maaseudulla tehtävää sosiaalityötä, jonka edistämiseksi on yritetty saada maalta kotoisin olevia opiskelijoita erityisesti maaseudun sosiaalityöhön keskittyvään koulutukseen. Itä-Euroopassa on kylmän sodan jälkeen panostettu sosiaaliseen jälleenrakentamiseen eli kansalaisyhteiskunnan muodostamiseen. (Cox & Pawar 2006, 8–9.)

Mainitut esimerkit ovat kuitenkin viime vuosikymmeninä vähän muuttuneiden valtavirtaisten sosiaalityön käytäntöjen marginaalissa. Tästä huolimatta muutokset ovat melko radikaaleja ja voivat vaikuttaa sosiaalityön professioon pitkän ajan kuluessa. Muutoksilla halutaan vaikuttaa lännestä tulleeseen vallitsevaan hyvinvointimalliin, joka on sisältänyt monissa maissa väriä prioriteetteja ja kulttuuriin sopimattomia käytäntöjä. Muutostyötä on siis tehty ja tehdään koko ajan, mutta se on vasta alkuvaiheessa. (Cox & Pawar 2006, 8–9.) Länsimaiseen sosiaalityön malliin kohdistettua kritiikkiä ja toimintamallien kotoperäistämistä tarkastellaan enemmän seuraavassa luvussa.

Ammatillisen sosiaalityön tunnettavuudesta ja yleisyydestä voidaan olla monta mieltä. Hallin ja Midgley'n (2004, 214) mukaan sosiaalityö on nykyään yleistä kehittyvässä maailmassa. Sosiaalityön koulutusta tarjotaan monissa maissa, ja sosiaalityöntekijät työskentelevät monissa valtion tai voittoa tavoittelemattomien järjestöjen viroissa. Hallin ja Midgley'n mukaan kehitysmaista tulevia sosiaalityöntekijöitä on myös kansainvälisissä kehitysorganisaatioissa. Cox ja Pawar (2006, 6) kuitenkin toteavat, että monet maat eivät ole kehittäneet valtion hallinnoimia sosiaalipalveluja eivätkä modernia

sosiaalityötä. Monet tällaiset maat eivät olleet siirtomaita, eivätkä siirtomaahallitsijat näin ollen kehittäneet niissä sosiaalipalveluja. Tästä huolimatta useissa maissa toimi erilaisia palveluja tarjoavia kansainvälisiä järjestöjä, joissa työskenteli lähinnä ulkomaalaisia työntekijöitä. Monissa maissa ei kuitenkaan vielääkään esiinny modernia sosiaalityötä eli sosiaalityön koulutusta ja sosiaalityöntekijöiden järjestöjä. (Cox & Pawar 2006, 6.)

Jones (2007, 860–861) tarkastelee sosiaalityön tilaa IFSW:n aktiivisuudella eri maanosissa. Hänen mukaansa sosiaalityön elpymisestä Afrikassa on vahvoja merkkejä; paikalliset IFSW:n järjestöt ovat enemmän yhteistyössä keskenään, IFSW on tunnetumpi kuin ennen, ja yhteistyö kansallisten yhdistysten, hallitusten ja kansalaisjärjestöjen välillä on voimistunut. Afrikan IFSW pyrkii sosiaalityötä määrittelevien lakien kehittämiseen kaikissa Afrikan maissa. Latinalaisessa Amerikassa vain harvat maat ovat IFSW:n jäseniä ja monet jäsenistä eivät ole aktiivisia toimijoita. Kuitenkin sosiaalityön ammatin uudelleen syntymisestä Latinalaisessa Amerikassa on merkittäviä todisteita. Viimeisin IFSW:n maailmanlaajuinen konferenssi järjestettiin Brasiliassa elokuussa 2008, ja sen toivottiin tukevan paikallisten sosiaalityön yhdistysten yhteistyötä. Aasian ja Tyynenmeren alueella monet maat ovat osoittaneet uudelleen kiinnostusta IFSW:hen liittymistä kohtaan. (Jones 2007, 860–861.)

4.3. Sosiaalityön käytäntöjen kotoperäistäminen

Lähinnä Euroopasta ja Pohjois-Amerikasta tuodut sosiaalityön teoriat ja käytännön menetelmät eivät soveltuneet käytettäviksi monissa kehitysmaissa. Kaupunkeihin keskittyvä, korjaava lähestymistapa ei hyödyttänyt kansaa kokonaisuutena. Suurin osa väestöstä asui köyhissä oloissa maaseudulla, eikä heidän huonoon terveydentilaansa, ravinnon puutteeseen ja lukutaidottomuuteen kiinnitetty alussa juurikaan huomiota. Monet sosiaalityöntekijät ja sosiaalipalveluiden hallinnon edustajat ajattelivat, että taloudellinen kehitys loisi työpaikkoja talouden modernilla sektorilla, mikä johtaisi maaseudun köyhän väestön työllistymiseen, tulojen kasvamiseen ja köyhyyden ongelman ratkaisemiseen. Väitettiin, että sosiaalityön ja sosiaalipalveluiden rooli ei ole paneutua laajaan köyhyysongelmaan, vaan keskittyä näkyvimpiin sosiaalisiin ongelmiin. Tämä ajattelutapa johti sosiaalipolitiikan residuaalisen mallin soveltamiseen. (Hall & Midgley 2004, 217.)

1960-luvun lopussa alettiin kyseenalaistaa muualta tuotujen lähestymistapojen hyödyllisyys ja käytännöllisyys erilaisessa kulttuurissa. Sosiaalityön käsitteiden ja teorioiden universaalius kyseenalaistettiin ja kulttuurisesti sopimattomien länsimaisten sosiaalityön käytäntöjen ja teorioiden tuomista kehitysmaihin kritisoiitiin. Esitettiin, että kehitysmaiden sosiaalityö oli professionaalisen imperialismin tulosta, mikä oli rajoittanut ammatin tärkeyttä ja toimivuutta monissa kehitysmaissa. Tämä kritiikki johti siihen, että alettiin miettiä maan ulkopuolelta tulevien mallien mukauttamista paikalliseen kulttuuriin. (Hall & Midgley 2004, 217–218.) Keskustelu toimintatapojen ja mallien mukauttamisesta on lisääntynyt viime vuosien aikana (Yunong & Xiong 2008, 611–613). Mukauttamisesta käytetään englanninkielessä kirjallisuudessa termiä *indigenization*, jonka Ranta-Tyrkkö (2009, 37) on suomentanut kotoperäistämiseksi. Muuta käännöstä käsitteestä ei liene vielä suomen kielessä olemassa, joten tulen käyttämään sitä jatkossa asiaa käsitellessäni.

Esimerkkejä länsimaisten käytäntöjen ongelmallisuudesta kehitysmaakontekstissa on useita (Payne 1996; Smith 2008; Mmatli 2008; Yunong & Xiong 2008). Osei-Hwedie (1993, teoksessa Cox & Pawar 2006, 9) on huolissaan länsimaisen teorian ja sosiaalityön käytännön välisestä kuilusta Afrikassa. Hänen mukaansa sosiaalityö tulee kotoperäistää määrittelemällä paikalliset ongelmat, resurssit ja taidot sekä ne toimintamallit, jotka voidaan lainata muilta. Sosiaalityö tulee mahdollisesti määritellä uudelleen sosiaalisen kehityksen viitekehyksessä. (Osei-Hwedie 1993, teoksessa Cox & Pawar 2006, 9.)

Smithin (2008) mukaan kehitysmaissa edellytetään usein rakenteellisempaa sosiaalityön otetta, kuin mihin länsimaissa on totuttu. Historiasta ja kolonialistisesta taustasta johtuvien suurten tuloerojen ja rikkaan ja köyhän väestönosan merkittävän eriarvoisuuden vuoksi sosiaalityöntekijöiltä vaaditaan perinteisestä länsimaisesta sosiaalityöstä poikkeavaa näkemystä. Sosiaalityöntekijöiden on sisäistettävä vapauttava ja mahdollisesti valtaa pitäviä vastustava työote, että ne voivat edistää äärimmäisen köyhyyden ja rakenteellisen sortamisen poistamista. Smithin mukaan sosiaalityö ja sen opetus voivat joissain tapauksissa vahvistaa sortavien sosiaalisten suhteiden ylläpitämistä, jos niitä ei tarkastella kriittisesti. (Smith 2008.)

Myös Mmatli (2008) painottaa sosiaalityöntekijöiden aktiivista poliittista roolia (ks. myös Banks 1999). Hänen mukaansa suurimpaan osaan sosiaalityön asiakkaista Afrikassa vaikuttavat rakenteelliset ongelmat, kuten köyhyys, huono terveys, korruptio ja siviilikonfliktit. Mmatlin mukaan sosiaalityöntekijät eivät ole riittävästi mukana poliittisissa prosesseissa eivätkä näin ollen vastaa asiakkaidensa tarpeisiin. Vallalla olevat sosiaalityön menetelmät – yksilötyö ja yhteisön kehittäminen – eivät ole merkittävästi parantaneet sosiaalityön asiakkaiden tilannetta. Ongelmiin vastaaminen vaatii siirtymistä kohti poliittista aktivismia. Poliittisen aktivismin vaatimus on seurausta myös siitä, että monissa maissa sosiaalityöntekijät eivät ole päättämässä valtion sosiaalityön agendasta. Tämä johtaa helposti voimattomuuden ja turhautuneisuuden tunteisiin, mitkä eivät varmasti ole tuntemattomia suomalaistenkaan sosiaalityöntekijöiden keskuudessa. Myös sosiaalityön opiskelijoita tulisi tukea poliittiseen osallistumiseen ja ohjata toimimaan aktiivisesti sosiaalisen muutoksen edistämiseksi. (Mmatli 2008.) Poliittisen aktivismin vaatimukset kertovat rakenteellisen sosiaalityön tarpeesta. Toisaalta on olemassa myös esimerkkejä poliittisemmän roolin ottaneesta sosiaalityöstä ja muutokseen pyrkivistä sosiaalityöntekijöistä (Ranta-Tyrkkö 2009).

Myös Latinalaisessa Amerikassa on vaadittu sosiaalityöntekijöiltä aktiivista osallistumista yhteiskunnallisen tasa-arvon rakentamiseen. Viime vuosien aikana monissa Latinalaisen Amerikan maissa niin sanotusti sorretut kansanryhmät, kuten alkuperäiskansat, naiset, työläiset ja opiskelijat, ovat alkaneet vaatia yhteiskunnallisia oikeuksiaan. Paradan (2007) mukaan yhteiskunnallisiin liikkeisiin osallistuneet ovat vaatineet sosiaalityöntekijöiden mukaan tuloa uudenlaisen yhteiskuntarakenteen kehittämiseen. Heidän mielestään sosiaalityöntekijöiden tulee tukea sorrettuja saamaan äänensä kuuluviin ja edistää vuoropuhelua kansalaisliikkeisiin osallistuvien ja päättäjien välillä. Paradan mukaan sosiaalityöntekijöiden tulee miettiä uudelleen roolinsa poliittisella kentällä, jos he haluavat vastata uusliberalismin, rakennesopeutusohjelmien, uuskolonialismin ja kehityksen mukanaan tuomiin haasteisiin. (Parada 2007.)

Pawar (1999, teoksessa Cox & Pawar 2006, 9–10) on tehnyt ehdotuksia länsimaisen sosiaalityön tiedon ja taidon kotoperäistämiseksi kehitysmaihien. Ehdotukset sisältävät länsimaisten mallien kriittisen tarkastelun ja sopivien mallien ja käytäntöjen hyödyntämisen, paikallisten ongelmien paikantamisen ja kulttuuriin sopivien

toimintamallien kehittämisen sekä jo olemassa olevien paikallisten ratkaisu- ja selviytymismallien löytämisen ja hyödyntämisen. Nämä uudet mallit ja toimintatavat tulisi dokumentoida ja sisällyttää sosiaalityön opintosuunnitelmiin. Pawarin mukaan myös monissa teollisuusmaissa on otettu huomioon alkuperäisväestön luomien sosiaalityön mallien tärkeys paikallisessa työssä. (Pawar 1999, teoksessa Cox & Pawar 2006, 9–10.) On kuitenkin myös todettu, että käytäntöjen kotoperäistäminen ei ole aina hyvä ja toimiva asia, eikä sitä ole vielä tutkittu riittävästi (Yunong & Xiong 2008).

Sosiaalityön käytäntöjen kotoperäistäminen tai kulttuuriin ja yhteiskunnan ongelmiin sopivien mallien kehittäminen näyttäisi olevan välttämätöntä monissa kehitysmaissa. Vain toimivien käytäntöjen avulla pystytään puuttumaan niihin laajoihin rakenteellisiin ongelmiin, joiden kanssa monet kehitysmaat painivat. Länsimaisten käytäntöjen ongelmallisuus ja kulttuurisidonnaisten toimintatapojen tärkeys tukevat ajatusta siitä, että yleismaailmallisen sosiaalityön määrittelemisen ja koulutuksen standardien luominen ovat todella haastavia tehtäviä. Toisaalta olisi tärkeää, että länsimaiden sosiaalityöntekijät perehtyisivät muualta maailmasta tuleviin uudenlaisiin käytäntöihin ja toimintamalleihin, jolloin kotoperäistämistä ja hyvien käytäntöjen käyttöönottoa tapahtuisi molemmin päin.

5. SOSIAALITYÖ KEHITYSYHTEISTYÖSSÄ

Tutkimusaiheen liittyessä kehitysyhteistyöhön lienee paikallaan lyhyesti tarkentaa sitä, mitä kehitys on ja mitä sillä tarkoitetaan. On myös tärkeää hahmottaa, miten sosiaalityö liittyy kehitykseen ja erityisesti kehitysyhteistyöhön. Tarkastelen näitä seikkoja seuraavissa luvuissa keskittymällä kehityksen ja sosiaalityön yhteyteen. Tarkastelen kehityksen ulottuvuuksia sosiaalityössä erityisesti sosiaalisen kehityksen näkökulmasta. Tämän lisäksi määrittelen lyhyesti kehitysyhteistyötä ja pohdin sosiaalityön ja kehitysyhteistyön välistä suhdetta.

5.1. Kehityksen näkökulma sosiaalityössä

Kehitys itsessään pitää sisällään ristiriitoja, eikä sen määrittelemisen näin ollen ole yksinkertaista (Swantz 2009, 29). Liian usein kehityksen ajatellaan liittyvän pelkkään

taloudelliseen kasvuun. Kehitystä onkin pitkään mitattu pelkällä bruttokansantuotteen kasvulla. Nobel-palkitun ekonomistin Amartya Senin (2001) mukaan kehitys on valinnanmahdollisuuksien lisääntymistä. Tämä ajatus on pohjana YK:n kehitysohjelman UNDP:n kehittämässä inhimillisen kehityksen käsitteessä. Inhimillisellä kehityksellä (*human development*) tarkoitetaan sitä, että ihminen voi paremmin saavuttaa päämääriään eli toteuttaa oman elämänsä käsikirjoitusta. UNDP:n kehittämä ja käyttämä inhimillisen kehityksen mittari (*human development index*) huomioi odotettavissa olevan eliniän, lukutaidon, koulutuksen ja taloudellisen elintason. (UNDP 2007.)

Yksi merkittävimmistä inhimillistä kehitystä hidastavista ongelmista on monissa maissa vallitseva, suuria väestönosia koskettava köyhyys. Köyhyys itsessään on moniulotteinen käsite, johon en voi tämän tutkimuksen puitteissa paneutua tarkemmin (ks. aiheesta esim. Bonsdorff & Voipio 2005, 13–15). Köyhyyden vähentymisen on sanottu edellyttävän erityisesti sosiaalista kehitystä (Wiman 2003, 81). Sosiaalisen kehityksen määrittely ei ole yksiselitteistä, eikä yhtä vallitsevaa määritelmää ole kehitetty. Midgley (1995, 25) määrittelee sosiaalisen kehityksen seuraavasti:

"A process of planned social change designed to promote the well-being of the population as a whole in conjunction with a dynamic process of economic development."

Perkiö (2009, 23) lisää Midgley'n määritelmään ympäristön merkityksen talouden ja politiikan rinnalle. Perkiön mukaan sosiaalinen kehitys on niiden sosiaalisten prosessien tulos, jotka parantavat hyvinvointia poliittisen talouden ja poliittisen ekologian kontekstissa. Myös sosiaali- ja terveystieteiden ja Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin vuonna 1998 järjestämän kestävän kehityksen sosiaalisen ulottuvuuden asiantuntijakokouksen raportissa määritellään sosiaalista kehitystä. Raportin mukaan sosiaalinen kehitys on sitä, että kaikilla ihmisillä on tasavertaiset mahdollisuudet osallistua yhteiskuntansa toimintaan, päätöksentekoon ja tuotantoon sekä saada oikeudenmukainen osuutensa tuottavan toiminnan tuloksesta. (Wiman 1999.)

Määritelmien moninaisuudesta huolimatta yhtä mieltä ollaan siitä, että sosiaalinen kehitys on laajasti yhteiskuntaan ja väestöön liittyvä prosessi. Se keskittyy yhteisöön ja yhteiskuntaan sekä laajempiin sosiaalisiin prosesseihin ja rakenteisiin. Sosiaalisen

kehityksen lähestymistapa on universaali ja se pyrkii edistämään koko kansan tai yhteisön hyvinvointia. Sosiaalinen kehitys pyrkii yhdistämään sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen pyrkimykset, sillä taloudellinen kehitys ei voi toteutua ilman sosiaalista kehitystä eikä sosiaalinen kehitys ilman taloudellista kehitystä. (Midgley 1995, 23.) Wimanin (2003, 84–87) mukaan sosiaalinen kehitys edellyttää toimivia yhteiskunnallisia instituutioita, peruspalvelujen saatavuutta sekä sosiaalisesti vastuullista toimintaa kaikilta yhteiskunnan toimijoilta. Hänen mukaansa sosiaalinen kehitys on julkishyödyke, josta hyötyvät kaikki. Sosiaalisesta kehittymättömyydestä kärsivät kaikki, mutta erityisesti siitä kärsivät köyhät. Tämä ajatus kertoo sosiaalisen kehityksen merkityksestä erityisesti köyhyyden kanssa kamppaileville kehitysmaille.

Ajatus sosiaalisesta kehityksestä tuli laajasti tunnetuksi ja se otettiin käyttöön vasta vuosia ensimmäisten sosiaaliseen kehitykseen liittyvien käytäntöjen kehittämisen jälkeen. Vuonna 1968 järjestettiin ensimmäinen sosiaalisesta hyvinvoinnista vastaavien ministerien konferenssi New Yorkissa, jossa keskusteltiin kehityksellisestä sosiaalisesta hyvinvoinnista (*developmental social welfare*). (Hall & Midgley 2004, 222–223.) Rönnerbergin (2003, 52–59) mukaan sosiaalisen kehityksen ajatus on ollut esillä YK:ssa 1970-luvulta lähtien, jolloin havahduttiin taloudellisen kasvun rajallisuuteen ja muihin globaaleihin ongelmiin, kuten väestö-, ympäristö- ja energiakriiseihin. Social Summit eli sosiaalisen kehityksen huippukokous pidettiin kuitenkin vasta vuonna 1995 Kööpenhaminassa. Tuolloin 117 valtiota sitoutuivat edistämään yhteisesti sovittujen sosiaalisen kehityksen tavoitteiden toteuttamista. (Rönnerberg 2003, 52–59.)

Sosiaalisen kehityksen ajattelun on sanottu syntyneen kehitysmaissa 1900-luvun puolivälissä. Modernisaation ja teollistumisen uskottiin tuovan mukanaan työllisyyttä ja taloudellista kehitystä itsenäistyneille kehitysmaille, minkä ajateltiin vähentävän niiden sosiaalipalvelujen tarvetta. Sosiaalityöntekijöitä ja sosiaalipalvelujen tarjoajia painostettiin kehitysajattelun myötä todistamaan palvelujen hyödyllisyys yleiselle kehitykselle. Tehtävä oli haasteellinen, minkä lisäksi monet sosiaalipalveluiden hallinnoijat ja sosiaalityöntekijät olivat välinpitämättömiä tälle tehtävälle. Oli kuitenkin myös niitä, jotka alkoivat kehittää työtään ja sosiaalisektoria kehitysajattelulle myönteisemmäksi. Jotkut Länsi-Afrikan sosiaalityöntekijät olivat kehittäneet jo 1930-luvun loppupuolella sosiaalipalveluja maaseudun väestölle sopivimmiksi. He kehittivät uusia ohjelmia, joiden myötä syntyi ajatus yhteisöllisestä kehityksestä (*community*

development). Myöhemmin alettiin käyttää termiä sosiaalinen kehitys merkitsemään sosiaalityön ja sosiaalipalveluiden työntekijöiden yrityksiä progressiivisen sosiaalisen muutoksen edistämiseksi. (Hall & Midgley 2004, 222–223.)

Sosiaalisen kehityksen ajattelutapa eroaa perinteisestä sosiaalityöstä, joka on keskittynyt palveluiden ja tukien tarjoamiseen yksilöille ja niitä eniten tarvitseville. Erityisesti kehitysmaiden kontekstissa sosiaalisen kehityksen mallin mukaan ottaminen sosiaalityöhön on erityisen tärkeää. Monissa maissa sosiaaliset ongelmat koskevat suurta osaa väestöstä ja ovat tiukasti yhteydessä taloudelliseen kehitykseen. (Midgley 1995, 20–21.) Sosiaalinen kehitys on kuitenkin jäänyt monissa maissa enemmänkin ideaaliselle kuin käytännön tasolle. Tähän on pidetty syynä monissa kehitysmaissa tapahtunutta sosiaalipalveluiden vähentämistä. Osasyynä on kuitenkin myös perinteisten sosiaalisen hyvinvoinnin lähestymistapojen säilyttäminen, jotka korostavat residuaalista ajattelutapaa ja palveluiden tarjoamista vain niitä eniten tarvitseville. Ongelmana on myös epäselvyys siitä, mitä kehityksellisen lähestymistavan tulisi sisältää. Monet sosiaalityöntekijät ovat yhä sitä mieltä, että sosiaalityön tehtävä ei ole edistää laajempaa taloudellista kehitystä. Tätä ajattelutapaa on kuitenkin kritisoitu siitä, että se ei sitoudu kehitykseen eivätkä perinteiset sosiaalityön mallit sovellu maihin, joissa esiintyy laajaa absoluuttista köyhyyttä ja puutetta sekä epätasa-arvoisuutta. Monet eri koulukunnat ja organisaatiot ovat yrittäneet identifioida ja edistää kehityksellisyttä sosiaalityön käytännöissä. 1980-luvun neoliberaali aalto heikensi jo tehdyn työn merkitystä, mutta sen jälkeen sosiaalinen kehitys on noussut uudelleen agendalle. (Hall & Midgley 2004, 224–225.)

Kehityksellisen näkökulman mukaantulo sosiaalityöhön ja sosiaalipalveluiden järjestämiseen on tuottanut myös tulosta. Monissa kehitysmaissa on otettu käyttöön perinteisen lastensuojelun sijaan yhteisöllisyyteen perustuvia ennaltaehkäiseviä palveluja, jotka vahvistavat niin lasten kuin koko yhteisön sosiaalista pääomaa. On kehitetty mikrolainoja ja mikroyrityksiä, yhteisöllisiä kehitystoimintoja esimerkiksi liittyen paikallisen infrastruktuuriin parantamiseen sekä aloitettu paikallisia maatalous-, kaupp- ja teollisuusyrityksiä. Näiden ohjelmien tarkoituksena on sekä lisätä tuloja että vahvistaa yhteisön sosiaalista pääomaa. Tällaisilla ohjelmilla ei voida yksioikoisesti ratkaista köyhien yhteisöjen sosiaalisia ongelmia, mutta ne soveltuvat paremmin paikalliseen kulttuuriin kuin muualta tuodut sosiaalityön mallit, edistävät sosiaalityön ja

sosiaalipalvelujen merkitystä kehityksessä sekä edistävät maan yleistä kehitystä. Sosiaalipalvelujen tavanomaista strategiaa on myös muokattu. Laitosmainen hoito on korvattu yhteisön roolin huomioimisella sekä perinteisten perheen ja suvun velvollisuuksien hyödyntämisellä. Sosiaalisen kehityksen ideologiasta kertoo myös se, että monissa kehitysmaissa termiä sosiaalinen kehitys käytetään nimittämään sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisen toimijoita. Esimerkiksi sosiaaliministeriö voi olla nimellä sosiaalisen kehityksen ministeriö. Usein käytössä voi olla myös yhdistelmä termeistä sosiaalinen hyvinvointi, sosiaalipalvelut ja sosiaalinen kehitys. (Hall & Midgley 2004, 208, 228.)

5.2. Kehitysyhteistyön periaatteet ja päämäärät

Globaalia kehitysyhteistyötä on tehty usean vuosikymmenen ajan toisesta maailmansodasta alkaen (Vienonen 2005, 89). Kehitysyhteistyön keskeisiä tavoitteita ovat aina olleet köyhyyden vähentäminen ja globaali sosiaalinen tasaus. Kehitysyhteistyöhön liittyi kuitenkin usean vuosikymmenen ajan piilotavoitteita, joita olivat esimerkiksi rahoittajamaiden geopoliittiset intressit tai viennin edistäminen. Tämä johti tuloksellisuus- ja uskottavuuskriisiin, minkä vuoksi globaali kehitysapuyhteisö on käynyt läpi muutosprosessia 1990-luvulta alkaen. Globaali vastarinta kehitysavun suunnittelua ohjannutta rakennesopeutusideologiaa kohtaan ajoi useat kehitysapurahoittajat evaluoimaan apunsa pitkäaikaisia kehitysvaikutuksia. Köyhyyden vähentämisestä tuli vuonna 1995 Kööpenhaminan sosiaalisen kehityksen huippukokouksessa maailman kansojen yhteinen keskeisin tehtävä. Vuonna 2000 YK:n vuosituhannen huippukokouksessa hyväksyttiin ja vahvistettiin maailmanlaajuiset kehitysyhteistyön periaatteet, ja keskeisimmät yhteiset päämäärät kiteytettiin YK:n vuosituhattapäämääräksi (*Millenium Development Goals, MDGs*). (Voipio 2003, 150.) YK:n vuosituhattavoitteista ja maailmanlaajuisesta köyhyyden puolittamisesta vuoteen 2015 mennessä onkin tullut virallisia kehitysyhteistyön tavoitteita (Aaltonen & Mannila 2005, 7.)

Viime vuosien aikana kehitysyhteistyön rahoittajat ovat luoneet kehitysavulle uusia toteutusmuotoja. Yksittäisten rahoittajamaiden erillisistä projekteista on siirrytty kohti useiden rahoittajien yhteisiä tukiohjelmiä. Köyhyyden poistamiseksi tehtävien toimien täytyy perustua köyhän maan omaan kansalliseen köyhyyden vähentämisen strategiaan eli PRSP:hen. Jos maan PRSP:n laatiminen ei ole ollut demokraattista tai jos hallitusten

pyrkimyksiin ja taloushallinnon vastuullisuuteen ei voi luottaa, ei tällaisia valtioita pääsääntöisesti tueta taloudellisesti. (Voipio 2003, 154–155.) Esimerkiksi Suomi keskeytti vuonna 2008 osan kehitysavustaan Nicaraguaan maan demokratiavajeen ja budjettiepäselvyyksien vuoksi (Keppo 2008). Tällaisissa tapauksissa maan köyhää väestöä voidaan tukea kansalaisjärjestöjen kautta.

Pyrkimys uusiin kehitysyhteistyön toteutusmuotoihin näkyy vuonna 2005 annetussa Pariisin julistuksessa. Se on kansainvälisen yhteisön tekemän julistus menetelmistä, joilla kehitysyhteistyön tuloksia voidaan parantaa. Pariisin julistus velvoittaa avunantajia ja apua vastaanottavia maita yhtenäistämään toimintatapojaan ja tiivistämään yhteistyötään. Julistuksen ovat allekirjoittaneet kaikki keskeiset avunantajamaat, Euroopan komissio, kehityspankit ja YK-järjestöt sekä kymmenet kehitysmaat eli yhteensä yli 100 maata ja organisaatiota. (High Level Forum 2005.)

YK on asettanut kehitysyhteistyöhön käytettävän määrärahan tavoitteeksi 0,7 prosenttia jokaisen rahoittajamaan bruttokansantulosta. Nykyisin vain muutama rahoittajamaa ylittää tähän tavoitteeseen. Suomen käyttämä osuus oli 0,44 prosenttia vuonna 2008, ja Suomea onkin kritisoitu määrärahojen vähäisyydestä erityisesti muihin Pohjoismaihin verrattuna. Suomi on sitoutunut Eurooppa-neuvoston vuonna 2005 tekemään päätökseen saavuttaa 0,51 prosentin minimitaloite vuoteen 2010 mennessä ja 0,7 prosentin taloite vuoteen 2015 mennessä. (Ulkoasiainministeriö 2008.) Suomen kehitysyhteistyöhön käyttämä määräraha on verrattain pieni, vaikka suomalaiset pitävät kehitysyhteistyötä tärkeänä. Perusteluissa kehitysyhteistyön tärkeydestä nousevat esiin muun muassa se, että köyhien maiden auttamista pidetään oikeudenmukaisena ja toisaalta se, että rikkailta mailta koetaan olevan velvollisuus auttaa kehitysmaita. (Aho & Turja 2008.)

Kehitysyhteistyötä voidaan tehdä kahdenvälisesti, alueellisesti, monenkeskisesti sekä kansalaisjärjestöjen ja esimerkiksi EU:n kautta. Myös humanitaarinen apu konfliktien ja luonnonkatastrofien uhreille mielletään kehitysyhteistyöksi. (Ulkoasiainministeriö 2007, 17–34; Kokko & Milén 1995.) Voipion (2003, 149) mukaan on perusteetonta odottaa, että nykypäivän kehitysyhteistyö saisi yksin aikaan globaalin sosiaalisen tasauksen. Kehitysyhteistyö voi kuitenkin rakentaa edellytyksiä sille, että maailman köyhä enemmistö kykenee itse tarttumaan sille tarjoutuviin tilaisuuksiin vaatia oikeutettua

osaansa globalisaation tuottamista eduista. Tässä työssä myös sosiaalityöllä voi olla sijansa, jos se haluaa ottaa aktiivisen roolin ihmisoikeuksien ja yhteiskunnallisen tasa-arvon edistäjänä (Payne & Askeland 2008, 30).

5.3. Sosiaalityön ja kehitysyhteistyön välisten yhtäläisyyksien tarkastelua

Sosiaalialan kehitysyhteistyön lähtökohtana on pidetty kehitysmaiden tarpeiden täyttämistä ja erityisesti niitä tarpeita, joita kehitysmaat itse asettavat etusijalle. Näiden tarpeiden syntymiseen vaikuttavat taloudellisen kehityksen edellytykset, valtarakenteen vaikutukset, arvo-, normi- ja kulttuurijärjestelmät ja sosiaalinen kerrostumarakenne sekä ulkoiset, globaalit tekijät. Koska kehityksen tulisi tapahtua tasapainoisesti kaikki edellä mainitut seikat huomioiden, tulisi myös sosiaalialan kehitysyhteistyön keskittyä laajalle alueelle, ei pelkästään kapeasti ymmärretylle ”sosiaalisen” alueelle. (Raassina 1990, 2-4.) Tällainen laaja-alainen ajattelu liittyy mielestäni tiiviisti sosiaalisen kehityksen painottamiseen.

Toisena sosiaalialan kehitysyhteistyön lähtökohtana on pidetty omaehtoisuutta. Tällä tarkoitetaan kohdemaan autonomista päätöksentekoa omasta sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurisen kehityksen mallistaan ja kehitystarpeistaan kulttuurisen omaleimaisuuden säilyttämisen ja kehittämisen pohjalta. Omaehtoisuuden ajattelulla pyritään kiinnittämään huomiota inhimilliseen kasvuun eli siihen, että autetaan ihmisiä auttamaan itseään. (Raassina 1990, 3.) Tämän ajattelun pohjalta sosiaalialan kehitysyhteistyössä on keskeistä kiinnittää huomiota toisaalta niihin tekijöihin, jotka lannistavat ja alistavat ihmistä ja toisaalta niihin tekijöihin, jotka kannustavat ja rohkaisevat häntä (Pietilä 1985, 12–13.)

EU:n tasolla on puhuttu sosiaalisen ulottuvuuden huomioon ottamisesta kehitysyhteistyössä. Tällä tarkoitetaan kohdemaiden väestön hyvinvointiin ja yhteiskunnalliseen rakenteeseen vaikuttavien tekijöiden huomioon ottamista kehitysyhteistyön kaikilla sektoreilla. Tällaisiksi tekijöiksi on nimetty esimerkiksi työllisyys, muuttoliike ja naisten asema. Sosiaalisen ulottuvuuden huomioon ottamisessa on perustana kohdemaiden väestön sosiaalisen viitekehityksen ja kehitysyhteistyöhankkeiden yhteensovittaminen. Taustalla on tavoite kohdemaiden väestön sosiaalisen hyvinvoinnin parantamisesta. (Kokko & Milén 1995, 51.)

Raassinan (1990) tekemässä sosiaalialan kehitysyhteistyön resurssikartoituksessa eri sosiaalialan toimijat esittivät näkemyksiään sosiaalialan kehitysyhteistyön periaatteista. Näkemyksissä painotettiin kehitysmaiden itsensä määrittelemiä tarpeita, paikallista kulttuuria ja omaehtoisen kehityksen tukemista ja virittämistä kehitysyhteistyön perustana. Tärkeäksi nähtiin paikallisen väestön mahdollisimman laaja osallistuminen hankkeisiin, erityisesti ruohonjuuritason kehityksen edistäminen ja paikallisista olosuhteista lähtevien ratkaisumallien löytäminen. Tarpeellisena pidettiin Suomen sosiaalialan kehitysyhteistyön voimavarojen keskittämistä sellaisille alueille, joilla suomalaisten asiantuntemus on vahvinta. Näinä alueina pidettiin naisten, lasten ja vammaisten aseman parantamista. (Raassina 1990, 60–64.) Käsittelen toimivalta kehitysyhteistyöltä vaadittavia ominaisuuksia myös tämän tutkimuksen luvussa 9.

Ranta-Tyrkön (2009, 41) mukaan sosiaalityön ja kehitysyhteistyön välisiä yhteyksiä ja päällekkäisyyksiä ei ole avattu, vaikka niillä on keskenään paljon yhtäläisyyksiä niin periaatteiden, tavoitteiden kuin käytännön toiminnankin tasolla. Paikallisten hankkeiden tasolla päällekkäisyyksiä voi olla jopa vaikea erottaa toisistaan. Nämä yhtäläisyydet ja päällekkäisyydet käyvät mielestäni esiin YK:n asettamista vuosituhattavoitteista, jotka on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1: YK:n vuosituhattavoitteet

YK:n 8 vuosituhattavoitetta
1. Äärimmäisen nälän ja köyhyyden poistaminen.
2. Ulottaa peruskoulutus kaikille.
3. Edistää sukupuolten tasa-arvoa ja parantaa naisten asemaa.
4. Vähentää lapsikuolleisuutta.
5. Parantaa odottavien äitien terveyttä.
6. Taistella aidsia, malariaa ja muita tauteja vastaan.
7. Taata ympäristön kestävä kehitys.
8. Luodaan globaali kumppanuus kehitykseen.

Lähde: United Nations 2009.

Monen vuosituhattavoitteen voisi ajatella olevan myös sosiaalityön päämäärä, vaikka niitä ei samoilla sanoilla mainittaisikaan määriteltäessä sosiaalityön tehtävää (vrt. luku 3). Esimerkiksi äärimmäisen nälän ja köyhyyden poistaminen sekä sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja naisten aseman parantaminen ovat selkeästi myös sosiaalityöhön liitettäviä päämääriä.

Myös Suomen kehityspoliittisesta ohjelmasta (Ulkoasiainministeriö 2007, 17) nousee esiin sosiaalityöhön helposti linkitettäviä seikkoja. Ohjelman mukaan "*Suomi suuntaa kehitysyhteistyönsä aloille, joilla korostuu suomalaisen asiantuntemuksen ja kokemusten hyödyntäminen kumppanimaiden kehitysohjelmien tukemisessa*". Esimerkkejä ohjelmassa mainitaan esimerkiksi ympäristön, metsä- ja maatalouden, kaupan ja tietoyhteiskunnan saralta. Sosiaalipolitiikkaa tai kehityspolitiikan sosiaalista ulottuvuutta ei ohjelmassa erityisesti mainita. Kuitenkin Suomi edistää ohjelman mukaan kehityspolitiikassaan läpileikkaavasti seuraavia teemoja:

- 1) Naisten ja tyttöjen oikeudet ja aseman parantaminen; sukupuolten välisen ja yhteiskunnallisen tasa-arvon vahvistaminen.
- 2) Helposti syrjäytyvien ryhmien, erityisesti lasten, vammaisten ihmisten, alkuperäiskansojen ja etnisten vähemmistöjen oikeuksien ja tasavertaisten osallistumismahdollisuuksien parantaminen.
- 3) HIV/AIDS:in vastainen taistelu; HIV/AIDS terveydellisenä ja yhteiskunnallisena ongelmana. (Ulkoasiainministeriö 2007, 16–20.)

Nämä Suomen kehityspoliittisessa ohjelmassa esiin nostetut teemat liittyvät mielestäni voimakkaasti sosiaalityön piiriin, ja niiden edistäminen voisi olla myös sosiaalityön keskeisiä teemoja. Näin ollen myös Suomen virallinen kehityspolitiikka tukee ajatusta siitä, että sosiaalityöllä ja -työntekijöillä voisi olla näkyvämpi rooli kehityskysymyksissä ja heidän asiantuntemustaan voitaisiin käyttää hyödyksi virallista kehityspolitiikkaa suunniteltaessa ja toteutettaessa.

6. KATSAUS AIEMPIIN TUTKIMUKSIIN

Sosiaalityöntekijöiden sijoittumista kansainvälisiin tehtäviin ja erityisesti kehitysyhteistyön saralle on tutkittu melko vähän. Joitakin tutkimuksia aiheesta kuitenkin löytyy. Seuraavissa kappaleissa tulen esittelemään lyhyesti ne tutkimukset, jotka ovat omien tutkimuskysymysteni kannalta olennaisia.

Rosenthalin (1990) Yhdysvalloissa tekemä tutkimus osoitti, että sekä sosiaalityöntekijöiden kiinnostus työskentelyyn kansainvälisellä tasolla että tieto kansainvälisistä työmahdollisuuksista oli hyvin vähäistä. Erityisesti työpaikan maantieteellinen sijainti nähtiin kiinnostusta vähentävän seikkana. Vain muutama sosiaalityöntekijä työskenteli kansainvälisissä järjestöissä, vaikka monilla olisi ollut sopiva pätevyys kansainvälisiin tehtäviin. Tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijöillä on juuri sellaista tietoa ja taitoa, joita monet kansainväliset organisaatiot etsivät. Näihin kuuluvat sekä tekniset tehtävät, kuten ohjelmien suunnittelu, kehitys ja käyttöönotto ja opetus- ja koulutustehtävät sekä ihmisten kanssa työskennellessä vaadittavat taidot, kuten kuunteleminen, asiakkaiden kunnioittaminen, kulttuurisensitiivisyys, suvaitsevaisuus sekä kyky työskennellä ja tulla toimeen asiakkaiden kanssa. (Rosenthal 1990.)

Healy (1987) tutki yli 20 vuotta sitten yhdysvaltalaisien sosiaalityöntekijöiden työllistymismahdollisuuksia kansainvälisissä organisaatioissa. Tutkimus osoitti, että sosiaalityöntekijät olisivat potentiaalisia työntekijöitä erilaisille järjestöille ja organisaatioille. Hän toteaa monien järjestöjen keskittyvät sosiaalityölle ominaisiin ihmisryhmiin, interventiomalleihin, ongelmiin ja arvoihin. Kansainväliset järjestöt arvostivat monia sosiaalityön keskeisiä osa-alueita, kuten yliopistotasosta koulutusta ja erityisesti projektien suunnittelu-, johtamis- ja organisointitaitoja. Kotimaassa hankitut kokemukset kulttuurisensitiivisyydestä sekä sopeutumisen ja sitoutumiskyky nähtiin myös hyödyllisinä tekijöinä. Healy toteaa, että kansainväliset organisaatiot eivät ole tietoisia sosiaalityön koulutuksesta ja asiantuntijuudesta, vaikka ne etsivät sellaisia työntekijöitä, jotka omaavat sosiaalityöntekijöille ominaisia taitoja. Sosiaalityön kansainvälisen roolin edistämiseksi koulutukseen tulisi sisällyttää kansainvälistä työtä edistävää opetusta ja painottaa globaalin riippuvuuden merkitystä sosiaalityössä.

Sosiaalityön asiantuntijuuden markkinoiminen kansainvälisille järjestöille nähtiin tärkeänä. (Healy 1987.)

Yhdysvaltalaisen sosiaalityöntekijöiden vähäisestä osallistumisesta ja kiinnostuksesta kansainväliseen toimintaan kertoo se, että yli 90 prosenttia yhdysvaltalaisista sosiaalityön professoreista ei näe tarvetta lukea muualla kuin omassa maassaan julkaistuja alan kirjoja tai lehtiä (Healy 2001, 4). Cox ja Pawar (2006, 370) arvelevat oman käytännön kokemuksensa pohjalta, että kansainvälisellä kentällä työskentelee enemmän eurooppalaisia kuin yhdysvaltalaisia sosiaalityöntekijöitä. Tutkittua tietoa asiasta heillä ei kuitenkaan ole. Eurooppalaisten suurempi kiinnostus kansainvälisiin tehtäviin voi liittyä siirtomaakokemuksiin ja yleisesti suurempaan kiinnostukseen kansainvälistä työskentelyä kohtaan. Muualta kuin mainituista maista tai erityisesti kehitysmaista tulevien sosiaalityöntekijöiden osallistumisesta kansainvälisiin tehtäviin ei ole tutkittua tietoa. Cox ja Pawar toteavat, että tällaisia sosiaalityöntekijöitä todennäköisesti kuitenkin on tai ainakin heillä olisi paljon tarjottavaa kansainvälisellä kentällä. (Cox & Pawar 2006, 370.)

Pollackin (2007, 115) mukaan sosiaalityöntekijöitä toimii hyvin erilaisissa kansainvälisissä työtehtävissä. Esimerkkeinä hän tuo esiin lapsisotilaiden jälleenyhdistämisen perheen kanssa Liberiassa, angolalaisten kyläläisten informoimisen maamiinoista, katulasten suojelemisen Brasiliassa ja prostituutoriskissä olevien nuorten tyttöjen koulunkäynnin tukemisen Thaimaassa. Pollackin mukaan sosiaalityöntekijät voivat työskennellä monissa YK:n alaisissa järjestöissä, kuten lastenjärjestö UNICEF:ssä, naistenjärjestö UNIFEM:ssä tai kehitysjärjestö UNDP:ssä.

Suomen ICSW eli Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto teki vuonna 2000 kyselyn, jossa selvitettiin liiton 112 jäsenjärjestön kansainvälistä toimintaa. Kyselyyn vastasi 39 järjestöä, joista noin 90 prosentilla oli paikallisen ja valtakunnallisen toiminnan rinnalla kansainvälistä toimintaa. Toiminnan muotoina olivat muun muassa yhteistoiminta muiden järjestöjen kanssa sekä osallistuminen projekteihin ja koulutuksiin. Pohjoismaiden ohella yhteistoimintaa on sekä EU:n että YK:n ja muiden maailmalaaajuisten organisaatioiden tasolla. (Rönneberg 2003, 46–47.)

Suomen ulkoasiainministeriön toimeksiantona valmistui vuonna 1990 sosiaalialan kehitysyhteistyön resurssikartoitus (Raassina 1990). Kartoituksen tarkoituksena oli selvittää suomalaisten siihenastiset kokemukset sosiaalialan kehitysyhteistyöstä, suomalaisten voimavarat ja kiinnostus sosiaalialan kehitysyhteistyöhön sekä arvioida sosiaalialan kehitysyhteistyöhön liittyvää koulutustarvetta. Tavoitteena oli myös kartoittaa suomalaisen sosiaalialan kehitysyhteistyöhön liittyvä osaaminen ja kiinnostuksen suuntautuminen eri osa-alueille. Kartoitus koski laajasti sekä sosiaalialan työntekijöitä että sosiaalialan toimintaa harjoittavia instituutioita eli järjestöjä, kuntia, valtionhallintoa ja oppilaitoksia. Kartoitus toteutettiin laatimalla sosiaalialan työntekijöille ja instituutioille suunnatut erilliset kyselylomakkeet. Kyselylomakkeiden lisäksi laadittiin myös niin sanottu henkilörekisterilomake, jonka täyttämällä halukkaat pystyivät ilmoittautumaan mahdollisesti perustettavaan sosiaalialan kehitysyhteistyön henkilörekisteriin. (Raassina 1990, 1-2.)

Instituutioille suunnattu yksikkökartoitus osoitti, että sosiaalialan kehitysyhteistyötä oli tehty yksikkötasolla vähän, sosiaalialan kehitysyhteistyön asiantuntemus koettiin puutteelliseksi ja voimavarat osallistua kehitysyhteistyöhön olivat vähäiset. Alhainen vastausprosentti (34%) kertoi mahdollisesti myös kiinnostuksen puutteesta. Vastanneiden yksiköiden mukaan kiinnostusta kuitenkin löytyi usein enemmän kuin resursseja. Resursseja rajoitti se, että suomalainen osaaminen sekä suomalaiset ja yleensä länsimaiset sosiaalialan toimintajärjestelmät ja instituutiot eivät ole soveltamatta siirrettävissä kehitysmaihin. Vastaajat korostivat sitä, että kehitysyhteistyötä on tehtävä kohdemaan kulttuurin lähtökohdista ja tarpeista käsin. Kyselyyn vastanneista instituutioista lähinnä vain kansalais- ja lähetysjärjestöillä oli kokemusta sosiaalialan kehitysyhteistyöstä. Kyselyyn vastanneet korkeakoulut ja muut oppilaitokset osoittivat periaatteessa kiinnostusta sosiaalialan kehitysyhteistyötä kohtaan. Vastauksista kävi ilmi, että korkeakouluissa on suhteellisen paljon kehitysmaiden sosiaalisten olojen teoreettista tuntemusta, mutta käytännön kokemusta sekä instituutio- että työntekijätasolla on vähän. Kyselyyn vastanneet kunnat ja lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastot pitivät voimavarojaan vähäisinä ja toivoivat konkreettisia ehdotuksia mahdollisesta roolistaan sosiaalialan kehitysyhteistyössä. (Raassina 1990, 7-35.)

Henkilökyselyyn vastasi yhteensä 158 henkilöä, joista 90 prosenttia ilmoittautui mahdollisesti perustettavaan sosiaalialan kehitysyhteistyön henkilörekisteriin. Monet olivat pohtineet kehitysyhteistyöhön hakeutumista, mutta tietämättömyys rekrytointikanavista oli osaltaan estänyt kiinnostuksen konkretisoitumista. Kysely osoitti, että sosiaalialan työntekijöiden siihenastinen osallistuminen kehitysyhteistyöhön oli erittäin vähäistä. Vain 30 henkilöllä oli kokemusta kehitysyhteistyöhön liittyvistä tehtävistä, ja heistä vain 18 henkilöä oli työskennellyt kehitysmaassa. Muut olivat toimineet kehitysyhteistyöhön liittyvissä tehtävissä Suomessa. Kehitysmaissa työskennelleistä vastaajista vain 10 oli työskennellyt varsinaisissa sosiaalialan hankkeissa. Työtehtävät olivat liittyneet lastentarhatoimintaan, kehitysvammaisten ja muiden erityisryhmien huoltoon ja kuntoutukseen, ammattiyhdistystoiminnan kehittämiseen ja osuustoimintaan, yhdyskuntatyöhön, naisen aseman tutkimiseen, tiedotustehtäviin, väestökysymyksiin sekä aids- työhön. Suomessa tai kehitysmaissa toimineet henkilöt olivat osallistuneet yleisimmin kehitysyhteistyöhankkeiden suunnittelu- ja hallintotehtäviin Suomessa, koulutus- ja opetustehtäviin kehitysmaissa ja Suomessa ja hankkeiden käytännön toteutukseen kehitysmaissa. Kehitysmaissa kehitysyhteistyötehtävissä työskennelleet olivat yleisesti ottaen tyytyväisiä kokemuksiinsa ja he kokivat saaneensa mielenkiintoisia ammatillisia haasteita. Vaikka sosiaalialan työntekijöiden osallistuminen kehitysyhteistyöhön todettiin vähäiseksi, kartoituksen mukaan sosiaalialalla työskentelee paljon hyvin koulutettuja, kehitysyhteistyöstä kiinnostuneita ja lisäkoulutukseen halukkaita ihmisiä. (Raassina 1990, 36–64.)

Kartoituksen pohjalta suomalaisten vahvimpina osaamisalueina näyttäytyivät sekä instituutio- että henkilötasolla erityisesti lasten ja vammaisten asemaan liittyvä toiminta. Muutamat korkeakoulujen edustajat olivat perehtyneet erityisesti kehitysmaiden naisten asemaan ja rooliin kehityksessä. Sosiaalialan henkilöstöllä todettiin olevan valmiuksia hankkeiden suunnitteluun ja evaluointiin sekä sosiaalialan koulutustehtäviin. Raassina ehdottaa, että sosiaalialan kehitysyhteistyön resursseja voitaisiin lisätä ja kehittää järjestämällä sosiaalialan asiantuntijoille aiheeseen liittyvää koulutusta ja valmennusta. Koulutus voisi sisältää esimerkiksi suomalaisten perehdyttämistä kehitysmaiden ongelmiin sosiaalialalla ja sosiaalialan asiantuntijoiden kouluttamista kehitysmaissa toteutettavien hankkeiden kouluttajatehtäviin. Vastaajille oli tärkeää, että heillä olisi

mahdollisuus saada virkavapaata koulutuksen tai kehitysyhteistyössä työskentelyn ajaksi. (Raassina 1990, 57–68.)

Sosiaalityöntekijöiden osuutta kehitysyhteistyössä työskennelleistä henkilöistä ei tiedetä, mutta 70 prosenttia kehitysyhteistyökokemusta omaavista työntekijöistä oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon ja näistä suurin osa oli yhteiskuntatieteilijöitä. Sosiaalityöntekijöitä vastasi kyselyyn eniten, yhteensä 39 henkilöä, joista 34 ilmoittautui mahdollisesti perustettavaan sosiaalialan kehitysyhteistyön henkilökisteriin. Monilla kehitysyhteistyöstä kiinnostuneilla henkilöillä oli vankka sosiaalityön teoreettinen ja käytännön tuntemus. (Raassina 1990, 52–56.) Suomalaisilla sosiaalityöntekijöillä näyttäisi näin ollen olevan sekä kiinnostusta kehitysyhteistyöhön että kehitysyhteistyössä vaadittavaa tietoa ja taitoa.

Sosiaalialan kehitysyhteistyön resurssikartoituksesta on kuitenkin kulunut jo melko paljon aikaa. Tilanne on todennäköisesti ainakin joiltain osilta muuttunut lähes 20 vuoden aikana. Eräs kyselyyn vastannut sosiaalityöntekijä esittää kysymyksen voitaisiinko kouluttajille ja opiskelijoille järjestää ”harjoitteluprojekteja” kehitysmaissa? Hän kuitenkin toteaa, että ”*kehitysmaathan eivät ole harjoittelupaikkoja*”. (Raassina 1990, 64.) Ainakin tässä asiassa on edistytty, sillä sosiaalialan opiskelijoilla on nykyisin vaihtelevasti mahdollisuuksia harjoittelun tekemiseen myös kehitysmaissa. Uutta kartoitusta ei ole tehty enkä näin ollen tiedä, onko sosiaalialan työntekijöiden osallistuminen kehitysyhteistyöhön liittyviin tehtäviin kasvanut. Suunniteltua henkilökisteriä ei kartoituksen jälkeen luotu. Tähän voi olla syynä 1990-luvun alun lama ja kehitysyhteistyömäärärahojen leikkaus (Raassina 2008).

Nykyään kansainvälisyys on esillä vaihtelevasti suomalaisten yliopistojen sosiaalityön koulutusohjelmissa. Viiden sosiaalityön maisteriopintoja tarjoavan yliopiston lukuvuoden 2009–2010 sosiaalityön opinto-ohjelmia tarkasteltaessa käy ilmi, että erityisesti sosiaalityön kansainvälisyyteen liittyviä kursseja ei näyttäisi olevan tarjolla. Toisaalta kansainvälisyyteen, monikulttuurisuuteen ja kehitysmaatutkimukseen liittyviä kursseja voi suorittaa halutessaan sosiaalityön opinto-ohjelman ulkopuolelta.

Edellä esitettyjen tutkimusten perusteella voidaan todeta, että sosiaalityön koulutus ja kokemus tarjoavat sellaisia taitoja, joita tarvitaan työskenneltäessä kansainvälisellä

kentällä. Yhä enemmän ihmisiä työskentelee erilaisissa kansainvälisissä tehtävissä, kuten pakolaisten ja kotien menettäneiden parissa, humanitaarisen avun ja ihmisoikeuksien saralla, konfliktien jälkeisessä työssä ja erilaisissa kehitystyöissä. Ei kuitenkaan tiedetä, kuinka paljon sosiaalityöntekijöitä hakee töihin kansainvälisiin organisaatioihin ja kuinka laajasti tällaiset organisaatiot harkitsevat sosiaalityöntekijöiden palkkaamista. Coxin ja Pawarin (2006, 371) oman arvion mukaan työtä hakiessaan sosiaalityöntekijät otetaan hyvin huomioon, työssä ollessaan heitä pidetään korkeassa arvossa ja yhä useammat sosiaalityöntekijät hakevat kansainvälisiin työtehtäviin. Tällaisten sosiaalityöntekijöiden määrästä ei kuitenkaan ole olemassa tilastollista tietoa.

7. TUTKIMUSASETELMA

7.1. Tutkimuskysymykset ja -menetelmä

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää sitä, miten sosiaalityön asiantuntijuutta voidaan hyödyntää kansainvälisissä ja erityisesti kehitysyhteistyöhön liittyvissä tehtävissä. Tarkoituksena on löytää ne seikat, jotka sosiaalityön opinnoissa ja ammatillisuudessa tukevat työskentelyä vieraassa maassa. Tavoitteena on myös selvittää sitä, miten kokemus työskentelystä kehitysmaassa vaikuttaa sosiaalityöntekijän omaan ammatillisuuteen ja asiantuntijuuteen. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisissa työtehtävissä sosiaalityöntekijä voi toimia kehitysmaissa tai kehitysyhteistyössä?
2. Miten sosiaalityön koulutus ja sosiaalityön käytännön kokemus tukevat työskentelyä vieraassa kulttuurissa ja erityisesti kehitysyhteistyöhön liittyvissä tehtävissä?
3. Miten työ kehitysyhteistyötehtävissä vaikuttaa oman ammatillisuuden ja sosiaalityön asiantuntijuuden kehittymiseen?

Tutkimusta voi kuvailla professiotutkimukseksi, koska keskityn tutkimuksessani sosiaalityön asiantuntijuuteen kehitysyhteistyössä haastatteleamalla sosiaalityöntekijöitä tai opinnoissaan pitkällä olevia sosiaalityön opiskelijoita. Professiotutkimusta on

luonnehdittu toimijakeskeiseksi, empiiriseksi (induktiiviseksi) ja historiatietoiseksi ammattien tutkimukseksi. (Mutka 1998, 16.)

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata elämää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Voidaan todeta, että laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on pikemminkin paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Kvalitatiiviselle aineistolle on ominaista monitasoisuus ja kompleksisuus. Päädyin laadulliseen tutkimukseen sen vuoksi, että tutkimuksen tavoitteena on saada tietoon kehitysmaakokemusta omaavien sosiaalityöntekijöiden omia kokemuksia työskentelystä kehitysmaassa. Tällaisen tiedon kerääminen on järkevää toteuttaa haastattelulla, mikä mahdollistaa esimerkiksi selventävien jatkokysymysten teon. Näin myös tutkittavan näkökulmat pääsevät mahdollisimman hyvin esille. Laadullisen tutkimuksen kohdejoukko valitaan usein tarkoituksenmukaisesti, mikä toteutui myös tässä tutkimuksessa. (Alasuutari 1999, 84; Hirsjärvi ym. 2009, 161–164; Metsämuuronen 2006, 88.)

Haastattelua pidetään kvalitatiivisen tutkimuksen päämenetelmänä. Haastattelu mahdollistaa suoran vuorovaikutuksen tutkittavan kanssa, joten sen etuna voidaan pitää esimerkiksi joustavuutta aineistoa kerätessä. Haastattelu mahdollistaa myös vastausten tulkinnan esimerkiksi kyselylomakkeen antamaan tietoa paremmin. Valitsin haastattelun tähän tutkimukseen muun muassa siitä syystä, että haluan korostaa tutkittavan tapauksen mahdollisuutta tuoda esille itseään ja tutkimuksen kohdetta koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Tutkimuksen kohteena oleva asia on vähän tutkittu, joten vastausten suuntaa on vaikea tietää tarkasti etukäteen. Haastattelun avulla haastateltavan on myös mahdollista kertoa itsestään ja kokemuksistaan laajemmin kuin muilla tiedonkeruumenetelmillä. Haastattelun aikana haastateltavalle on aina mahdollista tehdä selventäviä ja täydentäviä kysymyksiä, joiden avulla tutkimuksen aiheeseen voidaan paneutua syvällisemmin. (Hirsjärvi ym. 2009, 204–207.)

Haastattelu voidaan toteuttaa usealla eri tavalla, ja myös tutkimushaastattelut voidaan jakaa useaan eri ryhmään. Tässä tutkimuksessa olen käyttänyt tutkimusmenetelmänä teemahaastattelua. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumuoto, jossa aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. (Hirsjärvi ym. 2009, 208.) Teemahaastattelussa on kaikkein oleellisinta se,

että haastattelu etenee joidenkin teemojen varassa. Tämä tuo hyvin tutkittavien äänen kuuluviin. Metodologisesti teemahaastattelussa pyritään korostamaan ihmisten omia tulkintoja asioista sekä heidän asioille antamia merkityksiä. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 47–48; Tuomi & Sarajärvi 2003, 75.)

7.2. Aineiston keruu ja analysointi

Etsin tutkimustani varten haastateltaviksi sellaisia sosiaalityöntekijöitä tai sosiaalityön opiskelijoita, joilla on kokemusta kehitysyhteistyötehtävistä. Selvitin sekä Suomen ulkoministeriöstä, sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus Stakesista, kansainvälisen henkilönvaihdon keskus CIMOsta että Kehityksen palvelukeskus KEPAsta löytyisikö niiltä rekisterejä kyseisen organisaation kautta kehitysyhteistyötehtävissä olleista henkilöistä. Missään edellä mainituissa organisaatioissa ei kuitenkaan ole pidetty henkilörekisterejä, joista ilmenisi työntekijän ammattinimike tai koulutustausta. Syksyllä 2008 laitoin ilmoituksen sosiaalialan ammattijärjestö Talentian lehteen, jossa etsin sopivia haastateltavia. En kuitenkaan saanut ilmoituksen kautta yhtään yhteydenottoa. Haastateltaviksi valikoidut henkilöt löytyivät kyselemällä ja henkilökohtaisten kontaktien kautta. Yhden haastateltavan kautta saattoi saada jonkun toisen sopivan henkilön yhteystiedot.

Tutkimuksen kannalta sopivien haastateltavien löytäminen ei ollut helppoa. Tämä saattaa kuvastaa sitä, että kehitysyhteistyötehtäviin osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden määrä on edelleenkin todella pieni (vrt. Raassina 1990). Sopivien haastateltavien kartoituksessa ei löytynyt montaa täysin sopivaa haastateltavaa eli sellaista henkilöä, jolla olisi ollut sosiaalityöntekijän pätevyys tai sosiaalityön opinnot lähes tehtynä sekä kokemusta nimenomaan kehitysyhteistyötehtävistä. Tämän vuoksi päätin ottaa haastateltaviksi myös sellaisia henkilöitä, joilla oli jonkinlaista kokemusta kehityksessä työskentelystä tai pitkäkestoista ja pysyvää yhteistyötä jonkin kehityksen ja sen kansalaisten kanssa. Tämä työskentely tai yhteistyö voi tarkoittaa kehityksessä suoritettua opintoihin liittyvää harjoittelua tai sellaista pitkäaikaista yhteistyötä ja ystävyysoimintaa, jonka piirissä on tehty myös kehitysyhteistyöluonteista toimintaa. Kehitysyhteistyöluonteisella toiminnalla tarkoitan tässä tapauksessa esimerkiksi vaate- ja tavara-avustusten vientiä tiettyihin kohteisiin tai erilaisissa kehitysyhteistyöprojekteissa mukana olemista, vaikka niissä ei olisi työskennelty varsinaisena palkattuna työntekijänä. Tutkimusaiheen haasteellisuudesta johtuen lähes

kaikki haastateltavat olivat ennen haastattelua epävarmoja siitä, sopivatko he haastateltaviksi. Tein itse ratkaisun jokaisen haastateltavan kohdalla siitä, sopiiko hän mielestäni tutkimukseeni pohtimalla haastateltavan kokemusta ja mahdollisuuksia esittää näkemyksensä liittyen sosiaalityön ja kehitysyhteistyön yhdistämiseen.

Haastatteluiden määräksi muodostui lopulta kahdeksan. Tein haastattelut joulukuun 2008 ja tammikuun 2009 aikana. Poikkeuksena on joulukuussa 2007 tekemäni pilottihaastattelu, jota olen käyttänyt aineistona ja käsitellyt muiden haastattelujen tavoin. Pilottihaastattelun tarkoituksena oli selvittää tutkimuksen mielekkyyttä sekä sitä, miten hyvin haastatteluaineisto voisi antaa vastauksia tutkimuskysymyksiin. Pilottihaastattelu osoitti, että jatkohaastatteluilla olisi mahdollista kerätä tutkimuksen kannalta toimiva ja käyttökelpoinen aineisto. Haastattelut olivat kestoltaan 45 minuutista noin kahteen tuntiin. Haastattelupaikkoina toimivat joko haastateltavan työhuone, julkinen kahvila tai yliopiston tilat. Olin kaikkiin haastateltaviin henkilökohtaisesti yhteydessä ennen haastattelua joko sähköpostitse tai puhelimitse, jolloin sovimme haastatteluajan ja -paikan. Haastattelujen lisäksi olen käyttänyt aineistona yhden haastateltavan ennen haastattelua lähettämää sähköpostiviestiä, jossa on osittain vastattu haastattelukysymyksiin sekä yhden haastateltavan antamaa kirjallista harjoitteluraporttia.

Laadulliseen tutkimukseen liittyy kysymys siitä, pitääkö kaikilta haastateltavilta kysyä kaikki samat kysymykset ja pitääkö kysymykset kysyä tietyssä järjestyksessä. Mielipiteitä on jakanut myös se, pitääkö esimerkiksi sanamuotojen olla sama kaikissa haastatteluissa. Edellä mainittujen asioiden toteutus vaihtelee tutkimuksesta toiseen, ja vaihteluväli voi olla lähes avoimesta haastattelusta strukturoidusti etenevään haastatteluun. (Hirsijärvi ym. 2008, 47–48; Tuomi ym. 2003, 77.) Tämän tutkimuksen kohdalla lähetin kaikille haastateltaville haastattelurungon (liite 3) sähköpostitse ennen varsinaista haastattelua. Haastattelurungon muotoilin perehdyttyäni tutkimusaiheeseen ja määriteltyäni tutkimuskysymykset. Haastattelukysymyksiin vaikutti myös aiemmin tekemäni pilottihaastattelu, jonka avulla pystyin kehittämään tutkimuskysymysten kannalta tarkempia ja tarpeellisia kysymyksiä. Tutkimusaiheen haastavuus tuli ilmi siinä, että joidenkin haastateltavien oli vaikea ymmärtää joitakin haastattelurungossa esiin tulleita aiheeseen liittyviä konsepteja. Tämä voi johtua osittain myös siitä, että niitä ei oltu riittävän selkeästi selitetty. En kuitenkaan halunnut antaa tarkkaa selitystä

etukäteen, koska tarkoituksena oli kuulla haastateltavan oma näkemys kyseisestä aiheesta.

Haastattelurungon lähettäminen etukäteen haastateltaville sekä haastattelurungossa esitettyjen kysymysten tarkkuus saattoivat vaikuttaa siihen, että haastatteluissa ei ehkä jäänyt erityisen paljon tilaa vapaalle keskustelulle. Toisaalta aiheen haastavuus toi esiin myös sen, että tarkat kysymykset helpottivat haastateltavien mahdollisuutta puhua aiheesta. Haastattelutilanteet eivät kuitenkaan olleet sidottuja haastattelurunkoon, vaan keskustelut rönsyilivät eikä kaikkia haastattelurungossa esitettyjä kysymyksiä välttämättä käsitelty kaikkien haastateltavien kanssa. Tämä johtui siitä, että kaikki haastateltavat eivät kokeneet osaavansa vastata kaikkiin kysymyksiin hyvin erilaisten kokemusten vuoksi. Näissä tapauksissa haastattelurungosta käytiin läpi sellaiset kysymykset, joihin haastateltava koki voivansa vastata. Haastattelun etenemiseen vaikuttivat paljon myös haastateltavan aktiivisuus ja se, kuinka tarkasti hän kertoi kokemuksistaan.

Nauhoitin kaikki haastattelut nauhurilla, mihin kysyin haastateltavan luvan ennen haastattelun alkua. Tämän jälkeen litteroin eli kirjoitin haastattelut puhtaaksi kokonaisuudessaan. Jätin litteroimatta vain joitain yksittäisiä, lyhyitä keskusteluja, jos ne eivät liittyneet tutkimusaiheeseen. Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 139) mukaan litteroinnin tarkkuus riippuu tutkimustehtävästä ja tutkimusotteesta. Koska tarkoituksena ei ollut tehdä tarkkaa keskusteluanalyysia, en merkinnyt litterointiin esimerkiksi taukojen pituuksia tai huokauksia. Aineistosta kertyi yhteensä 168 sivua tekstiä.

Analysoin aineiston teemoittelun avulla. Teemoittelulla tarkoitetaan sellaisten aineistosta esiin nousevien piirteiden tarkastelua, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Jaottelin aluksi aineistosta esiin nousevat teemat kuudeksitoista teemaksi, jotka syntyivät itse aineiston, teorian, tutkimuskysymysten ja haastattelujen aikana muodostuneiden käsitysten pohjalta. Aineistosta nousi esiin haastattelurungon kysymyksiin perustuvia eli tutkimuskysymyksiin vastaavia teemoja, mutta teemahaastatteluun pohjautuvalle tutkimukselle tyypillisesti myös muita, usein toistuvia asiakokonaisuuksia. Aineistoa analysoidessa olen näin ollen käyttänyt induktiivista eli aineistolähtöistä päättelyä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 135–183.) Saman teeman

ympärille rakentuneiden keskustelujen merkitsemisen jälkeen kokosin jokaisen teeman omaksi tiedostokseen poimien jokaisesta haastattelusta teemaan liittyvät keskustelut. Tämän jälkeen tarkastelin teemoja niiden esiintymistiheyden ja merkittävyyden mukaan ja yhdistelin niitä tarpeen mukaan niin, että jäljelle jääneestä aineistosta sai poimittua tutkimuksen kannalta järkeviä kokonaisuuksia. Esitän seuraavissa luvuissa nämä teemat ja niistä esiin nousseet tutkimustulokset.

Kvalitatiiviselle haastattelututkimukselle tyypillisesti tulen käyttämään joitakin suoria haastatteluotteita. Niiden tarkoituksena on välittää mahdollisimman elävä kuva haastateltavien maailmasta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 194.) Olen antanut haastateltaville sattumanvaraiset numerot, jotka on merkitty lainausten perään muotoon h1, h2 jne. Numerot eivät ole missään loogisessa järjestyksessä. Haastatteluotteita lyhentääkseni olen jättänyt joissain otteissa kirjoittamatta osan haastateltavan puheesta, jos se ei ole ollut asian esittämisen kannalta merkityksellistä. Olen merkinnyt tämän lainaukseen kolmella viivalla.

8. TYÖYMPÄRISTÖNÄ KEHITYSMAA

8.1. Haastateltavien taustatiedot

Kaikki haastatellut yhtä lukuun ottamatta ovat suorittaneet yliopistotasoisien sosiaalityön opinto-ohjelman, eli heillä on sosiaalityöntekijän pätevyys tai he olivat haastatteluhetkellä sosiaalityön opintojen loppuvaiheessa. Yksi haastateltava luki pääaineenaan sosiaalipolitiikkaa, mutta hän oli tehnyt sosiaalityöstä pitkät sivuaineopinnot ja työskenteli parhaillaan sosiaalityöntekijän tehtävissä. Haastateltujen opinnot on tehty eri aikakausina niin, että vanhin tutkinto on 1970-luvun alusta ja osalla on vielä opinnot kesken. Yhdellä haastatelluista on ollut ensin sosiaalityön tutkinto Ruotsista, jonka jälkeen hän on tehnyt täydennyskoulutuspaketin Suomessa ja saanut sosiaalityöntekijän pätevyyden. Haastateltaviin kuuluu kolmessa eri yliopistossa opintonsa suorittaneita.

Kaikki haastatellut yhtä lukuun ottamatta olivat toimineet haastatteluhetken mennessä Suomessa jonkinlaisessa sosiaalityöntekijän tehtävässä. Työkokemuksen kesto vaihtelee

puolesta vuodesta useisiin vuosiin ja työtehtävät ovat olleet erilaisia. Kokemusta on lastensuojelun sosiaalityöstä, perhehuollosta, sosiaalityön yliopisto-opettajan tehtävistä, terveydenhuollon sosiaalityöntekijän tehtävistä, sosiaalityön tutkimuksesta, järjestötyöstä, työstä pakolaisten vastaanottokeskuksessa ja maahanmuuttajien parissa tehtävästä sosiaalityöstä. Lyhyemminkin kokemuksen omaavilla on lisäksi työkokemusta sosiaalityön opintoihin kuuluvien harjoittelujen kautta. Yksi haastatelluista, jolla ei ollut kokemusta varsinaisista sosiaalityöntekijän tehtävistä Suomessa, on tehnyt yhden opintoihin liittyvän harjoittelutyypin jakson Suomessa ja on lisäksi tehnyt vapaaehtoistyötä monissa muun muassa monikulttuurisuuteen painottuvissa järjestöissä. Haastattelujen tekohetkellä kuusi haastateltavaa toimi Suomessa sosiaalityöntekijän tehtävissä joko vakituisina viranhaltijoina tai sijaisina. Yksi haastateltava oli päätoiminen opiskelija ja yksi omasta valinnastaan johtuen työttömänä.

Ennen kehitysmaahan menoa haastatelluille oli kertynyt vaihtelevasti sosiaalityön kokemusta. Yhtä lukuun ottamatta kaikilla oli ainakin yhden sosiaalityön opintoihin liittyvän harjoittelun verran kokemusta sosiaalityöstä Suomessa. Niillä, jotka tekivät harjoittelun kehitysmaassa, ei luonnollisesti ollut vielä karttunut paljon työkokemusta. Kokemuksen määrä näytti vaikuttavan siihen, miten vahvasti haastatellut kokivat olevansa juuri sosiaalityöntekijöitä eli miten voimakas ammatti-identiteetti heillä oli. Tästä kertoo erään useaan kertaan kehitysmaassa olleen ja muun muassa opintoihin liittyvän harjoittelun siellä tehneen haastateltavan kommentti, joka tuli esiin keskusteltaessa kansainvälisestä sosiaalityöstä:

"...et mul ei jotenki oo kauheen vahvasti sitä sosiaalityöntekijän ammatti-identiteettiä itellä, et mä en oo tavallaan ku on tuollaki riehun, ni mä tein sosiaalityön harjoittelun ja kyl mä tiedostan sen, et se niinku vaikuttanu mun tapaan kattoa ja tehdä juttuja. Mut se, et juuri nimenomaan sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetti ei oo mulla niinku niin vahva." (h4.)

Kyseisellä haastateltavalla ei ollut juurikaan kokemusta sosiaalityöntekijän tehtävistä Suomessa ja hän näki itsensä ennemminkin yhteiskuntatieteilijänä kuin sosiaalityöntekijänä. Samankaltainen ajatus nousi esiin myös joidenkin muiden vähemmän työkokemusta omaavien haastatteluissa. Pidemmän työuran tehnyt taas

näkee työskentelynsä ja toimintatapansa kumpuavan nimenomaan sosiaalityöntekijän kokemuksesta.

"Ni teen mä mitä tahansa, ni sosiaalityöntekijä minussa niinkun päälle tulee. Se on mun ammattiroolini." (h7.)

Kansainvälisyys ja kiinnostus eri kulttuureja kohtaan olivat leimallisia kaikille haastateltaville. Monilla ne tuntuivat olevan ikään kuin sisäänrakennettuja, lapsuudesta saakka olleita perustavanlaatuisia kiinnostuksen kohteita. Monista kertomuksista nousi esiin kokemuksia matkustamisesta ja eri maissa asumisesta jo ennen kehitysmaassa saatua kokemusta. Monien ystäväpiiri Suomessa on monikulttuurinen, ja lähes kaikki toimivat kotimaassa jossain monikulttuurisuuteen ja kansainvälisiin asioihin liittyvässä järjestössä. Myös perhetaustalla ja kasvatuksella on ollut merkitystä. Yksi haastateltava kertoi saaneensa vanhemmiltaan positiivisen mallin kansainvälisyyttä ja erilaisia ihmisiä kohtaan, ja yksi oli asunut lapsuutensa kehitysmaaksi luokitellussa maassa isän ollessa kehitysyhteistyössä. Laajasta kansainvälisestä kiinnostuksesta kertoo myös se, että monille itse kohdemaalla, jonne käytännön työtä mentiin tekemään, ei ollut juurikaan väliä. Maan valintaa ohjasivat ennemminkin sattuma ja olemassa olevat mahdollisuudet. Monet kuitenkin ovat erityisesti työkokemuksen jälkeen ikään kuin keskittyneet yhteen maahan tai ainakin maanosaan, jossa he ovat käyneet useamman kerran, jonka kulttuurin he tuntevat hyvin ja jossa heillä on ystäviä ja kontakteja. Joillekin meno kauas vieraaseen maahan on ollut ikään kuin pitkäaikaisten unelmien täyttymys, jonka toteutumisessa on perhe- tai muista syistä johtuen saattanut kestää kauan. Tätä unelmaa on ensimmäisen kokemuksen jälkeen täydennetty uusilla matkoilla ja erilaisella ystävyys- ja järjestötoiminnalla. Kaikille haastateltaville kehitysyhteistyöhön liittyvät tehtävät tai kiinnostukset eivät liittyneet erityisesti ammatilliseen ambition, vaan niitä saattoivat ohjata muunlaiset syyt, kuten kiinnostus muihin kulttuureihin ja halu auttaa.

Monet haastateltavat olivat suunnanneet yliopisto-opintonsa niin, että ne sisälsivät mahdollisuuksien mukaan kansainvälisyyteen ja monikulttuurisuuteen liittyviä kursseja. Erityistä kehitysyhteistyöhön valmentavaa koulutusta oli saanut vain kaksi haastateltavaa. Heistä toinen oli käynyt yliopistossa järjestetyn kurssin "Kurssi kehitysyhteistyöhön aikoville" ja toinen mainitsi käyneensä joitakin KEPA:n

kehitysyhteistyöhön liittyviä koulutuksia. Yhden haastatellun opinnot sisälsivät kehitysmatutkimuksen opintoja. Kehitysmatutkimuksen opintojen vähäisyys johtunee siitä, että vain muutaman haastateltavan kotiyliopistossa on mahdollista opiskella kehitysmatutkimusta. Erityisiä kursseja kehitysyhteistyöhön lähteville ei mielestäni ole nykyisin yliopistoissa tarjolla. Toisaalta kehitysmatassa työskentelyn luonnetta kuvaa yhden haastateltavan kommentti siitä, että kehitysyhteistyö on ”*learning by doing*” (h3). Tällainen kokemuksen kautta oppiminen nousi esille myös muissa haastatteluissa, sillä moni totesi, että oma kokemus oli aivan erilainen verrattuna esimerkiksi aiemmin samassa maassa työskennelleiden kokemuksiin.

Osalle haastateltavista kansainvälisyys ja kiinnostus globaaleihin kysymyksiin ja kehitysyhteistyöhön on määrännyt opintoalan valintaa. Yksi haastatelluista kuvaa ajatusta omasta ammatistaan ja työstään seuraavasti:

”Mut mul on ollu kyl koko aika tää globaali näkökulma ihan niinku sellasena lähtökohtana itellä, vaikka mä oisin tehny jotakin muutakin, et se on ollu jotenkin semmonen ymmärrys omasta identiteetistä, et se on kansainvälinen.” (h3.)

Seuraavassa tulee selkeästi ilmi se, että kiinnostus sosiaalityön opintoihin on kehittynyt kansainvälisten kokemusten kautta ja erityisesti kiinnostuksesta laajempiin yhteiskunnallisiin ongelmiin.

”Mitä enemmän reissas ni sitä vahvemmin alko kiinnostaa niinku laajemmin nää yhteiskunnalliset kysymykset, mikä tuottaa hyvinvointia, mikä pahoinvointia, miten maailma toimii. Ja tota ni sitä kautta sit tuli se sosiaalipolitiikka, ja sit viel niinku se sosiaalityö.” (h4.)

Ajatukset kuvastavat mielestäni kansainvälisyyteen ja kehitysyhteistyöhön suuntautunutta ammatti-identiteettiä, jonka pohjalla on kiinnostus eri kulttuureihin ja yhteiskuntiin. Tämän kiinnostuksen pohjalta on alettu tutustua tarkemmin sosiaalipoliittisiin kysymyksiin ja erityisesti sosiaalityöhön. Näissä tapauksissa sosiaalityö on kiinnitetty alusta alkaen kansainväliseen kontekstiin, jossa sosiaalityö on nähty välineenä toteuttaa omaa kiinnostusta ja edistää omien arvojen mukaisia päämääriä.

8.2. Työkokemus kehitysmaassa

Suurimmalla osalla haastateltavista on kokemusta Afrikan maista, mutta mukana on myös Aasiassa, Väli-Amerikassa sekä Euroopassa toimineita. Kokemuksia on seuraavista maista: Intia, Kenia, Kosovo, Kuuba, Mosambik, Namibia, Sambia, Sri Lanka ja Tansania. Osa haastatelluista on työskennellyt useammassa kuin yhdessä maassa ja useampi haastateltava on saattanut työskennellä samassa maassa. Maat, joissa haastateltavat ovat toimineet, poikkeavat yhteiskuntarakenteeltaan toisistaan paljon. Kaikki maat eivät kuulu vähiten kehittyneiden maiden luokkaan, mutta niitä kaikkia tuetaan kehitysyhteistyövaroista (ks. liite 1).

Ammatillisen sosiaalityön yleisyys vaihtelee edellä lueteltujen maiden välillä. Useimmissa maissa ei ole olemassa yliopistotasosta sosiaalityön koulutusta tai sosiaalityöntekijän nimikkeellä toimivia viranomaisia. Toisaalta Intiassa on toiminut jo vuosikymmenten ajan yliopistotasoinen sosiaalityön koulutusohjelma, jonka rinnalla tehdään lähes palkatonta, vapaaehtoisuuteen ja kutsumukseen perustuvaa sosiaalityötä (ks. myös Hall & Midgley 2004, 214; Ranta-Tyrkkö 2009). Myös Kosovossa on ollut toimiva sosiaalityön koulutus. Työskentely Kosovossa on tapahtunut sodan jälkeisessä vaiheessa eli se on ollut luonteeltaan konfliktin jälkeisessä tilassa tehtävää kriisityötä. Muutamassa maassa ollaan parhaillaan kehittämässä sosiaalityön koulutusohjelmaa paikalliseen yliopistoon. Sambian kohdalla tuli ilmi, että maassa on ollut yliopistossa sosiaalityön koulutusta, mutta yliopistolaitoksen toiminta on heikentynyt muun muassa rahallisten resurssien puutteen ja lakkojen vuoksi. Kuuban yhteiskunnallinen järjestelmä perustuu sosialismiin, eikä siellä haastateltavan mukaan juurikaan tunneta sosiaalityötä tai nähdä sille tarvetta. Sosiaalityöhön yleisesti liitettyjä tehtäviä hoidetaan Kuubassa järjestelmän muiden toimijoiden, kuten perhelääkäreiden, kautta.

Joidenkin maiden kohdalla kävi ilmi resurssien puute sosiaalialan toiminnan kehittämisessä. Yhden haastateltavan mukaan paikalliset toimijat ovat tuoneet esille sen, että heillä on kaikki ymmärrys, tieto ja osaaminen sosiaalialan työn tekemiseen, mutta heiltä puuttuu vain rahaa työn toteuttamiseen. Resurssien puute tuli esille myös käytännön työn tekemisen vaikeutena. Sosiaalityöntekijöiden ei ollut mahdollista hoitaa kaikkia tehtäviään, esimerkiksi kotikäyntien tekemistä, koska heillä ei ollut määrärahoja niiden hoitamiseen.

”No oikeestaan se niinkun, onhan siel ministeriö, se on se sosiaali- ja naisasiainministeriö tai joku tämmönen. Ja tota kylhän se, et sanotaanks, et (kohdemaassa) on niinku semmonen kova tahto kehittää sosiaaliasioita, mutta kun se virallisen tason niinkun instituutiot ei oo viel kehittäny niin pitkälle, et ne pystyis niinku toimeenpanee vahvasti asioita. Et siel niinku poliittisel tasol on se tahto ja tehdään lainsäädäntöö ja virastoja, mut sit ku se edellyttää taas rahaa, niin sit tavallaan mun mielestä se tilanne on se, et siel se poliittinen tahto on koko aika vahvasti olemassa, mutta ei oo rahaa toteuttaa niit yhteiskunnallisii uudistuksii.” (h2.)

Toisaalta myös todettiin, että kaikkialla ei ole tahtoa tai halua kohentaa sosiaalipalveluiden toimivuutta.

”Ja virkamiehistä lähtien kaikki ajattelee niinku ajattelee samalla tavalla, et ei niil oo ees halua tavallaan rakentaa sinne semmosta sosiaalipoliittista järjestelmää. Tai ne ei usko siihen. Tavallaan se, et mistä sitä kehitysyhteistyötä sit lähtis tekemään... Mut et sielt puuttuu ihan lähtökohtasesti kaikki semmonen ennaltaehkäisevä ajatus.” (h4.)

Sosiaalityön koulutuksen puuttuessa sosiaalityöntekijän tehtäviä saattavat hoitaa muun koulutuksen saaneet henkilöt, joista esimerkkinä tuli esille muun muassa sosiologi ja kirjanpitäjä. Yhden maan kohdalla kävi ilmi, että maassa on – joskin väestömäärään nähden hyvin vähän – sosiaalityöntekijöitä, mutta muun muassa järjestelmän korruptuneisuuden vuoksi heidän työnsä on vähäistä ja valtion sosiaalitukea saavat vain todella harvat kansalaiset. Tavatessaan paikallisia sosiaalityöntekijöitä haastateltava oli kohdannut epäluuloa ja -luottamusta asiakkaita ja heidän motiivejaan kohtaan. Tällä hän tarkoitti sitä, että sosiaalityöntekijät ajattelevat kaikkien apua ja tukea pyytävien yrittävän lähtökohtaisesti huijata.

Sosiaalialan toimintaa leimaa monessa maassa järjestöjen vahva rooli käytännön työssä. Paikallisten vapaaehtoisten rooli korostui monien haastateltujen kertomuksissa, vaikka järjestöissä toimi myös vaihtelevasti palkattua henkilökuntaa. Monet järjestöt ja niiden projektit myös pyrkivät tuomaan ongelmia ja epäkohtia päättäjien tietoisuuteen eli tekevät käytännössä lobbaustyötä valtion roolin kasvattamisen puolesta.

”No siellä tosiaan se sosiaalityö meidän käsityksen mukaan perustuu hyvin pitkälle just näitten kansalaisjärjestöjen tekemään työhön, valtion tahon hoitama sosiaalityö ni ei oo siellä vielä... Käytännön työstä kyllä vastaa nämä järjestöt. Paljon heidän työntekijöistään on vapaaehtoisia, et joillain, aika harvalla kuitenkaan on ihan käytännön koulutusta.”
(h8.)

Tämä huomio täydentää aiemmin tässä tutkimuksessa esille tullutta seikkaa siitä, että kolmannen sektorin eli erilaisten järjestöjen osuus kehitysmaiden sosiaalisektorilla on suuri (ks. luku 4.3).

Haastateltavien kehitysmaista saadut työkokemukset ja niiden laajuus vaihtelevat. Osalla kyseessä on ollut kertaluontoinen, tietyn ajan kestänyt työ tai harjoittelu, joista lyhin yhdessä paikassa tehtävä työ on kestänyt kaksi kuukautta. Toisilla kehitysyhteistyötoiminta on ollut pitkäkestoista ja yhä jatkuvaa, luonteeltaan joko säännöllistä tai epäsäännöllistä yhteistyötä, joka voi sisältyä osana myös Suomessa tehtävään työhön. Osa työkokemuksesta on saatu vapaaehtoistyön kautta. Työtehtävät ovat hyvin erilaisia ja vaihtelevia ja sisältävät usein monia eri osa-alueita. Taulukossa 2 on esitetty haastateltavien työkokemus ja käytännön työtehtävät pääpiirteissään. Työkokemuksen määrä on haastateltavien määrää suurempi, sillä osalla haastateltavista on kokemusta useammasta tehtävästä tai yksi työjakso on voinut pitää sisällään erilaisia tehtäviä.

Taulukko 2: Haastateltavien työkokemus kehitysmaassa

Työkokemus	Käytännön työtehtävät
tutkija	tutkimustyö ja tutkijavierailut
yhteistyökumppanina toimiminen sosiaalityön koulutuksen opetusohjelman rakentamisessa	neuvonta, ohjaus ja konsultointi
korkeakouluvaihdon järjestäminen	opiskelija- ja opettajavaihdon järjestäminen Suomen ja kohdemaan välillä
opettajavaihtoon osallistuminen	sosiaalityön opettajavaihdossa kohdemaan yliopistossa
työskentely katulasten projektissa	erilaiset lastenhoitoon liittyvät tehtävät
social welfare coordinator/officer YK:n siviilialue- linnossa	paikallisten sosiaalitoimistojen ja muiden toimijoiden tilanteen selvittäminen sekä taloudellisen hätäapuohjelman eli toimeentulotuen koordinointi, johon sisältyi paikallisten sosiaalityöntekijöiden koollekutsuminen ja heidän opastus
työskentely maaseudun vesihuoltoprojektissa	yhdyskuntatyö sekä terveyskasvatusohjelman suunnittelu ja toteutus
työskentely slummialueen orpolasten sopakeittiössä	erilaisia työtehtäviä (esim. lastenhoitaja, leikkittäjä, opettaja, kokki, putkimies, sähköjohtojen korjaaja, ruoan jakaja, perhetaustojen selvittäjä)
työprikaateille osallistuminen	maatalous- ja rakennustyöt
materiaalisen avun keräys ja koordinointi	materiaalisten avustusten keräys Suomessa ja vienti kohdemaahan esimerkiksi päiväkoteihin ja kouluihin
työskentely alaikäisten asioita käsittelevässä tuomioistuimessa	sosiaalityöntekijän tehtävät (olosuhdeselvitysten tekeminen liittyen elatusvelvollisuuteen ja huoltajuuden määrittämiseen)
työskentely lastenkodissa	lastenhoito
”etsivä työ”	slummissa asuvien, erityisen vaikeassa tilanteessa olevien ihmisten taloissa kiertäminen, elämäntilanteesta keskusteleminen sekä ruokapakettien tms. jako yhdessä yhteistyöjärjestön vapaaehtoisten kanssa
paikallisten nuorten ongelmien ja resurssien kartoittaminen	tiedon keruu tutustumalla paikallisiin toimijoihin sekä yhteistyöjärjestölle laadittavan vanhemmuuden taitojen oppaan teossa avustaminen
työskentely kylämetsitysprojektissa	kenttätutkimuksen teko polttopuun saatavuudesta ja kulutuksesta talouksissa

Kuten taulukosta 2 on luettavissa, työtä ei kovin monessa tapauksessa ole tehty sosiaalityöntekijän nimikkeellä. Ainoastaan yksi haastatelluista sanoi olleensa sosiaalityöntekijän tehtävissä. Tämä kertoo siitä, että sosiaalityöntekijän koulutuksella voi tehdä hyvin erilaisia tehtäviä kehitysmaakontekstissa. Osasyynä tehtävien kirjoon on varmasti myös se, että haastatellut ovat toimineet hyvin erilaisista lähtökohdista eikä heistä moni ole ollut varsinaisesti kehitysyhteistyötehtävissä. Useassa maassa ei myöskään ole sosiaalityöntekijöiden virkoja, mikä lienee osasyynä nimikkeiden ja tehtävien monimuotoisuuteen. Taulukosta 2 esiin tulevien tehtävien lisäksi suurin osa haastateltavista oli tutustunut kohdemaassa ollessaan paikallisiin sosiaalialan toimijoihin sekä valtion että järjestötasolla. Osalla tämä kuului sovittuihin työtehtäviin, osa tutustui ja verkostoitui paikallisiin toimijoihin oman mielenkiintonsa vuoksi. Esiin nousi myös yritys hahmottaa yhteiskunnan rakenteita sekä pohtia esiin nousevia ongelmia rakenteellisella tasolla. Tämä näkyi siinä, että esimerkiksi käytännön lastenkotityön ohella pyrittiin haastattelemaan laitoksen johtajia ja selvittämään heidän kauttaan lasten asemaa kyseisessä maassa.

Käytännön työtehtävät ovat voineet olla erilaisia kuin mitä etukäteen oli ajateltu. Ne eivät aina vastanneet odotuksia, toiveita ja haaveita, mikä näkyy seuraavassa haastateltavan kommentissa:

"Mul oli aika kunnianhimoset tavoitteet, et mä olisin halunnu olla niinku lastenkodin johtajan työtä seurata ja käydä niissä eri miitingeissä ja olla yhteistyökumppaneiden kanssa tekemisissä ja sitä rakenteellista sosiaalityötä. Jotenki ku sinne paikan päälle meni niin oli niin hirveetä kaaosta, et sitä jäi sitte niinku tai yritti pelastaa mahdollisimman monen lapsen hengen konkreettisesti ja olla siel kiikuttamassa niitä sairaalaan ja antamas lääkitystä ja vähän kattoo, et kuka on niinku sen näkönen, et se kuolee käsiin ja sit yrittää sen tilannetta jotenki hoitaa." (h4.)

Tämä kertoo siitä, miten kohdemaan köyhyys ja ongelmien syvyys voivat vaikuttaa omaan työtehtävään. Edellä olevan sitaatin kaltaiset kuvaukset eivät kuitenkaan nousseet esille kaikissa haastatteluissa. Työhön ovat tietenkin aina vaikuttaneet paikallisen yhteiskunnan käytännöt ja niiden toimivuus, mutta kaikki eivät tuoneet esille yhtä kaaosmaista ja resurssien puutteesta kärsivää tilannetta. Täytyy myös muistaa se, että kohdemaat ovat hyvin erilaisia ja niiden ongelmat ovat eri tasoisia.

Kehitysmaissa tehdyn työn lisäksi lähes kaikki haastateltavat ovat osallistuneet Suomessa joko jo ennen kehitysmaakokemusta tai sen jälkeen erilaiseen kehitysyhteistyöhön liittyvään toimintaan. Tällaista toimintaa on ollut lähinnä erilainen järjestötoiminta, joka on pitänyt sisällään muun muassa vaatelähetysten järjestämistä, asiantuntijavierailujen ideointia ja järjestämistä sekä kummitoiminnan kehittämistä.

Koska haastateltavien vähemmistö on työskennellyt varsinaisesti kehitysyhteistyötehtävissä, en voi tehdä haastateltavien työkokemuksen perusteella päätelmiä siitä, millaisissa tehtävissä sosiaalityöntekijä voisi työskennellä kehitysyhteistyön kentällä. Myöhemmin tässä tutkimuksessa esitettävät ajatukset ja tulokset mahdollisista tehtävistä pohjautuvatkin lähinnä haastateltavien näkemyksiin siitä, millaisissa tehtävissä sosiaalityöntekijä voisi toimia. Mielestäni kartoitus on kuitenkin luotettava, sillä haastatellut ovat tutustuneet kehitysmaan arkeen ja erilaisiin kehitysyhteistyöprojekteihin ja heillä on kokemusta ja näkemystä sosiaalityöntekijän ammattitaidosta ja asiantuntijuudesta.

8.3. Paikallisen kulttuurin näkyminen käytännön työssä

Lähes kaikissa haastatteluissa nousi esille yhteisöllisyyden merkitys paikallisessa kulttuurissa. Yhteisöllisyydessä korostui erityisesti perheen ja suvun merkitys, mutta myös laajemman sosiaalisen verkoston, kuten naapuruston tai kyläyhteisön merkityksellisyys ihmisten elämässä. Yhteisöllisyydestä löydettiin sekä hyviä että huonoja puolia. Naapuruston tunteminen, huolenpito ja kaikkien auttaminen luovat yhden haastateltavan mukaan sosiaalista välittämistä:

”Ja toisaalta just se semmonen meillä puhutaan asiakaslähtöisyydestä, niin siellä puhutaan ihmislähtöisyydestä. Ja sitä välittämistä ja sosiaalista välittämistä. Että tota perheethän siel kyllä hajoo, ku ei siel tarvi niinku taloudellisista syistä mennä naimisiin tai kituuttaa lasten takia yhdessä, mut se perhe on niinku sellanen toisenlainen, et suku on niinkun se sosiaalinen juttu.” (h7.)

Tällainen ihmislähtöinen ajattelu asiakaslähtöisyyden sijaan ei välttämättä olisi pahitteeksi suomalaisessakaan työkulttuurissa.

Toisaalta monessa keskustelussa tuli esille se, että perheisiin liittyvä vastuu ja huolenpito eivät ulotu perheen ulkopuolelle, vaan *"kiinnostus päättyy usein oman perheen rajojen tai oman oven ulkopuolelle"* (h6). Perheen vahva rooli nousi esiin esimerkiksi lastensuojelullisissa asioissa. Jos lapsen katsotaan olevan perheen ja suvun omaisuutta eikä lapsen etua ja hyvinvointia nähdä yhteiskunnallisena asiana, ei kukaan reagoi lapsen kaltoinkohteluun. Perheettömistä ei usein huolehdi kukaan, mikä on muodostunut erityisen suureksi ongelmaksi niissä maissa, joissa aids on jättänyt paljon lapsia orvoiksi. Tämä on aiheuttanut sen, että yhteiskunnasta ikään kuin puuttuu yksi sukupolvi välistä, jolloin kukaan ei huolehdi lapsista tai vanhuksista. Aids-orvot ovat yksi syy monissa maissa vallitsevaan valtavaan katulapsiongelmaan.

"Et sielhän on paljon niinku perhe ja naapurusto on niinku se perinteinen, et siellä eletään yhteisössä. Et ei semmosta niinku yksin olemista niinkun siinä mielessä kun meillä on, ni ei kauheesti oo. Et ihmiset on niinkun että ne tuntee vastuunsa tavallaan, että jollakin lailla. Mut sit taas, että kun meillä on tää julkinen vastuu, joka koskettaa aivan yksinäistä ja perheetöntäkin, niin siellä sitte taas se perhevastuu ei ulotukkaan niihin. Että nyt kun aidsin ja hivin ja sodan takia on paljon ihmisiä, joilla ei oo perhettä, ni se voi olla niin, että niistä ei kukaan pidä huolta. - - - Se ei ole niinkun tavallaan tällasta valtiollista yhteisöllisyyttä. " (h3.)

Vanhan perhesysteemin lakatessa toimimasta monet maat ovat haasteellisessa tilanteessa. Aikaa kuvattiin myös murroksena vanhan ja uuden välillä, kun perinteisen perhe- ja sukuvastuun tilalle tulisi kehittää julkinen hyvinvointisysteemi. Myös länsimaisen yksilökeskeisen kulttuurin vaikutus tuli esille, sillä siirtymä perinteisistä yhteisöllisyyttä korostavista arvoista moderneihin arvoihin on aiheuttanut ristiriitaa sukupolvien välille. Ajatus perhevastuusta on varmasti yksi syy siihen, miksi monissa kehitysmaissa ei ole ollut tarvetta tai tahtoa kehittää valtiollista hyvinvointijärjestelmää. Ainoa syy se ei varmasti ole, sillä yhteiskunnan kehittymiseen ja sen rakenteisiin vaikuttavat monet seikat, kuten korruptoituneisuus ja huono hallinto.

Yhteisöllisyys tuli monille ilmi myös käytännön työssä ja asioiden hoitamisessa. Yhteisön jäsenet ovat merkittävässä roolissa työn tekemisen kannalta. Työskentely tulee usein aloittaa yhteisön arvostetun jäsenen kanssa, että saadaan lupa toimia.

”Et sillain siel on hirveen merkittäviä sitte nää yhteisössä jäsenet, jotka sitte on niitä poliiseja. Mut että yhteisön se semmonen yhteyshenkilö, arvostettu henkilö, niin heidän kanssa sitte se yhteistyö pitää yleensä alottaa, et saadaan niinku lupa sille, et voidaan toimia tietyllä alueella.” (h8.)

Käytännössä tämä voi tarkoittaa pitkäjänteistä työtä erilaisten päättävien tahojen kanssa, mikä käy ilmi seuraavasta työnkuvauksesta:

”Ni se oli ihan maaseudulla, siis kylissä tapahtuva työ, mutta siinä mentiin kaikki nää hallinnon tasot aina läpi, erilaisia siellä, ennen ku pääsi kylään ja oli niinku semmonen lupa mennä sinne. Ni se alotettiin jostakin, no läänin tasolla tää toimi tää projekti, sit oli joku tämmönen piiri, ensin lääni, alua, piiri, kylä, niinku suunnilleen tämmönen.” (h1.)

Niin sanotusti länsimaisesta tai suomalaisesta perinteestä poiketen sosiaalialan työtä tehdään usein yhteisöjen kanssa ja osittain meille ehkä vieraammilla menetelmillä. Työmuotona nousi esille draaman ja yleisesti teatterin sekä tanssin käyttö tiedon välittämisen keinona. Toisena valistuksen muotona mainittiin massoille järjestettävät tapahtumat, kuten festivaalit, sekä erilaiset radion ja televisio-ohjelmien hyödyntämiskeinot esimerkiksi aids-valistuksessa. Edellä mainitut työtavat poikkeavat meille tutusta yksilötyöstä (vrt. luku 3.3). Toisaalta eräs haastateltava toi esiin sen, että tiettyjen työmenetelmien käyttö liittyy usein olemassa oleviin resursseihin, ei ainoastaan kulttuurisiin seikkoihin.

”En mä sano, et mä sen yhteisöllisyyden puolesta näkisin mitään eroo, mutta työmenetelmissä sikäli kyllä, että siellä ei oo rahaa mitä jakaa. Ja sit myöski ehkä se, että afrikkalaiset kulttuuris toimii erilaiset viestintätavat, et jos suomalainen on valmis meneen keskusteleen psykiatrille, niin ehkä joku sama asia saadaan käsiteltyy Afrikassa sata kertaa nopeemmin ja paremmin draaman avulla. Draamaharjoituksii, teatteriesityksii, et kyllä työmenetelmät voit erota.” (h2.)

Sama haastateltava jatkaa, että myös kehitysmaissa tehdään paljon yksilötyötä resurssipulan vuoksi.

”No sanotaanko, et se painotus työmenetelmissä on ehkä erilainen sen takii, että ei oo samanlaisia resursseja käyttää mitä Suomessa. Et silloin sä joudut tekeen yksilötyötä, tiiäkö, et se sun työvälinees on se sun oma persoona ja se keskustelu mitä sä käyt asiakkaan kanssa.” (h2.)

Sosiaalityön erilaisten menetelmien lisäksi esille tuli joissain maissa hyvin yleinen ajatus sosiaalityöstä elämänasenteena ja kutsumuksena, eräänlaisena kansalaisen velvollisuutena.

”Se on siis se ajatus niinku sosiaalityöstä tavallaan tämmösenä elämänasenteena ja tavallaan elämäntehtävänä, kutsumuksena, eli siis se ei oo välttämättä mitään mikä tois tuloja.” (h6.)

Tällainen ajattelutapa eroaa akateemisesta sosiaalialan palkkatyöstä, joka sekin voi monille olla kutsumustyötä, mutta johon kouluttaudutaan ja työtä tehdään kunnon palkalla. Vapaaehtoisilla työntekijöillä kuvattiin olevan todella korkea moraalii ja motivaatio auttaa ja tehdä hyvää, mistä meilläkin olisi opittavaa.

”Ja paljon niinku nää tekee vapaaehtostyötä, niin moraalii on niinkun ihan tosi korkee. Että jotenkin ollaan niin tarkkoja, että jollain sen toimeentulonsa turvaa, että on pakko saada niinkun hyvää palkkaa ja näin. Mut kyllä siel se motivaatio ja siitä halusta auttaa ja tehdä hyvää, niin ihmiset varmasti on niinkun oppimista meilläkin siitä semmosesta tai tämmösestä niinkun omistautumisesta jollekin jutulle.” (h8.)

Moni haastateltava totesi, että yhteiskunnallisten rakenteiden muutoksella on suuri merkitys yleisen kehittymisen kannalta. Resurssien puute ja instituutioiden kehittymättömyys vaikuttavat paljon myös käytännön työhön. Resursseista johtuvia työtä rajoittavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi postilaitoksen puuttuminen, jolloin asiakasta on vaikea kutsua tapaamiseen, tai huonot tiet ja polttoainepula, jolloin työtä ei päästä tekemään kaukana oleviin kyliin. Toisaalta yksi haastateltava mainitsi, että työn sisältöä voisi kehittää paljon myös ilman rahallisia resursseja, kuten työnjohdollisilla seikoilla.

”Ni siel ois paljon sellasia pikkujuttuja, joita vois kohentaa myös ilman resurssia. Siis niinku ilman rahallista resurssia. Esimerks sitä raportoinnin tasoa. Tai luoda jotku niinku yhteiset käytännöt siitä, että minkälaisissa prosesseissa on oikeesti tarpeellista tehdä se kotikäynti ja minkälaiset prosessit voidaan hoitaa toimistolla ja muuta tällasta. Että tota tavallaan sitä niinku työn arvostusta ja motivaatiota vois kehittää myös sellasilla niinku työnjohdollisillakin jutuilla.” (h5.)

Vaikka palkattujen työntekijöiden työmoraalin sanottiin toisinaan olevan meille tuttuun virkamiesmoraaliin verrattuna matala, ei työtä nähty tehtävän kuitenkaan olosuhteisiin nähden huonosti. Palkkataso on usein todella alhainen, eikä monilla ole taustalla koulutusta, joka auttaisi ymmärtämään asioiden syitä ja seurauksia ja laajempien rakenteiden merkitystä ongelmien syntyyn. Seuraava haastateltavan kommentti kuvaa hyvin sitä, miten haastavassa tilanteessa sosiaalityöntekijät köyhissä maissa ovat.

”Mutta näkisin, että jos halutaan saada jotain oikeesti tosi hyvää ja parannusta ja kehitystä aikaan, niin (kohdemaassa) siihen tarvitaan sata nolla kovempi ammattitaito kun taas täällä, missä asiat menee omia polkujaan. On instituutioita, on systeemit, voi luottaa siihen, et tietyt asiat toimii niin kun ne toimii, kun taas tuolla niinkun kaikki käy vähän tuulella. Yleensä kaikki järjestyy, vaikka mikään ei toimikaan.” (h5.)

8.4. Haasteet ja motivoivat asiat

Suurin osa haastateltavista olisi kiinnostunut toimimaan tulevaisuudessa jonkinlaisissa kehitysyhteistyötehtävissä. Tämä kertoo siitä, että kokemukset ovat olleet antoisia ja mielekkäitä. Osalla kehitysyhteistyöhön liittyvät tehtävät ovat luonteva osa elämää ja ne jatkuvat myös Suomessa erilaisten toteutusmuotojen kautta. Mahdollisiin tulevaisuudessa tehtäviin töihin suhtauduttiin kuitenkin myös varauksella. Nämä varaukset liittyivät osaltaan siihen, millainen kehitysyhteistyö nähtiin toimivana ja tasapuolisena kumppanuuteen perustuvana toimintana.

”Et oonko mä tulevaisuudessa kiinnostunu toimiin kehitysyhteistyötehtävissä, niin mahdollisesti, mutta tietyllä varauksella. Et en mä ainakaan ihan missä tahansa tai minkälaisen tahansa kehitysyhteistyön tehtävissä.” (h6.)

Ei siis oltu valmiita ottamaan vastaan mitä tahansa kehitysyhteistyöhön liittyvää tehtävää, vaan haluttiin varmistua siitä, että taustaorganisaatio toimii aidosti ja työ perustuu kumppanuuteen. Myös työskentelyn olosuhteet vaikuttivat mahdolliseen kiinnostukseen sekä siihen, miten kauan kehitysmaassa oltaisiin valmiita työskentelemään. Käytännössä tämä tarkoitti oman fyysisen kunnon huomioimista, sillä kehitysmaiden kontekstissa fyysiset olot voivat olla ankarat. Lisäksi mahdollisena esteenä mainittiin perhesyyt, sillä monien tehtävien sanottiin olevan mahdottomia tai ainakin todella haasteellisia erityisesti lapsiperheiden vanhemmille. Tämä käy ilmi seuraavasta lainauksesta:

”Kyllä mua kiinnostais, jos se olis realistisesti mahdollista, mutta ei mua kiinnosta semmosena niinku... ku tuntuu, et monet tehtävät on järjestetty oikeesti ajatellen sellasta niinkun perheetöntä, juuretonta ihmistä, joka vaeltaa maailmalla, pysähtyy vähäks aikaa johonkin tekeen jotain projektia ja vaihtaa paikkaa, ni se taas ei oo mun juttu. Et periaattees kiinnostais, periaatteessa vastaus on kyllä.” (h5.)

Haastatteluiden aikana nousi esiin joitakin haasteita tai vaikeita asioita, joita useimmat haastateltavat kertoivat kohdanneensa työskennellessään kehitysmaassa. Yksi tällaisista haasteista on fyysiset olosuhteet, joiden mainittiin jo edellä vaikuttavan myös halukkuuteen työskennellä kehitysmaassa tulevaisuudessa. Erityisesti konfliktin jälkeisillä alueilla työ voi olla vaarallista ja olot voivat olla rauhattomat. Perustarpeiden, kuten lämpimän veden ja ruoan puute tai sen saannin vaikeus vievät paljon energiaa ja työaikaa. Terveysongelmat ovat myös aikaa vieviä ja hankaloittavat työntekoa.

Toisena vaikeana asiana mainittiin asioiden toimimattomuus. Tällä tarkoitetaan sitä, että asiat eivät etene ja toimi tai mene niin kuin on ajateltu tai sovittu. Tämän kestäminen vaatii sopeutumista ja positiivista asennetta. Asioiden toimimattomuuteen viitaten yksi haastateltava totesi, että on myös paljon sellaisia piirteitä, jotka antavat uskoa kehitysmaiden ikuiseen paikallaan polkemiseen. Korruption yleisyys sekä valtionhallinnon että paikallisten toimijoiden keskuudessa aiheutti turhautumista työn tuloksellisuuteen ja vaikuttavuuteen.

Kolmantena haasteelliseksi koettuna asiana nousi esille henkilökohtainen tuskastuminen ja turhautuminen ihmisten hädän keskellä. Työ erilaisten ihmisten, esimerkiksi

katulasten, parissa voi olla psyykkisesti todella rankkaa, sillä omat resurssit tuntuvat usein riittämättömiltä. Syvien ja massoja koskettavien ongelmien edessä oma työpanos voi tuntua pieneltä ja mitättömältä. Asiakkaina oleviin ihmisiin saattaa myös kiintyä henkilökohtaisella tasolla, jolloin oma voimattomuus ja resurssien puute tuntuvat vielä pahemmilta. Esiin nousivat oma riittämättömyys ja vaikeus sopeutua siihen, että ei pysty antamaan ihmisille resursseja elämään.

”Se tosi vaikee asia, ku niihin oikeesti kiinty niihin lapsiin ja siel (kohdemaassa) oli todella turhautunu niitten katulasten kanssa, ku siel on niinku niin hirveesti niitä. - - - Ja se, että sit ku niitä lapsia alko oikeesti niinku tuntemaan ja niihin kiinty ja ne nukku siel roskakasoissa nälissään ja niille ei voinu niinku tehdä mitään. Ja sit sä yrität niinku viedä niitä niinku lastenkoteihin ja lastenkodit on täynny ja et sä voi itekkään niitä lapsia ottaa kotiis. (h4.)

Yksi haastateltava nosti esiin sen, että eriarvoisuuden ja epäoikeudenmukaisuuden havaitsemisen tuskallisuutta lisäsi se, että länsimaat edelleenkin osallistuvat köyhien maiden riistoon käyttämällä hyväkseen paikallisia rikkauksia ja työvoimaa. Toisaalta todettiin, että vaikeat ja huonosti olevat asiat, kuten lasten huonot kasvuolot, ymmärtää, kun pitää silmät auki ja katselee ympärilleen eli näkee ne syyt, mistä ongelmat johtuvat. Seuraava lainaus kertoo siitä, että vääriä tuntuviin asioihin ja omaan riittämättömyyteen on myös sopeuduttava pystyäkseen toimimaan ja elämään paikallista arkea.

”Jotenkin sitä tavallaan siinä ympäristössä sitte niinku myös jotenkin sopeutuu siihen, et asiat on täällä tällä lailla ja tekee sen minkä pystyy, niin ne paikallisetki tekee sen minkä pysty. Jokaisella on kuitenkin oma elämänsä hoidettavana myöskin.” (h5).

Haasteiden ja vaikeiden asioiden rinnalla nousi esiin myös sellaisia seikkoja, jotka motivoivat ja antavat uskoa työn tekemiseen. Vaikka monet asiat eivät toimi ja aina ei löydy uskoa maan kehittymiseen, antavat ihmiset kuitenkin toivoa sinnikkyydellään ja suurella motivaatiollaan. Uskoa maan kehityksestä ja kehittämisen halusta antaa myös se, että monien yliopisto-opiskelijoiden sanottiin haluavan pysyä kotimaassaan ja kehittää maataan käyttämällä osaamistaan asioiden eteenpäin viemiseksi.

” Tosi paljonhan siel oli ihmisiä, jotka siis päivät tekee töitä ja illat opiskelee. Aikuisia, jotka pyrkii eteenpäin elämässään. Törmäsin myös joihinkin äiteihin, näitä siis asiakasäitejä, joilla oli niinku sellanen draivi päällä, että he hankkii niinkun itsenäisen elämän edellytyksen itelleen. He käy töissä, he kouluttautuu jos on mahdollista, he rakentaa taloa, et heidän lapselle jää se talo. Et niinkun näit ei ollu kauheen montaa, mut oli tällasia aika emansipoituneita naisia, jotka niinku anto kyllä uskoa siihen, et asiat etenee. Mut onhan siellä paljon sellasiakin piirteitä, jotka tietysti antaa uskoa siihen, että kehitysmaat ikuisesti polkee paikallaan. Mutta kun oli niitä ihmisiä, joilla on sitä tekemisen meininkiä ja kehittämisen meininkiä.” (h5.)

Myös monissa muissa haastatteluissa tuli esille se, että on paljon motivoituneita ihmisiä, jotka resurssien puutteen vuoksi eivät voi muuttaa elämäänsä. Vähäistenkin resurssien antamisen todettiin tukevan muutosta ja antavan edellytyksiä paremmalle elämälle. Resurssit voivat olla rahallisia tai esimerkiksi lasten kanssa työskenneltäessä ajan ja hoivan antamista. Työ lasten ja nuorten parissa koettiin motivoivaksi juuri siitä syystä, että heistä näkee toivon ja uskon tulevaisuuteen sekä luottamuksen omiin kykyihin. Resursseja eli aikaa ja huolenpitoa saadessaan todella huonoista oloista, mahdollisesti kadulta tulevat lapset ponnahtavat pinnalle ja jatkavat elämää.

”Lasten kans työskennellessä se on oikeestaan aina niinku se toivon näköala tavallaan siinä. Ja just mietin niitä orpokodinki lapsia, ni jo se, et sä oot siellä muutama kuukautta ja oot niitten lasten kans ni sä näät tosi paljon positiivista kehitystä niissä. - - Mut se, että ainakin niinkun konkreettisesti siinä hetkessä ja tavallaan niinku voittanu ne lapset ihan vaan niinku elämän puolelle, että ne ois menetetty jos ei siellä niinku ois ollu. Mut tietenki siel on nyt taas miljoonia lapsia jotka tarviis sitä samaa, mut se, et pystyy ees muutamille antamaan ja konkreettisesti näkee sen kehityksen, ni kyl se on ihan hirveen palkitsevaa, et tosi.” (h4.)

Palkitsevuus ja suora kiitos tehtävästä työstä nousee esille myös seuraavassa lainauksessa:

”Se on must niinku paljon enemmän ku jotain semmosta tavallista sosiaalista toimintaa. Et se niinku lähtee sydämest sydämeen, se palkitsee suoraan. Ja sen takia niinku se varmaan on vieny mut siihen.” (h7.)

Monet kokevat juuri suoran ja konkreettisen tukemisen ja kumppanuuden olevan kehitysyhteistyön ja -avun keskeinen ja itselle tärkeä asia. Fyysinen paikallaolo sekä maan kulttuurin, tapojen ja yhteistyökumppaneiden tunteminen mahdollistavat palkitsevan ja tehokkaan yhteistyön ja avun antamisen.

Kehitysmaahan lähtevältä työntekijältä vaadittavien ominaisuuksien listalta nousivat esiin kärsivällisyys, pitkä pinna ja epävarmuuden sietokyky. Kärsivällisyyden ja pitkän pinnan tärkeys liittyy paikallisen systeemin toimivuuteen - tai toimimattomuuteen - sekä ehkä meille vieraisiin toimintatapoihin eli siihen, että kaikki vaatii paljon aikaa ja odottelua. Yksi haastateltava kuvaili osuvasti työntekijän tarvitsevan "löysiä ranteita" (h5). Sen sietäminen, että ihmiset tulevat totuttua lähemmäs ja yksityisyyttä ei usein juuri ole, on myös tärkeää.

"Ja sittenhän vaatiihan se niinkun sitä, et sitte kykenee oleen aika sosiaalinen ja myös kestää sitä, et ihmiset odottaa sitä, et tulee aika lähelle. Et jos on kauheen erakkoluonteinen, ni en suosittelen sitä. Et vähän niinku opettelua ja kärsivällisyyttä, et oppii luovii niissä." (h6.)

Toisaalta tärkeäksi ominaisuudeksi mainittiin myös itsenäisyys ja kyky tulla toimeen itsensä kanssa. Muina tärkeinä ominaisuuksina mainittiin muun muassa dialogisuuden taito, sitoutumiskyky ja hyvä fyysinen kunto. Uteliaisuutta, rohkeutta, erilaisuuden sietämistä sekä avoimuutta pidettiin erityisen tärkeinä. Useampi haastateltava totesi, että edellä mainittuja ominaisuuksia varmasti löytyy kaikilta niiltä henkilöiltä, jotka alun perin hakeutuvat töihin ulkomaille ja erityisesti kehitysmaaympäristöön.

"Kärsivällisyyttä erittäin paljon, epävarmuuden sietokykyä, rohkeutta, avoimuutta. Mut tiiäkö mul on semmonen, et semmoset ihmiset, jotka ei lähtökohtasesti niinkun jo ole tämmösii ihmisii, ni ei ne lähe." (h2.)

9. SOSIAALITYÖN MAHDOLLISUUDET KEHITYSYHTEISTYÖSSÄ

Määrittelin luvussa 5.2 kehitysyhteistyötä ja sen tarkoitusta. Vaikka en aineistonkeruuvaiheessa kysynyt haastateltavilta erikseen sitä, millaista heidän mielestään on hyvä ja toimiva kehitysyhteistyö, nousi se esille yhtenä teemana haastattelujen kuluessa. Haastateltavat kuvailivat erilaisia asioita, joita heidän mielestään hyvä kehitysyhteistyö vaatii. Olen kutsunut tätä ominaisuuksien kokonaisuutta kehitysyhteistyön luonteeksi. Kehitysyhteistyön moninaisuutta ja toiminnan tarkan pohtimisen tärkeyttä kuvaa seuraava haastateltavan lause:

"Kehitysyhteistyöllä voi tehdä kaikkea hyvää ja sitä voi tehdä paljon kaikkea pahaa ja sillä voi sekottaa paikallisia kuvioita entisestään." (h6.)

Tällä haastateltava tarkoittaa sitä, että kehitysyhteistyötä suunniteltaessa tulee tarkasti miettiä, miten tietyn ryhmän tukeminen mahdollisesti vaikuttaa kokonaisuuteen ja muihin samassa yhteisössä tai yhteiskunnassa eläviin.

"Ja sitä se on siis, et vaikka kuinka löytää niinku yhteisön tai ryhmän, joiden jotenki näkemykset allekirjottaa ja haluaa auttaa ja niin toimii neki aina siinä jotenki paikallisessa kuviossa. Ja sitä pitää ymmärtää myös sitä kuvioo, et miten siinä sitte tän ryhmän tukeminen mahdollisesti vaikuttaa siihen kokonaisuuteen tai että keitä on ne muut toimijat ja mitkä niiden arvomaailmat on ja miksi. Et tää liittyy varmaan siihen mitä mä ajattelen, et kehitysyhteistyössä oikeasti täytyy vaivautua tutustuun yhteistyökumppaniinsa ja sitä myös siihen kontekstiin missä toimii, muutakin kun papereiden perusteella." (h6.)

Hyvän kehitysyhteistyön luonteen yhdeksi peruspilariksi nousikin tutustumisen ja tuntemisen merkittävyys puolin ja toisin. Kehitysyhteistyöntekijällä tulisi olla hyvä tieto kohdemaasta, sen ihmisistä ja heidän tavoistaan. Paikallisen kulttuurin ja toimintatapojen tunteminen ja ymmärtäminen nähdään ehdottoman tärkeänä myös sen vuoksi, että kehitysyhteistyötoiminnalla ei mentäisi rikkomaan paikallisia perinteitä.

"Mun mielestä ensin täytyy niinku tietää ja tuntee sen kohdemaan tavat ja kulttuuri ja lähtee niinku siltä pohjalta. Et ei lähde rikkoon niinku niitä. Ne on niinku aikojen myötä muotoutunu, ni siel on varmasti jotain semmosta, mitä kannattaa kunnioittaa. - - - Et en mää ajattele mitään organisaatioita valmiina rakenteina mennä tarjoamaan, ellei tulla kysymään." (h7.)

Myös yhteiskuntarakenteiden ja yhteiskunnassa esiintyvien ongelmien ja vahvuuksien tunteminen on tärkeää. Yksi alle puoli vuotta kohdemaassa toiminut haastateltava totesi, että yhteiskuntaa pitäisi tuntea paremmin, että työtä voisi tehdä syvällisesti. Myös tutustumisen ja tuntemisen vastavuoroisuuden merkitys tuli esille monessa keskustelussa, sillä halukkuutta tutustua ja vierailta puolin ja toisin pidettiin tärkeänä. Seuraava lainaus kuvaa hyvin kulttuurin ymmärtämisen merkitystä kehitysyhteistyön kenttätyössä:

"Tavallaan tämmösen niinku kulttuurisen eron ymmärtäminen ja siis se, että ei me voida olettaa, että jotkut meidän ajatukset menee semmosenaan. Että sellasii keskusteluja ja kommunikaatioo täytyy olla todella riittävän syvällistä jos meinaa jotakin niinku. Jos nyt menee sinne kylään ja tavallaan miettii sen sosiaalityönki, et sit pitää sen paikallisen niinkun paikallisen ajattelun ja kulttuurin ymmärtää, että voidaan saada vaikka mitään sosiaalityön muutostakaan aikaan." (h3.)

Vastavuoroisuus ja tiedon ja taidon viemisen kaksisuuntaisuus tulivat esille myös kuvailtaessa varsinaista kehitysyhteistyötä ja sen periaatteita. Haastateltavat korostivat kumppanuuden ja aidon dialogin tärkeyttä kehitysyhteistyössä. Kehitysyhteistyöprojekteja ja käytännön toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa tulisi saada esille paikallisten ihmisten ajatukset ja kiinnostukset sekä se, mitä he kokevat tarpeelliseksi. Todettiin myös, että maan kehittymisen täytyy lähteä kohdemaan ihmisten omasta halusta ja ajatuksista kehittää maan rakenteita ja systeemejä. Ulkopuolisilla kehitystoimijoilla ja paikallisella väestöllä täytyy näin ollen olla yhteinen agenda ja intressi, jos halutaan saavuttaa minkäänlaista tulosta.

Kehitysyhteistyön luonteen tärkeiksi ominaisuuksiksi todettiin myös aika ja pitkäkestoiset kumppanuussuhteet. Kehitys ja muutos ovat aina aikaa vieviä prosesseja,

eikä kehitysyhteistyökään näin ollen voi toimia nopeasti. Seuraava lainaus korostaa riittävän ajan merkitystä, jos halutaan saada tuloksia aikaan:

”Et semmonen niinku hätänen kohtaaminen harvoin tuottaa kovin ihmeellisiä tuloksia, sen paremmin siis sosiaalityössä ku kehitysyhteistyössäkään.” (h6.)

Pitkäkestoisten suhteiden todettiin tuottavan pitkällä aikavälillä tulosta. Lisäksi tärkeänä seikkana mainittiin kielitaito, sillä pelkällä englannin kielen taidolla ja ilman paikallisen kielen osaamista ei voi päästä kehitysyhteistyössä kovin monista asioista kiinni.

Edellä esitetty haastateltavien esiin tuoma hyvän ja toimivan kehitysyhteistyön luonne toimii pohjana seuraaville luvuille, joissa käsitellään sosiaalityön mahdollisuuksia ja asiantuntijuutta kehitysyhteistyössä.

9.1. Koulutuksen ja työkokemuksen hyödyllisyys

Haastateltavat näkivät sosiaalityön koulutuksen yleisesti hyvänä pohjana kehitysyhteistyötehtäviin, mikä tulee selkeästi esille seuraavassa lainauksessa:

”Et onhan niinku siis mun mielestä niinku sosiaalityöntekijöillä on hyvät tsäänssit tulla hyviks kehitysyhteistyötekijöiks. Mä aattelen, et se on erinomainen pohjakoulutus semmoseen, varsinki jos on ollu sitten kiinnostunu opiskelee viel jotain mutta sitte siihen suuntaan.” (h6.)

Opintoihin liittyen korostettiin omien valintojen vaikutusta eli sitä, mitä sivuaineita on lukenut ja minkälaisia kursseja on valinnut. Erilaiset vapaavalintaiset kurssit, kuten monikulttuurisuuteen tai kansainvälisyyteen liittyvät kurssit, voivat tukea työskentelyä kehitysyhteistyöhön liittyvissä tehtävissä. Koulutuksen hyödyllisyyttä käsiteltäessä nousi esiin yleisesti yhteiskunnallisten aineiden tuntemuksen merkitys. Yhteiskuntatieteet auttavat analysoimaan ja ymmärtämään yhteiskunnallisia olosuhteita ja sosiopoliittisia rakenteita kokonaisvaltaisesti. Asioiden toimimattomuuden ymmärtämistä auttaa se, että osaa ajatella yhteiskuntaa kokonaisuutena. Tärkeänä nähtiin myös eri työyhteisöjen ja eri toimijoiden välisten suhteiden hahmottaminen.

”Niin tota et vaik ei se näkökulma olisakaan tällanen niinkun erilaisia yhteiskuntia vertaileva tai muuta, ni yleensä se pelkkä, että lukee yhteiskuntatiedettä jotenki auttaa analysoimaan niitä olosuhteita siellä, tai antaa semmosen erilaisen näkökulman. Että esmes se, että mikään ei toimi ja se ottaa päähän, ni jos sitä aattelee sillain niinku sen yhteiskunnan kokonaisuuden kannalta ja miettii, jotenkin yrittää analysoida, ni se helpottaa kummasti. - - - Että se yhteiskuntatieteen opiskelu auttaa niinkun ymmärtämään erilaisia yhteiskunnallisia olosuhteita. Tai se antaa niinkun ihan sanoja joilla voi miettii, et mimmonen tää on tää luokkarakenne, millanen tääl on työllisyys, miten nää kaks asiaa vaikka vaikuttaa siihen, mitä näät kadulla. Että kyllä, kyllä näistä opinnoista oli hyötyä.” (h5.)

Yliopisto-opiskelun todettiin antavan todennäköisesti erilaisen näkökulman käytännön työhön kuin käytännönläheisempi opiskelu. Teoreettisemmalla näkökulmalla voi olla sekä hyviä että huonoja puolia. Eräs haastateltava pohti opiskelutaustansa mahdollisesti helpottaneen sopeutumista uuteen maahan, kun hän vertasi omaa helppoa sopeutumistaan samaan aikaan maassa olleiden, eri oppilaitoksissa opiskelevien muiden opiskelijoiden ongelmalliseen sopeutumiseen. Yliopisto-opiskelun kiitettiin tuovan myös kriittistä ajattelua, mikä on tarpeen kehitysyhteistyön kentällä. Erään haastateltavan mukaan opiskelu on tuonut mukanaan ajatuksen siitä, miten asioiden pitäisi toimia ja hoitua. Tätä hän kuvailee seuraavasti:

”Et kyl siihen oikeestaan niinku törmää, et miten vahvasti sitä kuitenkin on niinku tänki laitoksen kasvatti ja sosiaalityön kasvatti ja sosiaalipolitiikan kasvatti, tavallaan tän laitoksen aivopesemä. Et miten sitä niinku on ajatukset siitä, et miten hommien pitäis toimia, miten sen pitäis hoituu, et siihen törmää niinkun todella vahvasti niissä tilanteissa, et miten sen pitäis olla, pitäis mennä näin.” (h4.)

Ajatus siitä, miten asioiden pitäisi toimia, voi tuoda mukanaan sekä etuja että haittoja. Vahva ja vankkumaton näkemys voi estää erilaisten ajatusten vastaanottamista ja ymmärtämistä. Toisaalta verrattain hyvien mallien pitäminen mahdollisina tavoitteina voi antaa uskoa työhön ja kehityksen mahdollisuuteen.

Sosiaalityön koulutuksen sanottiin antaneen pohjan eettisistä periaatteista ja arvomaailmasta. Koulutuksen mukanaan tuomista arvoista mainittiin näkemys

yksilöiden arvostamisesta sekä ajatus vaitiolovelvollisuudesta ja asiakkaan kunnioittamisesta. Koulutuksen myötä on opittu myös kommunikaatio- ja sosiaalisia taitoja sekä erilaisten ihmisten ymmärtämistä. Myös aiemmin saatu työkokemus on tuonut mukanaan hyödyllisiä vuorovaikutustaitoja. Erityisen hyödyllisenä mainittiin työpakolaisten parissa, jonka myötä on tutustuttu eri kulttuureihin sekä ihmisten toiminta- ja keskustelutapoihin. Eri kulttuureista tulevien ihmisten kohtaamisesta on ollut myöhemmin hyötyä työskennellessä vieraassa maassa.

”No tääl oli se, että ku tänne tuli ensimmäiset (kohdemaan kansalaiset) turvapaikan hakijoina, ni siinä sitte jo miten ne ihmiset käyttäyty, mikä se oli se heidän puhetyylinsä. Ni siinä sai sitten jo vähän esimakua, että miten se on siellä. Et sil taval sitte, pääsi kyl aika paljon ku vertas niitä työkavereita, jotka ei ollu aikasemmin tavannukkaan mitään (kohdemaan) ihmisiä ja muuta ni siin huomas, et siinä pääsi ite sit taas jo huomattavan paljon eteenpäin.” (h1.)

Opintojen tuomia menetelmällisiä taitoja ei juurikaan mainittu yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Kyseinen haastateltava mainitsi hyödyllisinä menetelminä motivoivan haastattelun ja verkostotyön sekä ratkaisukeskeisen työtteen. Eräs haastateltava totesi, että yliopistosta ei saa sellaisia käytännön menetelmiä, joita voisi käyttää kehitysyhteistyötehtävissä. Hyödyllisiksi taidoiksi mainittiin projekti- ja järjestötyön tuntemus sekä niissä tarvittavat käytännön taidot, joita monella sosiaalityöntekijällä tänä päivänä todennäköisesti on joko opintojen tai käytännön työelämän kautta.

Suomalaisen sosiaalityön hyvänä puolena mainittiin se, että meillä on totuttu etsimään syitä ihmisen käyttäytymiseen. Suomessa ja yleisesti länsimaissa on paljon teoreettista tietoa esimerkiksi siitä, miten lapsi kehittyy ja tarvitsee missäkin ikävaiheessa, mistä päihdeongelmat syntyvät, minkälaisia terveysongelmia on olemassa ja miten vanhempien mielenterveysongelmat vaikuttavat lasten kehitykseen. Teoreettinen tieto auttaa analysoimaan ja ymmärtämään erilaisia tilanteita ja myös miettimään niiden syitä. Erityisesti aineistossa korostui ajatus lapsen edusta ja kehityksestä, mikä voi poiketa kulttuurien ja yhteiskuntien välillä paljonkin. Koulutuksen ajateltiin antaneen välineitä analyttiseen otteeseen työskennellessä lasten parissa. Opintojen myötä osataan miettiä lasten kehitystä ja käytöstä ja myös reagoida tarvittaessa epäkohtiin.

”Sitä on vaikeeta niinku hahmottaa, et miten paljon täältä on tullu sitä niinku lähtökohtaisesti niinku suhtautumista. Mut kyllähän niit lapsii heti ku niit näkee ni rupee mieltii niitten elämänhistoriaa ja sitä perhetaustaa ja vuorovaikutussuhteita ja kiintymyssuhteita ja hylkäämiskokemuksia, miten se näkyy nyt tässä ja niitten kehityksessä tulevaisuudessa. Ja semmonen niinku analyttinen ote niihin lapsiin muutenkin ja siihen sosiaalipuoleen. Ylipäätään tietää lapsen kehityksestä ja ajatus siitä. (h4.)

Ajatukset siitä, miten sosiaalityön opinnot voisivat tukea työskentelyä kehitysyhteistyötehtävissä, liittyivät lähinnä kansainvälisyyden lisäämiseen opinnoissa. Kansainvälisyyttä ja erityisesti sosiaalityön kansainvälistä puolta tulisi useimpien haastateltavien mielestä lisätä opinnoissa.

”Ja ku mä aattelen, että tota tämmösellä alalla sosiaalityössä ja sosiaalipolitiikassa se ois välttämätöntä, sataprosenttisesti välttämätöntä vähintään niinku saada semmonen kansainvälinen näkökulma nyky maailmassa, että ei ilman sitä pitäis selvitä opinnoistaan.” (h3.)

Kansainvälisyyden tuominen mukaan opintoihin voisi merkitä ymmärryksen ja laajalaisemman sosiaalityön näkemyksen kehittymistä.

”Koulutus on siis sillain hankalaa, että on erilaisia sosiaalityön näkemyksiä eikä niitä ainakaan millään saa kaikkia samaks koulutusohjelmaks. Mut ehkä siellä vois muistuttaa siitä, et meitä todellaki on muitaki. Ja mä aattelen - - - et ei mulle esimerkiks, ku mä oon opiskellu sosiaalityötä, ei mulle oo kerrottu oikeestaan muuta sosiaalityön historiaa ku vähän englantilaista, vähän amerikkalaista ja vähän suomalaista. Ja sit se on ihan hirveen kapee siivu.” (h6.)

Kansainvälisen sosiaalityön ja erilaisten kansainvälisten sosiaalityön järjestöjen tunnettavuutta voitaisiin yleisesti lisätä, sillä niiden tuntemus on mitä ilmeisimmin melko vähäistä.

”Ois kyl ihan siis mielenkiintosta tietää enemmänkin niistä (kansainvälisistä sosiaalityön) järjestöistä. Mun mielestä ne ois just semmosia, mitä vois tossa meinkin

opinnoissa just siin kansainvälinen sosiaalityö -jaksossa ni tuoda just näitä perus tai niinku vahvemmin esille. Ja muutenki niinku näitä kansainvälisiä juttuja ja sosiaalityöntekijän tai sosiaalityön mahdollisuuksista niinku kansainvälisellä saralla ja kehitysyhteistyöpiirissä.” (h4.)

Monet kuitenkin mainitsivat, että kansainvälisistä asioista kiinnostuneet henkilöt todennäköisesti suuntaavat opintonsa itse kansainväliseen suuntaan. Yksi haastateltava myös totesi, että ei kaikkien tarvitse olla kiinnostuneita kansainvälisyydestä tai työskentelystä ulkomailla. Kiinnostus kansainvälisiin kysymyksiin ei välttämättä lisääntynyt, vaikka opintoihin sisällytettäisiin enemmän kansainvälisyyteen liittyviä asioita. Seuraavassa lainauksessa kyseenalaistetaan mahdollisuus oppia kotimaassa toisen maan tapoja tai kulttuuria:

”Nii, mä en tiedä kuinka opiskelijat innostuis, mutta mun mielestä just se, et täällä oppii niinku tietyt, tietyn ammattiroolin, tietyn ammattietiikan, toivottavasti, niin tota mun mielestä että voi tehdä kehitysyhteistyötä jossakin toisessa maassa niin on sen toisen kulttuurin tunteminen ihan ehdottoman tärkeä. Mut et miten sen täällä niinku voit ottaa omakses tai omaksua tai oppii tunteen? No voi tietenki lukea kirjoja ja kattoo kuvia ja muuten, mut että kyl ne hajut ja maut ja elämykset ja muut tämmöset ne on kuitenkin oltava siel paikan päällä. Enkä mä, miten voi niinkun omia asenteitaan niinku muuttaa ja avartaa avoimempaan suuntaan opetuksen kautta, en mä osaa sanoa. Ei toi opetus juuri niin syvälle mee tuolla missään varmaan. - - (monikulttuurisuuteen liittyvät opinnot) ne voi olla niinkun semmosia, et ne herättää kiinnostuksen johonkin tiettyyn ja sit lähtee omakohtasesti syventää.” (h7.)

Toisaalta ajateltiin, että tieto kehitysmaiden arjesta ja niin sanotusti perinteinen suvaitsevaisuuskasvatus voisivat tukea työskentelyä sekä kehitysyhteistyötehtävissä että Suomessa.

”No kyl jos nyt aattelee, ni tietty semmonen se kehitysmaitten arki ja että mitkä ne on ne ongelmat minkä kanssa siel taistellaan, et osaa soveltaa sen oman ammattitaitonsa suhteessa siihen ympäristöön. Miks ei sit suvaitsevaisuus, näit tämmösiä teemoja, rasismi, muita teemoja, vois olla enempi opetuksessa. Koska kyl se rupee Suomeskin ole arkee, että maahanmuuttaja-asiakkaita tulee kaikkiin toimistoihin.” (h2.)

Myös menetelmäopintojen lisääminen nähtiin hyödyllisenä sekä kotimaassa että vieraassa maassa tehtävälle työlle.

”Mut et tavallaan ku valmistuu, ni ei kuitenkaan osaa välttämättä käyttää mitään menetelmää. Et se niinku sit pitää työssä oppia. Että mun mielestä sitä menetelmäosaamista, tai se palvelis kyllä ihan täällä kotimaassakin. Mutta varsinkin sitten jos lähetään ulkopuolelle oloihin, missä ei oo mitään työkuultuuria, ei oo siis semmosta sosiaalityön ammattikulttuuria eikä oo ketään, jolta vois kysyä, ei oo ketään, joka sua perehdyttäis siihen hommaan.” (h5.)

Sosiaalityön rajallisiin mahdollisuuksiin viitaten yksi haastateltava mainitsi, että sosiaalityön opintojen ohella olisi hyvä opiskella esimerkiksi ravitsemustiedettä, jos on kiinnostunut toimimaan kehitysyhteistyöhön liittyvissä tehtävissä. Sosiaalityön opintojen nähtiin kuitenkin yleisesti tukevan melko hyvin työskentelyä kehitysyhteistyössä. Omilla kurssivalinnoilla voi vaikuttaa siihen, miten hyvin opinnot valmistavat kansainvälisiin tehtäviin. Opinnot ovat antaneet erityisesti yhteiskunnallista tuntemusta ja analysointikykyä sekä arvopohjaa, jonka pohjalta työtä tehdään. Käytännön työmenetelmiä ja sosiaalityön kansainvälisyyttä sen sijaan toivottiin enemmän opintoihin.

9.2. Sosiaalityön asiantuntijuus kehitysyhteistyössä

Haastattelut tukivat ajatusta siitä, että sosiaalityöllä ja kehitysyhteistyöllä on paljon samoja periaatteita ja päämääriä (ks. luku 5.3). Haastattelujen myötä tarkentui myös oletukseni siitä, että sosiaalityölle ominaisia tietoja ja taitoja olisi mahdollista hyödyntää kehitysyhteistyön kentällä. Haastatteluaineistosta on mahdollista löytää piirteitä kaikista sosiaalityön asiantuntijuuden osa-alueista, jotka on eritelty tämän tutkimuksen kolmannessa luvussa.

Sosiaalityön arvojen ja eettisten periaatteiden merkitys kehitysyhteistyössä tuli esiin lähes kaikissa haastatteluissa. Yksi haastateltava totesi, että sosiaalityön perusideologia ja eettiset lähtökohdat tukisivat suoraan kehitysyhteistyötä. Kyseisessä haastattelussa nousivat esille myös Suomen kehityspoliittiset tavoitteet ja niiden samankaltaisuus sosiaalityön ammatin lähtökohdan kanssa. Sosiaalityön ydinsisältöihin kuuluva

ihmisoikeusnäkökulma nähtiin hyvin tärkeänä osana myös kehitysyhteistyötä, joka keskittyy sosiaalityön tavoin usein auttamaan yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevia. Kehitysyhteistyötehtävissä toimivan sosiaalityöntekijän ajateltiin pystyvän tuomaan työssään esille ihmisoikeuksia ja suvaitsevaisuutta esimerkiksi avaamalla erilaisia paikallisille mahdollisesti tuntemattomia yhdenvertaisuuteen perustuvia käsitteitä, kuten vammaisiin liittyviä kysymyksiä. Myös ihmisoikeuksista tiedottamisessa pidettiin tärkeänä kumppanuutta ja molemminpuolista tiedon jakamista.

”Kylhän jossain ihmisoikeuksien niinku kehittämisessä ja miks ei työmallien ja tämmösen niinku, ni totta kai siis sehän on niinku tiedon jakamista ja opin jakamista ja vertailemista, miks ei myöski ihan tänne suuntaan. Et se tieto tavallaan, niin, kaikkiin suuntiin periaattees oppii ja tietoo, näkemysii, käsityksii.” (h2.)

Haastateltava jatkaa aiheesta hetkeä myöhemmin seuraavasti:

”Et kyl mä kokisin, et se on nimenomaan semmost niinku tiedollista jakamista ihmisoikeuksista, lasten oikeuksista, toimivista menetelmistä.” (h2.)

Yhteistyössä tärkeää on näin ollen näkemysten laajentaminen puolin ja toisin, sillä yksipuolinen tiedon jakaminen ja jonkin asian automaattisena totuutena pitäminen ei kuulu hedelmälliseen yhteistyöhön. Vuorovaikutuksen ja keskustelun myötä ajateltiin pystyttävän vaikuttamaan ihmisoikeuksien edistämiseen ja työmallien kehittämiseen. Tällainen vaikuttaminen ja uusien näkökulmien avautuminen voi tapahtua myös yksilöiden välisenä vuorovaikutuksena esimerkiksi opiskelija- ja opettajavaihtojen sekä harjoittelujen kautta.

Tärkeänä pidettiin myös sosiaalityön ajattelutapaa, jossa autetaan ihmisiä auttamaan itseään. Eräs haastateltava kuvailee ajatuksia, joita hän on kuullut sanottavan sosiaalityöstä:

”Et se tuli jotenkin näkyviin, et se ois tää niinku sosiaalityön näkökulma hirveen hyvä, koska siin on sellanen ajatus, että niinku se työ, et se tehdään sillä tavalla osallistamalla - - - nii ne ihmiset pystyy jatkamaan sitä omillaan. Koska se on ollu normaalimpi tapa, et suomalaiset on menny ja tehny ja sit ku ne on lähteny ni siel ei

kukaan osaa jatkaa. Et se on niinku enemmän se sääntö ollu. Mut et sosiaalityössä on tää periaate, et tota autetaan ihmisiä niinku itse tekemään. - - - Tietysti henkilöstäkin on kysymys, mut et kyllä se koulutus kuitenkin antaa henkilölle ne välineet ajatteluun.” (h3.)

Arvoihin ja eettisiin periaatteisiin liittyvien kysymysten lisäksi aineistosta nousi esiin sekä sosiaalityön tietoon ja teoriaan että käytäntöihin liittyviä ajatuksia. Teorian ja tiedon ja käytännön raja on häilyvä, sillä teoria ja tieto antavat pohjan käytännön työlle, mutta käytännön kokemus lisää ja syventää teoriaa ja tietoa (Payne & Askeland 2008, 69). Näiden tiukka erotteleminen toisistaan myös kerätyn aineiston valossa on haasteellista, sillä monet esille tulleet sosiaalityön asiantuntijuuden piirteet voivat kuulua molempiin osa-alueisiin. En ole näin ollen tehnyt selkeää rajaa siitä, kuuluvatko aineistossa esiin tulleet seikat tiedon ja teorian vai käytännön puolelle.

Kehitysyhteistyötehtäviä ajatellen nähtiin hyödyllisenä sosiaalityöntekijän kyky sekä analysoida että käytännöllisesti lähestyä sosiaalisia ongelmia. Sosiaalityöntekijöillä ajateltiin olevan kokonaisvaltaista ajattelua ja näkemystä ihmisten tilanteesta sekä kykyä ottaa huomioon heidän elämänsä todellisuus ja realiteetit.

”Sosiaalityössä on usein niinku oikeesti konkreettista niinku tietoo siitä, mitä tarkoittaa syrjässä olo. Ja sit vähän riippuu jotenki siitä koulutuksesta, niinku myös mä ajattelen, et jotenki kykyä niinku analysoida ja sit jotenki käytännöllisesti lähestyä sosiaalisia ongelmia. Sehän on siinä kuitenkin niinku ytimessä.” (h6.)

Kehitysyhteistyön tavoitteita ajatellen kaikkien edellä mainittujen seikkojen voisi ajatella olevan erittäin tärkeitä ominaisuuksia kehitysyhteistyön parissa työskentelevälle henkilölle (vrt. Voipio 2003, 150). Seuraava lainaus kiteyttää hyvin edellä esitetyt ajatukset siitä, mitä sosiaalityö voisi antaa kehitysyhteistyölle:

”No on kyllä varmasti tämmöstä niinku kokonaisvaltaista ajattelua ja näkemystä, että tota otetaan huomioon sen ihmisten todellisuus ja missä tilanteessa ihmiset elää ja realiteetit ja kiinnitettäis huomioo sitte syrjäytymisvaarassa oleviin ja panostettais lasten koulutukseen ja heidän tämmöseen niinku tukemiseen. Kehittämisessä ylipäänsä näitä tärkeitä pointteja ottais huomioon, että nostaminen esille ja keskusteluun ni on

semmosia tärkeitä. Että ei sillä tylillä, että tekkää näin, että niinkun nää on tärkeitä asioita mitä kannattaa miettiä.” (h8.)

Haastateltava tuo esille lainauksen lopussa myös ajatuksen siitä, miten tärkeää on molemminpuolinen keskustelu ja ajatusten vaihto. Tämä liittyy kehitysyhteistyön luonteessa siihen seikkaan, että yhteistyö ja paikallisten ihmisten näkemysten ja mielipiteiden huomioon ottaminen on erittäin tärkeää. Sosiaalityön osaamisesta ja ajattelutavasta nähtiin olevan hyötyä myös sellaisissa kehitysyhteistyöprojekteissa, jotka eivät varsinaisesti liity sosiaalisiin kysymyksiin tai sosiaalisiin ongelmiin. Tällaisia voivat olla esimerkiksi ympäristöön tai metsätalouteen liittyvät kysymykset. "Sosiaalisen ymmärtämisen" tärkeys käy ilmi seuraavassa lainauksessa:

”Ei sekään haittaa vaik siin ois vähän jotakin semmosta sosiaalista, ei pelkästään niinkun teknistä tietämystä. - - - Mut just se, et miten saadaan ihmiset sitoutumaan, osallistumaan eri juttuihin, ni se on ihan alaa.” (h1.)

Alalla haastateltava tarkoittaa sosiaalityötä ja sosiaalityöntekijälle soveltuvia työtehtäviä. Keinot saada ihmiset osallistumaan toimintaan sekä taito organisoida auttamista ja avun järjestämistä nähtiin tärkeinä. Käytännön taidoista mainittiin myös kommunikaatiotaito. Sosiaalityön koulutus ja käytännön työ antavat sosiaalisia valmiuksia ja käytännön taitoja toimia erilaisten ihmisten kanssa ja ymmärtää heitä.

Esimerkkejä sellaisista sosiaalisiin ongelmiin ja kehitysyhteistyöhön liittyvistä alueista, joissa sosiaalityön asiantuntemuksella olisi annettavaa, tuli esille useita. Yksi usein mainituista on yhteisö- ja yhdyskuntatyö esimerkiksi maaseutukylissä, johon liittyen mainittiin myös ihmisten voimavaraistaminen. Myös vähemmistö- tai erityisryhmien kanssa tehtävässä työssä ajateltiin tarvittavan sosiaalityöntekijöiden omaavia taitoja. Erityisesti esille nousi ihmisten liikkuvuuteen liittyvä kenttä, johon sisältyy työ sekä pakolaisten että muiden siirtolaisten kanssa. Maahanmuuttoon ja liikkuvuuteen liittyen mainittiin myös työskentely työn perässä muuttavien henkilöiden kanssa, joka voi olla esimerkiksi rekrytointiin ja asumiseen liittyvää työtä. Tällaista työtä tehdään enenevässä määrin myös Suomessa. Muina mahdollisina työn kenttinä mainittiin terveysvalitukseen, koulunkäyntiin, lastenhoitoon, perheväkivaltaan, ympäristöön, kaupungistumiseen sekä kansainvälisen huumekaupan vastustamiseen liittyvä työ.

Sosiaalityölle ominaisten, kehitysyhteistyössä hyödynnettävien ominaisuuksien ohella esiin nousivat kuitenkin myös sosiaalityön rajalliset mahdollisuudet kehityksen kontekstissa.

”Et ehkä sit sosiaalityön niinkun, mikä kauhee se hieno termi on, niinkun sitä eettistä ja niinkun sitä ammatillista niinku suuntautumista asioihin ei käytetä vielä kauheen paljon kehitysyhteistyössä. Mutta mä ajattelin, että se johtuu siitä, että ne ongelmat kuitenkin, et siel taistellaan lasten ripulin kanssa, likasta vettä, nälänhätää, tämmösten asioiden kanssa tiiäkkö. Et ei silloin joku sosiaalityön menetelmä jostain sosiaalisesta kuntoutuksesta tai mitä me nyt tääl nykyään jostain psykoterapeuttisesta keskustelusta tai voimavaraistamisesta, mitä sä teet niillä jossain (kohdemaan) maaseudulla, missä sä mietit sitä, et mistä sä saat ruokaa sinä päivänä? Et siis totta kai siinä, et se täytyy suhteuttaa se tarve.” (h2.)

Myös toisesta esimerkistä käy ilmi sosiaalityön menetelmien rajallisuus äärimmäisen köyhyyden keskellä.

”Siin ei kauheesti verkostokarttoja niinku mieti silloin ku pitää saada haava ommeltua tai käsi pysymään paikallaan. Ylipäätään niinku, ku ihmiset kuolee käsiin ja on niinku perus kaikki jutut rempallaan...” (h4.)

Sosiaalityön todettiin olevan huono työväline silloin, kun ihmiset elivät todellisessa kurjuudessa ja puutteessa. Eräs haastateltava totesi, että monien asioiden tulisi olla kunnossa, että sosiaalityö toimintana voisi onnistua. Hänen mukaansa sosiaalialan järjestöillä on tehtävänsä, mutta esimerkiksi köyhyyden syihin kansainvälisellä tasolla on todella vaikea päästä vaikuttamaan. Sosiaalityö nähdään tässä korjaavana toimintana, ja ongelmien syihin puuttuminen sosiaalityön ulkopuolisena tehtävänä. Ainoastaan muutama haastateltava mainitsi sosiaalityöntekijän mahdollisuuden vaikuttamis- eli lobbaustyöhön päättäjien tasolla, jolla voisi vaikuttaa myös ongelmien syihin. Sosiaalityötä ei näin ollen nähdä rakenteellisena työnä, jolla olisi mahdollisuus vaikuttaa aktiivisesti yhteiskunnan rakenteisiin ja niiden muuttumiseen. Samantapaisesta ajatuksesta kertoo luvussa 4.3 esitetty huomio siitä, että esimerkiksi Afrikassa sosiaalityöntekijöiden ei nähdä osallistuvan riittävästi aktiiviseen ja

poliittiseen rakenteelliseen työhön. Tämän tutkimuksen aineisto ei anna vastausta siihen, kertooko vaikuttamismahdollisuuksien huomiotta jättäminen suomalaisen sosiaalityön perinteestä keskittyä yksilötyöhön vai realistisesta näkemyksestä sosiaalityön mahdollisuuksista ja rajallisuudesta.

Muutamassa keskustelussa nousi esille myös kehityksellisen lähestymistavan kriittisen pohdiskelun tärkeys. Tällä tarkoitetaan ylipäänsä sen miettimistä, mitä kehityksellä tarkoitetaan, miten kehitystä edistetään ja kenen ehdoilla kehitys tapahtuu. Ajatus meille tutun akateemisen sosiaalityön edistämisestä maailmassa ei ole sekään ongelmaton.

"Suomessa kauheen usein ajatellaan, et meil on hirveen paljon kaikkia hyviä käytäntöjä sosiaalityössä, joita me voitais viedä ja opettaa, ni ainakaan suoraan niin ni mun mielestä ei voi tehdä. Et mä ajattelen, et kaikki vuorovaikutus ja keskustelu on oikeesti hyödyllistä, mut ei ainakaan semmosella asenteella, et me nyt tullaan ja opetetaan teille tätä lastensuojelua. Et ainakin siinä pitäis sitte miettiä näitä lähtökohtia, et niinku mikähän tässä meidän tiedossa oikeesti niinku jotenki on sitä ydintä ja mitä se tarkoittaa ihan toisenlaisessa yhteiskunnassa." (h6.)

Omien käytäntöjen ja työmallien vieminen sellaisenaan ei kuulunut yhdenkään haastateltavan näkemykseen kehitysyhteistyön luonteesta. Tämä pitäisi meidän kaikkien muistaa arvostellessamme ja ihmetellessämme meille vieraita käytäntöjä ja työskentelytapoja. Sosiaalityön menetelmien rajallisuudesta huolimatta haastateltavat pitivät sosiaalityöntekijän tietoja ja taitoja hyvänä pohjana kehitysyhteistyön parissa tehtävälle työlle. Tärkeinä seikkoina nousivat esiin ihmisoikeuksien ja tasa-arvon edistämiseksi tehtävä työ sekä käytännön taito kohdata erilaisia ihmisiä ja ymmärtää sosiaalista huono-osaisuutta.

9.3. Sosiaalityöntekijälle soveltuvat tehtävät kehitysyhteistyön kentällä

Kuten edellisissä luvuissa on tullut esille, haastateltavat näkivät sosiaalityöntekijän koulutuksella varustetun henkilön voivan työskennellä erilaisissa tehtävissä kehitysyhteistyön kentällä. Sosiaalityön näkökulman sanottiin olevan hyvä muun muassa siitä syystä, että työtä tehdään osallistamalla ihmiset toimintaan eli autetaan ihmisiä tekemään ja toimimaan itse. Sosiaalisten tarpeiden ja ongelmien ymmärtäminen on tärkeää myös käytännön projekteissa.

”Mut totta kai se niinku sosiaalisen ja sosiaalisten tarpeitten ymmärtäminen on tosi tärkeätä myöskin. Kehitysyhteistyössä tosi iso osa projekteista on sellasii, jotka niinku pyrkii auttamaan konkreettisissa asioissa. Jos rakennetaan jotain kaivoja jonnekin kylään ni ei se poista sitä köyhyyttä, niinku sitä mikä on sen kylän tehny köyhäksi ynnä muuta ynnä muuta, mut totta kai he tarvii sen kaivon sinnekin. Ja sen kaivon käyttämiseen voi liittyä mitä ihmeellisimpiä kulttuurisia asioita, joita insinööri ei ehkä tule ajatelleeksi, mitkä kuitenkin pitää ottaa huomioon. Kyllä se niinku sosiaalisen ymmärtäminen ja sosiaalisten ongelmien ymmärtäminen on myös hyvin olennaista siinä. (h5.)

Tällainen ajattelu poikkeaa joistain aiemmin toimineista projekteista, joista surullisen kuuluisia ovat esimerkiksi suomalaistenkin toteuttamat kaivoprojektit. Jos paikallisia ihmisiä ei osallisteta ja sitouteta jatkamaan tehtyä työtä jäävät kaivot käyttämättä ja tehty työ on turhaa. Esille nousi kuitenkin myös persoonan merkitys työn tekemisessä, sillä jokainen sosiaalityöntekijä ei ole automaattisesti hyvä osallistamaan ja aktivoimaan ihmisiä eikä jokainen insinööri ajattele vain ja ainoastaan kaivon rakentamiseen liittyvää tekniikkaa.

Kehitysyhteistyöhön liittyvien tehtävien joukosta saa todennäköisesti etsiä turhaan juuri sosiaalityöntekijän paikkaa. Tehtävänimikkeiden todettiin olevan laaja-alaisempia, vaikka monissa tehtävissä tarvitaan sosiaalityölle tyypillisiä taitoja. Hakijan tulee olla itse aktiivinen ja muotoilla oma osaamisensa vastaamaan tarvittavia ominaisuuksia. Todettiin myös, että esimerkiksi ulkoministeriössä ei todennäköisesti tunneta tai tiedetä sitä, millaista ammattitaitoa sosiaalityöntekijöillä on.

”Musta täytyy myöskin olla niin, että ne ulkoministeriön ihmiset niinkun tai ne jotka järkkää, ne ei oikein ymmärrä sosiaalityön ammatista mitään. Taikka eivät tiedä sitä oikein, että ne... Mutta mä luulen, että tota pitäs vaan niinku hakee, vaikka ne niinku julistukset on vähän yleisempiä, niin niihin mahtuu kuitenkin sosiaalityön koulutus.” (h3.)

Sosiaalityöntekijän yhteiskunta- tai valtiotieteiden maisterina todettiin voivan tehdä kaikkea sitä, mitä muutkin vastaavat maisterit voivat tehdä. Mainittiin, että

yliopistokoulutuksen saaneen ihmisen resurssit riittävät kaikkiin erimuotoisiin tehtäviin, kuten asiakas-, hallinto-, järjestö- ja opetustyöhön. Monet asiantuntijatehtävät erilaisissa hankkeissa vaativat kehityksmaakokemusta, jota voi hankkia vaatimattomammissa tehtävissä, kuten vapaaehtoistyön tai harjoittelun kautta.

Sosiaalityöntekijälle soveltuvista työtehtävistä nousivat erityisesti esille työskentely projekteissa ja erilaisissa järjestöissä, joista monilla sosiaalityöntekijöillä on kokemusta. Kansainvälisissä järjestöissä, kuten YK:ssa ja maailman terveysjärjestö WHO:ssa (*World Health Organization*) todettiin olevan jatkuvasti sen tyyppisiä tehtäviä, joihin voisi hakea akateemisella sosiaalityön koulutuksella. Projekti- ja järjestötyössä sosiaalityöntekijälle ajateltiin soveltuvan niin käytännön kenttätyö kuin hallinnolliset koordinoititehtävätkin. Toimiminen kansainvälisissä sosiaalialan järjestöissä mahdollistaa vaikuttamisen suurissa järjestöissä, kuten YK:ssa tai WHO:ssa, sillä sosiaalialan järjestöillä on näihin konsultoiva rooli.

Muina mahdollisina työtehtävinä mainittiin kriisinhallintatehtävät kriisialueilla, ihmisoikeusneuvonantajana toimiminen sota-alueella, erilaiset muut humanitaariset tehtävät esimerkiksi liittyen lastensuojeluun sekä vaikuttamis- ja lobbaustyö. Käytännön tehtävinä mainittiin perhe- ja päihdetyö, terapiatyö, koulutustehtävät sekä yhteistyökumppanina toimiminen sosiaalityön koulutuksen perusrakenteiden koostamisessa. Terapiatyöhön liitettiin ajatus perheen rakenteita muuttavasta ja ihmisten uskoa lisäävästä työstä. Sosiaalityön ajateltiin voivan olla myös yleistä kannustuksen lisäämistä, jonka avulla parannettaisiin ihmisten elinoloja.

Sosiaalityön mahdollisuuksia mietittäessä esille nousi myös kysymys siitä, mikä on sosiaalityötä ja mitä kaikkea siihen kuuluu.

”Et toki siin voi miettii sitä sosiaalityön ydinosaamista, että mikä on se mihin se loppuu, mist se alkaa ja mihin se loppuu. Et jos sä työskentelet hallinnollisella puolella, lobbaat jotain lasten oikeuksia, ni oleks sä sillon, et vaikka sä oot koulutukseltas sosiaalityöntekijä, ni teeks sä sillon enää sosiaalityötä? Tai jos sä voimavaraistat, järjestät jonkun yhdistyksen asuinalueelle joka järjestää mielenosoituksen kaupungissa, ni onks se sosiaalityötä? - - - Mut kyl mä uskon, siis kylhän se arvopohja on sama.”
(h2.)

Haastateltavan pohdinta sosiaalityön luonteesta liittyy olennaisesti siihen, mitä sosiaalityön käytännön ajatellaan olevan. Siitä heijastuu ajatus sekä yhteisöjen kanssa tehtävästä työstä että rakenteellisesta sosiaalityöstä, joiden avulla pyritään sosiaalityön päämääriin (ks. luku 3.3). Ne saattavat tuntua monista yksilötyöhön tottuneista vierailta työmuodoilta, vaikka ne perinteisesti sisällytetään sosiaalityön käytäntöihin.

Haastattelut tukevat Rosenthalin (1990) ja Pollackin (1997) tutkimuksia, joiden mukaan sosiaalityöntekijät sopisivat hyvin erilaisiin tehtäviin kansainvälisellä kentällä. Ne antavat myös viitteitä siitä, että sosiaalityön asiantuntijuuden tiedostaminen järjestöjen ja ministeriöiden tasolla ei ehkä ole lisääntynyt 20 vuodessa (ks. Healy 1987). Tässä olisi varmasti sosiaalityöntekijöillä ammattikuntana tehtävää, että sosiaalityön asiantuntijuus saataisiin näkyville sekä kansainvälisten järjestöjen että kansallisten toimijoiden parissa.

9.4. Kokemus ammatillisuuden lisääjänä

Työskentely kehitysmaassa ja kehitysyhteistyötä tekevissä järjestöissä on opettanut haastateltaville paljon. Kokemuksen sanottiin erityisesti antaneen paljon itselle, mutta myös vaikuttaneen omaan työntekoon ja käytännön työtoimintoihin. Käytännön työssä apua voi olla kielitaidosta, jota on karttunut työskenneltäessä toisessa maassa. Kehitysmaakokemus voi vaikuttaa positiivisesti uutta työpaikkaa haattaessa, sillä se erottaa hakijan muiden hakijoiden joukosta ja osoittaa rohkeutta ja ennakkoluulottomuutta.

Käytännön työmenetelmistä lähes kaikki mainitsivat draaman ja yleisesti teatterin käytön sosiaalialan työssä, jota voisi mahdollisesti hyödyntää myös Suomessa. Työmenetelmän soveltumiseen ja toiseen kulttuuriin siirtämiseen sellaisenaan suhtauduttiin kuitenkin kriittisesti, sillä menetelmiä voi harvemmin ottaa käyttöön sellaisenaan eri ympäristössä. Teatterin keinojen käyttö todettiin kuitenkin monien ihmisten kanssa työskenneltäessä hyödyllisemmäksi menetelmäksi kuin pelkkä yksilötyölle tyypillinen keskustelu. Draaman käyttö yhteisöllisenä toimintamuotona voi mahdollistaa paremmin esimerkiksi lasten osallistamisen ja heidän mukaan ottamisen ideointiin ja itse toimintaan.

”Et ei mul nyt semmosta niinku menetelmällistä menetelmää, mut kyl esimerkiks toi draaman soveltaminen on semmonen mikä ehkä sieltä jäi itelle tavallaan, että ihmisille eri kulttuureista on helpompi käsitellä asioita eri muodoissa. Et länsimaissa se nyt on tää keskustelu, että kaikesta pitää keskustella niin kaikki menee hyvin. Kyllä ihmiset käsittelee asioita eri tavalla, ei kai tästä tarvii aina keskustella, se voi olla piirtämistä, teatterii, tämmösii. Et kyl se tommosii ajatuksii, mut ei nyt varsinaisesti sillain, et mä soveltaisin jotain sieltä opittuu.” (h2.)

Lainaus kuvaa hyvin sitä, että useat haastateltavat kertoivat saaneensa ideoita ennemmin ajatuksen kuin käytännön tasolle. Vaikka kukaan haastateltavista ei maininnut käyttäneensä draamaa Suomessa tehtävässä työssään, olivat jotkut, erityisesti maahanmuuttajien kanssa työskentelevät haastateltavat, harkinneet ja suunnitelleet sen mahdollisuuksia työmenetelmänä. Näin ollen kehitysmaakokemuksen kerrottiin vaikuttaneen myös omaan työhön ja työorientaatioon. Yksi haastateltava totesi, että hän ei oppinut erityisiä menetelmiä, koska kohdemaassa ei sellaisia käytetty. Uudenlaisten menetelmäideoiden lisäksi kehitysmaakokemus on saattanut vaikuttaa myös tulevaisuuden työtehtävien valintaan, josta seuraava lainaus kertoo:

”Mä luulen, et se varmaan vaikuttaa siihen, et minkälaiseen asiakstyöhön mä niinkun pidemmällä tähtäimellä hakeudun. Mun olis tosi luontevaa olla kumminkin niinkun maahanmuuttaja-pakolaistaustaisten ihmisten kanssa töissä, olettaisin.” (h6.)

Yksi keskeinen haastatteluissa esiin noussut teema on sen ymmärtäminen, että missä tahansa tilanteissa voidaan toimia, eli työtä voi tehdä myös ilman materiaalisia resursseja. Tämä tuli esille useissa haastatteluissa, josta seuraavat lainaukset ovat esimerkkeinä:

”Et semmonen niinkun ymmärryksen kehittyminen ja tämmönen laaja-alasempi näkemys, jota mä ä aattelen, et minkä takia just pitäis olla tää kansainvälisyys tässä sosiaalityön koulutuksessa. Et ihmiset ei umpeudu niinku liian niinku kapeaan, siis koska siinähan menettää sen niinku näkemyksen. Menettää semmosen niinku ymmärryksen, että missä tahansa tilanteessa voidaan aina niinku toimia. Et se oman toimijuuden niinku ymmärtäminen niinkun jotenkin alistuu liiaksi niinku sille ajankohtaiselle tilanteelle ja ei niinku nää. Koska sit ku pystyy vertailemaan, et hyvänen

aika noiki tekee tuolla niinkun - - - noi tekee tommosissa olosuhteissa noin hienoo työtä, et eihän mulla oo niinkun mitään järkee ruveta valittamaan, et mul on vielä paremmat niinku resurssit tässä ruveta tekee hyvää työtä.” (h3.)

”Ja tavallaan ne saa niitä töitä kuitenkin siellä tehtyä, tai se sinänsä suuri oivallus, että kun niitä resursseja ei oo, ei oo siis ees tuoleja mihin asiakkaat voi pistää istumaan - - - ja he pystyy siitä huolimatta tekemään sitä hommaa. Että jotenkin tavallaan se, että ei se niin oo niistä niinku materiaalisista resursseista kiinni, mut että kuinka paljon ne silti helpottaa sitä työtä. Se on kakspiippunen juttu.” (h5.)

Jälkimmäisessä sitaatissa haastateltava tuo esille sen, että materiaaliset resurssit ovat tärkeitä, mutta hyvää työtä voidaan tehdä myös lähes ilman minkäänlaisia resursseja. Tämän oivaltamista pidettiin tärkeänä myös oman Suomessa tehtävän työn kannalta, sillä kokemus on opettanut olemaan valittamatta resursseista kotimaassa.

”No täällä tehtävään työhön saanu ehkä justiinnsa tonne asennepuolelle ja niinku sille puolelle niinku jotain semmosta vaikuttavaa. - - - No sillain, et ei niinku ihan kaikista pienistä lähe rutiseen tai ymmärtää sen miks täällä rutistaan, mut ymmärtää, et miten se on niinkun globaalisti ajateltuna suhteetonta valittaa kaikesta.” (h7.)

Monet totesivat, että he ovat oppineet arvostamaan enemmän Suomessa olevia verrattain todella hyviä resursseja ja asianmukaisia työskentelyvälineitä. Yksi haastateltava mainitsi resurssien erilaisuuden aiheuttaneen motivaatio-ongelmia Suomessa tehtävässä työssä, kun yhden asiakkaan kanssa saattaa työskennellä lukemattomia eri viranomaisia ja tahoja. Tähän sopeutuminen voi olla kehitysmaakokemuksen jälkeen vaikeaa erityisesti silloin, jos asiakas ei ole itse motivoitunut muuttamaan tilannettaan, vaikka hänelle tarjotaan siihen kaikki tuki. Yleisemmin elämässä kehitysmaakokemus on opettanut tulemaan toimeen aiempaa vähemmällä ja iloitsemaan pienistä asioista.

Monet totesivat kehitysmaakokemuksen vaikuttaneen erityisesti henkilökohtaisiin asenteisiin ja näkemyksiin. Kokemuksen myötä on joutunut miettimään omaa kulttuuriaan ja omia arvojaan sekä kyseenalaistamaan omaa taustaansa ja koulutustaan. Se on opettanut paljon sekä itsestä että omista asenteista.

”Mutta tottahan toki siit paljon oppii, se on hirveen, siin joutuu niin paljon omiaki arvojaan ja menetelmii tiiäkkö ajatteleen. Niinku tavallaan sä joudut niinku oman ittes tavallaan jotenki uudelleen miettii sillon, ku sä oot täysin vieraassa ympäristössä. Et kyl siin oppii niinku omista ennakkoluuloista ja muitten ennakkoluuloista paljon, että onhan tommonen aina niinkun hirveen rakentava tai opettava kokemus.” (h2.)

Edellinen lainaus osoittaa, miten eläminen vieraassa kulttuurissa pakottaa ihmisen pohtimaan omaa taustaansa ja omia ennakkoluulojaan. Kotikulttuuria pystyy myös katsomaan aivan uudella tavalla, kun sen näkee kaukaa ja sitä voi verrata toisenlaiseen, ehkä hyvinkin erilaiseen kulttuuriin. Totutusta poikkeavien asioiden ja tapojen näkemisen todettiin avartavan maailmankuvaa ja avaavan omaa ajattelua. Tämä on näkynyt useiden haastateltavien mukaan myös myöhemmin tehtävässä työssä asiakkaiden kohtaamisessa.

” Mutta varmaankin sitä asiakkaan kohtaamista aika paljon. Kohtasin ainakin ihmisiä, jotka ovat hyvin erilaisia kun minä itse, ja hyvin tulin heidän kanssa toimeen. Ja sellasta tietynlaista rohkeutta ja kyselemistä, et jos ei ymmärrä jotain niin se on vaan pakko tehdä tyhmiä kysymyksiä.” (h5.)

Erityisesti kokemus on vaikuttanut eri kulttuurin edustajien kohtaamiseen ja heidän parempaan ymmärtämiseen. Kokemukset itselle vieraassa kulttuurissa elämisestä auttavat ymmärtämään paremmin Suomeen muuttavia maahanmuuttajia. Tämä voi näkyä käytännössä esimerkiksi siinä, että osaa selittää asiat selkeämmin ja yksinkertaisemmin eikä oletasi asioiden ja sopeutumisen tapahtuvan hetkessä. Myös sen huomaaminen, että asioista voidaan ajatella hyvin eri tavalla, on auttanut ymmärtämään erilaisia ihmisiä ja heidän tavoitteitaan. Erityisesti maahanmuuttajien kanssa työskenneltäessä hyötyä on myös siitä, että asiakkaat tietävät työntekijän ymmärtävän heidän tilanteensa ja ongelmansa.

”Et joskus unohtuu se, että kun sä meet johonkin kehitysmaahan, ni siel sä joudut työskentelee vaan ja ainoastaan sen ihmisen kanssa, tiiäkkö, et siit riisuutuu ympäriltä kaikki ne instituutiot ja semmoset, et kylhän. Ja sit niist olosuhteista, et näin kun maahanmuuttajien kans työskentelee ni muistaa sen, et ai niin, et hetkinen, et nyt

tullaan tämmösist oloista missä joku tietty asia voi olla ihan täysin vieras käsite, et sitä ei oo olemassa ollenkaan.” (h2.)

Kehitysmaakokemuksen sanottiin tuoneen mukanaan myös hankalia kysymyksiä ja kriittisyyttä kehitysyhteistyöhankkeita kohtaan. Tämä kertoo siitä, että kehitysyhteistyön kenttä ei ole yksiselitteinen tai selkeä. Kaikki kehitysyhteistyö ei myöskään ole toimivaa ja paikallisen väestön kannalta hyödyllistä, mikä on hyvä ymmärtää toimittaessa kansainvälisissä tehtävissä tai vaikka lahjoitettaessa rahaa jonkun järjestön toimintaan. Toisaalta yksi haastateltava totesi oppineensa sen, että kumppanuuteen perustuva kehitysyhteistyö on mahdollista:

”Ja sitte tää, tän mä oon kanssa siis tää kumppanuusjuttu on ihan oikeesti mahdollista, että on ollu niin ihanaa, kun nää tota on niin itsetietosia eikä oo semmosia, ei asetu niinkun uhriksi eikä asetu mikskään vähemmän tietäväks.” (h3.)

Toimivassa yhteistyössä kumppanien sanottiin olevan itsetietoisia ja luottavan omiin tietoihinsa ja kykyihinsä. Myös sosiaalityön monimuotoisuuden ja erilaisten ilmenemismuotojen ymmärtäminen on avartanut näkemystä.

”Et mä oon tajunnu, et tää suomalainen sosiaalityö on ihan yhtä kotoperäistä ja eksoottista ja kummallista ku se mihin mä oon törmänny (kohdemaassa).” (h6.)

Tässä haastateltava viittaa siihen kirjallisuudessa vallalla olevaan käsitykseen, että länsimainen sosiaalityö on "aitoa ja alkuperäistä" ja muualla tehtävä työ jotain erikoista ja uutta (Gray 2005; Akimoto 2007).

Kokemuksen vaikutus henkilökohtaisella tasolla ei ole merkityksetöntä sosiaalityöntekijän ammatissa. Yksi haastateltava totesi, että ihmistyössä tärkein työkalu on oma persoona, joka kehittyy aina uusien kokemusten myötä. Seuraava lainaus kuvaa hyvin sitä merkitystä, mikä henkilökohtaisilla asenteilla ja näkemyksillä on sosiaalityöntekijän tekemälle työlle:

”Toi on mulla nimenomaan niinku vaikuttanu sinne asennepuolelle ja sinne niinkun tämmöseen eettiseen puoleen, mikä mun mielestä sosiaalityössä on tosi tärkeetä. Ei tää

oo pelkkää tekniikkaa, eikä varsinkaan numeroitten pyörittämistä. Tai eurojen pyörittämistä. Et siinä mielessä toi kansainvälinen tuntemus, niin tota se mun mielestä kasvattaa niinkun ihmisenä. Ja sosiaalityössä kannattaa kasvaa ihmisenä, se on oma rikkautensa. - - - Mut et sillä lailla niinku mä näkisin, et se on ehkä se suurin oppi.” (h 7.)

Suurin oppi näyttäisi näin ollen liittyvän nimenomaan sosiaalityön arvoihin ja etiikkaan, ei niinkään käytäntöihin ja teoriaan (vrt. luku 3). Tämä on yhteydessä siihen ajatukseen, että arvot ja etiikka ovat sosiaalityön tärkein lähtökohta ja ne ilmaisevat parhaiten sen, mikä sosiaalityön toiminnassa on olennaista (Raunio 2004, 73–74). Ihmisyyden ja ihmislähtöisyyden ymmärtäminen on sosiaalityön kantava voima, joka voi kehittyä ja syventyä omien kokemusten myötä.

10. SOSIAALITYÖN KANSAINVÄLISYYS

Kysymykset sosiaalityön kansainvälisyydestä ja sosiaalityön roolista maailmanlaajuisten sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa loivat haastattelutilanteissa mielenkiintoisia keskusteluja. Aiheet osoittautuivat melko vaikeiksi ja osittain myös provosoiviksi, sillä moni haastateltava ei ollut juurikaan miettinyt niitä aiemmin. Olen koonnut seuraaviin lukuihin haastateltavien ajatuksia sekä kansainvälisestä sosiaalityöstä että sosiaalityön roolista kansainvälisellä kentällä. Halusin ottaa aiheet mukaan haastatteluihin, koska ne ovat mielestäni yhteydessä myös sosiaalityön ja kehitysyhteistyön keskinäiseen suhteeseen.

10.1. Sosiaalityön kansainvälisyys ja kansainvälinen sosiaalityö

Kansainvälinen sosiaalityö oli monille haastateltaville uusi käsite, eikä suurin osa ollut aiemmin miettinyt sosiaalityötä erityisesti kansainvälisestä näkökulmasta katsottuna. Ajatukset kansainvälisestä sosiaalityöstä olivatkin pohtivia ja ikään kuin arvailevia.

”Et monikulttuurisuus ja tommonen on nyt Suomes periaattees nyt niinku pop ollu täs vähän aikaa, mut ei ehkä olla päästy sille tasolle, et sitä hyvinvointii pitäis jakaa myöski

rajojen ylitte jollain tavalla. Mutta en mä tiedä mitä kaikkia muita osa-alueita tavallaan siinä ajatellaan.” (h2.)

”No sitä voi tietysti ajatella monella tavalla, siis onko se niinkun kansainvälistä sosiaalityötä, kun sosiaalityöntekijät niinkun tekee yhteistyötä maailmanlaajuisesti ja niinkun keskustelee esimerkiks näissä maailman kansainvälisissä järjestöissä. Ja tota tietysti sitten tää tämmönen kumppanuussuhde ja työnteko, tai kansainvälisten järjestöjen niinku työssä tekeminen. Kai se niinkun kattaa aika laajasti niinku tätä.” (h3.)

Monet eivät olleet tietoisia kansainvälisistä sosiaalialan järjestöistä tai niiden tehtävistä. Vain yksi mainitsi osallistuneensa järjestöjen kansainvälisiin konferensseihin ja olevansa muutenkin aktiivinen järjestöjen toiminnassa. Muutama haastateltava oli perehtynyt tarkemmin kansainvälisen sosiaalityön tematiikkaan ja yksi kertoi alitajuisesti pohtineensa asiaa kehitysmaakokemuksen jälkeen. Kansainvälisen sosiaalityön tuntemattomuus kertoo mielestäni siitä, että keskustelua sosiaalityön kansainvälisestä ulottuvuudesta ei ole Suomessa vielä käyty tai se on vasta lapsenkengissä. Sosiaalityön kansainvälisyyteen suhtauduttiin sekä vastaanottavaisesti että varauksella. Samanlainen kaksijakoisuus liittyi myös ajatukseen sosiaalityön mahdollisuuksista vaikuttaa maailmanlaajuisiin sosiaalisiin ongelmiin.

Eräs haastateltava totesi kansainvälisen sosiaalityön konseptin olevan hämmentävä, sillä hänen mielestään sosiaalityö on ennemminkin paikallista kuin globaalia. Sosiaalityö marginaalisena palveluna kohdistuu yhteiskunnan huono-osaisimpiin, jotka eivät liiku ja vaeltele yli rajojen. Työntekijän mennessä työskentelemään toiseen maahan hän tekee työtä paikallisen muottien mukaisesti, eikä haastateltava nähnyt tässä kansainvälisyyttä, vaikka henkilö itse tietenkin kansainvälistyy.

”Et mennään johonki muuhun maahan ja tehdään siellä sitä, niin mun mielestä on aika absurdia puhua siinä kansainvälisyydestä. Koska jos mä meen nyt, sanotaan vaikka Britteihin, mis on kehittyny kulttuuri, ni sitten mä teen sitä heidän muottinsa mukaan. En mä tee sitä meidän muottimme mukaan. Mä oon siellä vaan ulkomainen työntekijä, mutta teen brittiläistä sosiaalityötä. Mä en oikein ymmärrä mitä se kansainvälisyys

siinäkään on, vaikka toki se ihminen joka liikkuu niin kansainvälistyy. Mut miten se sosiaalityö mitä hän tekee on kansainvälistä, sitä mä en oikein...” (h5.)

Jotkut liittivät kansainvälisen sosiaalityön maailmanlaajuiseen yhteistyöhön ja keskusteluun esimerkiksi kansainvälisissä järjestöissä, toiset erilaisiin sosiaalityöntekijöiden vaihto-ohjelmiin. Nämä kaikki ovat niitä osa-alueita, joita kirjallisuudessa usein sisällytetään kansainväliseen sosiaalityöhön (ks. luku 2). Elinolojen kehittäminen ja hyvinvointiin liittyvät perusasiat nähtiin maailmanlaajuisina, joiden parissa varmasti pystyy työskentelemään muussakin kuin kotimaassa. Erään haastateltavan mukaan tähän vaaditaan kuitenkin paljon näkemystä ja kokemusta omasta systeemistä. Ajatusta kansainvälisestä sosiaalityöstä pidettiin haastavana kulttuurien ja yhteiskuntien erilaisuuden vuoksi, ja tietynlaisen sosiaalityön soveltamisen mahdollisuus erilaisissa paikoissa kyseenalaistettiin.

Haastateltava, joka oli osallistunut sosiaalijärjestöjen kansainvälisiin seminaareihin, piti niitä hyvin mielenkiintoisina kanavina tavata sosiaalityöntekijöitä ympäri maailman. Sosiaalityön maailmanlaajuinen tunnettavuus tuli esille myös joissain muissa haastatteluissa. Se, että on olemassa maailmanlaajuisesti tunnettu ammatti ja siitä voi puhua eri maista ja kulttuureista tulevien ihmisten kanssa, on ollut vahvistava ja voimaa antava kokemus.

Sosiaalisten kysymysten yhdistäminen kansainvälisyyteen ei ole aina automaattinen asia. Eräs haastateltava totesi, että on olemassa paljon sosiaalisista kysymyksistä ja kansainvälisyydestä kiinnostuneita ihmisiä, mutta tätä kiinnostusta ei osata yhdistää sosiaalityöhön ja -politiikkaan.

”Ja sit se, et ihmisiä on niin paljon kiinnostunu, miten hirveesti ihmisiä, jotka on kiinnostunu just näistä sosiaalisista kysymyksistä ja kansainvälisyydestä, mut ne ei jotenki niinku osaa linkittää sitä tähän sosiaalityöhön ja sosiaalipolitiikkaan. Et hirveesti siis lähipiiris ihmisiä, jotka mä oon saanu sen kautta tavallaan sosiaalityöstä kiinnostumaan.” (h4.)

Tämä voi johtua siitä, että globaalien kysymysten pohtiminen Suomessa käytävässä sosiaalityön keskustelussa on ollut lähes olematonta. Aivan viime aikoina aihetta on

sivuttu muutamassa artikkelissa (ks. Karvinen-Niinikoski 2009; Ranta-Tyrkkö 2009). Eräs haastateltava totesi, että Suomessa ei ole ehkä päästy vielä sille tasolle, että hyvinvointia pitäisi jakaa jollain tavalla myös rajojen ylitse. Hän pohtii kansainvälistä sosiaalityötä yleismaailmallisen vastuun kautta seuraavasti:

"Mut myöskin ehkä siin on seki ulottuvuus, et tavallaan, et kun meillä on paljon mistä jakaa, varallisuutta ja osaamista ja oppia, niin sit taas se vuorovaikutus myöskin siinä suhteessa, et ei autettais vaan suomalaisia, vaan voidaan auttaa myös muun maalaisia, kehitysmaita, muita. Et onhan siin semmonen ulottuvuus, et se vastuu ei lopu niihin oman maan rajoihin enää nykyään. Et kansainvälinen sosiaalityö vois olla jotakin sellasta." (h2.)

Toinen haastateltava toteaa suomalaisen sosiaalityön olleen kansainvälistä vain silloin, kun sitä perustettiin. Alkuvaiheiden jälkeen kansainvälisyys on vähentynyt, ja se keskittyy nykyisin melko pitkälti vain länsimaiseen yhteistyöhön. Tämä trendi on linjassa yleisemmin maailmalla tapahtuneen sosiaalityön kansainvälisyyden vähenemisen kanssa (ks. luku 1). Kuitenkin niiden ongelmien, joita sosiaalityöntekijät käsittelevät, todettiin alkaneen olla globaaleja kysymyksiä. Suuren pakolaismäärän lisäksi muun muassa ympäristökysymykset, sairastaminen ja kansalaisliikkeet ovat muodostuneet maailmanlaajuisiksi ilmiöiksi. Yksi haastateltava totesi, että ongelmien nimet ovat hänen tuntemansa kehitysmaan syrjäseudulla samanlaisia kuin syrjäseudulla Suomessa. Suomalaiseen sosiaalityöhön toivottiinkin uudenlaista keskustelua ja vuoropuhelua eri kulttuurien edustajien kanssa. Sosiaalityön todettiin kehittyvän vain vuorovaikutuksessa muiden maiden kanssa.

10.2. Sosiaalityö ja globaalit hyvinvoinnin kysymykset

Kysymys sosiaalityön mahdollisuuksista maailmanlaajuisen sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa aiheutti mielenkiintoista keskustelua. Se osoittautui provokatiiviseksi ja toisaalta myös hyväksi tavaksi herättää ajatuksia sosiaalityön merkityksestä ja tehtävästä. Maailmanlaajuisilla sosiaalisilla ongelmilla tarkoitin muun muassa köyhyyttä, aseellisia konflikteja ja suurta ihmismäärää koskevia sairauksia. Seuraava kommentti kuvaa näkemystä, jossa sosiaalityölle ei anneta sijaa suurten kysymysten ratkaisemisessa:

”Sosiaalityön mahdollisuudet maailmanlaajuisten sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa – ei mitään saumaa. Ei mitään saumaa. Siis sosiaalityö on korjaavaa työtä, maailmanlaajuiset sosiaaliset ongelmat, joilla mä ymmärrän esimerkiksi sodat, nälänhädät tai aids-epidemia, muut sairausepidemia, tämmöset, on jotain täysin sosiaalityön ratkasukyvyyn ulottumattomissa olevia asioita. Et sosiaalityö voi kyllä auttaa ihmisiä elämään, siis totta kai, en tarkota ettei siitä ois mitään apua. Mut se apu mitä sosiaalityö voi tarjota ihmiselle tollasten asioitten paineessa on jotain sellasta niinkun auttaa selviytymään arkipäivästä ja niinku auttaa selviytymään niitten ongelmien kanssa, mut se ei voi ratkasta niitä ongelmia. Siihen tarvitaan jotain paljon isompaa.” (h5.)

Tässä maailmanlaajuisten ongelmien ratkaisu nähdään olevan kiinni lähinnä taloudellisista rakenteista, ja sosiaalityö nähdään vain mustelmiin puhaltajana. Sosiaalityöllä on tässä korjaava, ei rakenteisiin vaikuttava ja muutokseen tähtäävä rooli.

”Mut että mä nään myös tavallaan sen yrityksen vaikuttaa niihin ongelmiin, niinku siihen syyhyn, ni tavallaan ensisijaisena kuitenkin. Verrattuna siihen, että autetaan, korjataan, tehdään mitä voidaan. Vaikka kumpaakaan ei voi jättää tekemättä.” (h5.)

Monilla oli kuitenkin valoisampi ajatus sosiaalityön mahdollisuuksista globaalien ongelmien ratkaisemisessa. Eettiset periaatteet nousivat jälleen kerran esille, sillä sosiaalityön arvojen leviämisen nähtiin vaikuttavan suuriinkin hyvinvointiongelmiin, kuten köyhyyteen.

”Mut joo kyl mä nään ison roolin, koska se on sosiaalityön niinku perusajatus on parantaa vähemmistöjen niinkun olosuhteita ja oloja, et teit sä sitä työtä niinkun yksilötasolla tai sitten instituutiotasolla, niin kyl sä joka tapauksessa niinku edistät hyvinvointia, ihmisoikeuksia, tämmösiä asioita. Se on sosiaalityön tehtävä, et kyl niinku jos sosiaalityön arvoja pystytään ajaan eteenpäin, ni kyl se aina ratkasee sosiaalisiakin ongelmia. Et ei ehkä käytännös pysty niinku tommosel globaalil tasolla työskentelemään jossakin kehitysyhteistyöjärjestössä, ni ethän sä silloin ratkase ku yksittäisen ihmisten ongelmia. Mut jos nyt ajatellaan, et sosiaalityön tehtävä on jakaa hyvinvointia, niin pitemmäl aikavälillä, jos se pystytään hyvin toteuttamaan, niin ratkasee myöskin globaaleja hyvinvointiongelmiä.” (h2.)

Lainaus kertoo uskosta - tai ainakin halusta uskoa - sosiaalityön mahdollisuuksiin hyvinvoinnin edistäjänä. Ihmisoikeuksien ja -arvon kunnioittamisen leviämällä ajateltiin olevan vaikutusta myös suurempiin asioihin. Arvojen ja tiedon jakamisella ajateltiin kyettävän pidemmällä aikavälillä parantamaan asioita. Moni sanoikin, että täytyy olla idealisti, jos haluaa uskoa sosiaalityön vaikuttavan maailmanlaajuisiin sosiaalisiin ongelmiin. Idealismi nähtiin yleisesti tärkeänä työn jaksamisen edellytyksenä, sillä ilman uskoa ja toivoa työ olisi merkityksetöntä.

”Se on asennekysymys, et miten sen halua nähdä. Mut siis sanotaanko, et sosiaalityön arvot on semmosia, että jos niitä pystyy levittämään, niin kyllähän ne parantaa ihmisten elinolosuhteita ja henkistä vointii. Mutta ei se mikään helppo juttu oo, mutta täytyy aina uskaa. - - - Ei tämmöst työtä pystyis tekee jos uskois siihen, että ei ikinä pystyis parantaa mitään. (h2.)

11. LOPUKSI

Tutkimus tuotti monenlaista tietoa sosiaalityön kansainvälisyydestä, sosiaalityön mahdollisuuksista kehitysyhteistyön saralla sekä sosiaalityön roolista kansainvälisessä yhteisössä ja globaalien sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa. Tutkimuksen teko antoi itselleni mahdollisuuden paneutua tarkemmin sosiaalityön tehtävään sekä siihen asiantuntijuuteen, jota sosiaalityö pitää sisällään. Valmistuvana sosiaalityöntekijänä koen tutkimusprosessin olleen hyödyllinen myös oman kehittyvän ammatillisuuteni kannalta. Se on laajentanut ajatuksiani siitä, mitä sosiaalityö on ja mihin sillä pyritään.

Haastattelut antoivat mahdollisuuden kuulla, miten kehitysmaissa työskennelleet sosiaalityöntekijät kokevat sosiaalityön asiantuntijuuden sopivan kehitysyhteistyössä tehtävään työhön. Haastateltavat pitivät sosiaalityöntekijän tietoja ja taitoja hyvänä pohjana kehitysyhteistyön parissa tehtävälle työlle. Tärkeinä seikkoina nousivat esiin ihmisoikeuksien ja tasa-arvon edistämiseksi tehtävä työ sekä sosiaalityöntekijän käytännön taito kohdata erilaisia ihmisiä ja ymmärtää sosiaalista huono-osaisuutta. Kehitysyhteistyötehtäviä ajatellen nähtiin hyödyllisenä sosiaalityöntekijän kyky sekä analysoida että lähestyä käytännöllisesti sosiaalisia ongelmia. Sosiaalityöntekijöillä

ajateltiin olevan kokonaisvaltaista ajattelua ja näkemystä ihmisten tilanteesta sekä kykyä ottaa huomioon heidän elämänsä todellisuus ja realiteetit. Haastatteluissa nousi esiin myös se seikka, että sosiaalityöntekijöillä on kyky osallistaa ihmisiä ja saada heidät osallistumaan toimintaan. Tämä on mielestäni yksi tärkeimmistä asioista sekä sosiaalityössä että kehitysyhteistyössä. Osallistamisen puuttuminen on ollut syy siihen, miksi monet kehitysyhteistyöprojektit eivät ole pidemmällä aikavälillä tuottaneet tulosta.

Käytännön työn tasolla haastatteluissa nousivat esiin sosiaalityöntekijöiden taidot organisoida auttamista ja avun järjestämistä. Mahdollisista työtehtävistä mainittiin erityisesti yhteisö- ja yhdyskuntatyö, vähemmistö- ja erityisryhmien kanssa tehtävä työ sekä ihmisten liikkuvuuteen liittyvä kenttä, johon sisältyy työ sekä pakolaisten että muiden maahan- ja maastamuuttajien kanssa. Hyödyllisiksi taidoiksi mainittiin myös projekti- ja järjestötyön tuntemus. Näin ollen myös erilaiset järjestötehtävät, kuten työskentely jossain YK:n elimessä, nähtiin soveltuvan hyvin sosiaalityöntekijän koulutuksen omaavalle henkilölle.

Sosiaalityön tietojen ja taitojen hyödyllisyydestä huolimatta useat haastateltavat totesivat niiden olevan rajallisia kehityskaakontekstissa. Tämä ajatus liittyy siihen todellisuuteen, että äärimmäisen köyhyyden keskellä päällimmäisenä nousevat usein esiin esimerkiksi akuuttiin terveydenhuoltoon liittyvät seikat. Sosiaalityön menetelmien todettiin olevan rajalliset sellaisessa ympäristössä, jossa rakenteellinen köyhyys määrittää ihmisten elämää.

Menetelmien rajallisuudesta huolimatta haastateltavat näkivät sosiaalityön koulutuksen yleisesti hyvänä pohjana kehitysyhteistyötehtäviin. Opintoihin liittyen korostettiin omien valintojen vaikutusta eli sitä, mitä sivuaineita on lukenut ja minkälaisia kursseja on opintojensa aikana valinnut. Koulutuksen hyödyllisyyttä käsiteltäessä nousi esiin yleisesti yhteiskunnallisten aineiden tuntemisen merkitys. Yhteiskuntatieteiden nähtiin auttavan analysoimaan ja ymmärtämään yhteiskunnallisia olosuhteita ja sosiopoliittisia rakenteita kokonaisvaltaisesti. Teoreettisen tiedon todettiin antavan tietoa ihmisen käyttäytymisestä, mikä auttaa analysoimaan ja ymmärtämään erilaisia tilanteita ja myös miettimään niiden syitä. Tärkeänä nähtiin myös eri työyhteisöjen ja eri toimijoiden välisten suhteiden hahmottaminen.

Yliopisto-opiskelun kiitettiin tuovan myös kriittistä ajattelua, mikä on tarpeen kehitysyhteistyön kentällä. Sosiaalityön koulutuksen sanottiin antaneen pohjan eettisistä periaatteista ja arvomaailmasta. Koulutuksen mukanaan tuomista arvoista mainittiin näkemys yksilöiden arvostamisesta sekä ajatus vaihtoehtoisuudesta ja asiakkaan kunnioittamisesta. Koulutuksen myötä on opittu myös kommunikaatio- ja sosiaalisia taitoja sekä erilaisten ihmisten ymmärtämistä. Toisaalta todettiin, että yliopistokoulutuksen teoriapainotteisuus ei anna paljon menetelmiä ja välineitä käytännön työhön.

Kehityksessä saadun kokemuksen sanottiin erityisesti antaneen paljon itselle, mutta vaikuttaneen myös omaan työntekoon. Opituista työmenetelmistä mainittiin erityisesti draaman käyttö sosiaalityön välineenä. Tätä ei ollut varsinaisesti käytetty jälkeenpäin Suomessa tehtävässä työssä, mutta useimmat haastateltavat mainitsivat sen hyödyllisyyden erilaisten ihmisten kanssa työskennellessä. Yksi keskeinen haastatteluissa esiin noussut teema on sen ymmärtäminen, että missä tahansa tilanteissa voidaan toimia eli työtä voi tehdä myös ilman materiaalisia resursseja. Tämän oivaltamista pidettiin tärkeänä myös oman Suomessa tehtävän työn kannalta, sillä kokemus on opettanut olemaan valittamatta resursseista kotimaassa.

Monet totesivat kehityksessä saadun kokemuksen vaikuttaneen erityisesti henkilökohtaisiin asenteisiin ja näkemyksiin. Kokemuksen myötä on joutunut miettimään omaa kulttuuriaan ja omia arvojaan sekä kyseenalaistamaan omaa taustaansa ja koulutustaan. Totutusta poikkeavien asioiden ja tapojen näkemisen todettiin avartavan maailmankuvaa ja avaavan omaa ajattelua. Tämä on näkynyt useiden haastateltavien mukaan myös myöhemmin tehtävässä asiakastyössä. Erityisesti se on helpottanut eri kulttuureista tulevien ihmisten kohtaamista ja ymmärtämistä. Myös sosiaalityön monimuotoisuuden ja erilaisten ilmenemismuotojen ymmärtäminen on avartanut näkemystä.

Kansainvälinen sosiaalityö oli monille haastateltaville uusi käsite, eikä suurin osa ollut aiemmin pohtinut sosiaalityötä erityisesti kansainvälisestä näkökulmasta katsottuna. Haastateltavat suhtautuivatkin sosiaalityön kansainvälisyyteen sekä vastaanottavaisesti että varauksella. Monet eivät olleet tietoisia kansainvälisistä sosiaalialan järjestöistä tai

niiden tehtävistä. Haastateltavien näkemykset kansainvälisestä sosiaalityöstä olivat hajanaisia. Tämän voi todennäköisesti selittää sillä, että käsitettä ei ole Suomessa juurikaan käytetty eikä se tule esille sosiaalityön opinnoissa. Käsitteen tuntemattomuutta selittää varmasti myös sen sisällön vakiintumattomuus kansainvälisessä keskustelussa. Ei ole olemassa yhtä vallitsevaa määritelmää siitä, mitä kansainvälisellä sosiaalityöllä tarkoitetaan ja mitä se pitää sisällään. Kansainvälisen sosiaalityön tuntemattomuus kertoo mielestäni siitä, että keskustelua sosiaalityön kansainvälisestä ulottuvuudesta ei ole Suomessa vielä juurikaan käyty.

Myös ajatus sosiaalityön mahdollisuuksista vaikuttaa maailmanlaajuisiin sosiaalisiin ongelmiin toi esiin erilaisia näkökantoja. Toisaalta nähtiin, että sosiaalityöllä ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa globaaleihin sosiaalisiin ongelmiin, sillä niiden ratkaisemisen ajateltiin olevan suurten, lähinnä maailman talouteen painottuvien organisaatioiden käsissä. Toisaalta haluttiin uskoa sosiaalityön mahdollisuuksiin hyvinvoinnin edistäjänä. Ihmisoikeuksien ja -arvon kunnioittamisen leviämällä ajateltiin olevan vaikutusta myös suurempiin asioihin. Arvojen ja tiedon jakamisella ajateltiin pystyttävän pidemmällä aikavälillä parantamaan asioita. Moni sanoikin, että täytyy olla idealisti, jos haluaa uskoa sosiaalityön vaikuttavan maailmanlaajuisiin sosiaalisiin ongelmiin. Idealismi nähtiin yleisesti tärkeänä työn jaksamisen edellytyksenä, sillä ilman uskoa ja toivoa sosiaalialan työ olisi merkityksetöntä.

Monissa haastatteluissa tuli esiin se seikka, että sosiaalityötä tekevät myös muut kuin akateemisen sosiaalityön koulutuksen saaneet henkilöt. Sosiaalityön rajoittaminen ammatilliseen, akateemiseen sosiaalityöhön ja määrittelemine globaaliksi ammatiksi on ongelmallista. Voidaankin kysyä olenko itse syyllistynyt muiden kuin länsimaisten näkemysten syrjintään valitessani tutkimukseni haastateltaviksi juuri yliopistotasaisen sosiaalityön koulutuksen saaneita henkilöitä? Miksi en valinnut tutkimukseeni esimerkiksi sosionomeja tai sosiaaliohjaajia, joilta epäilemättä löytyy paljon kehitysyhteistyötehtäviin hyvin soveltuvaa ammattitaitoa? Halusin tässä tutkimuksessa rajata aineiston käsittelemään nimenomaan yliopistotasoisista sosiaalityön koulutusta, koska rajaamisen ansiosta pystyin keskittymään koulutuksemme hyviin ja huonoihin puoliin ajatellen mahdollisuutta työskennellä kehitysyhteistyötehtävissä. En halua ottaa kantaa Suomessa olevaan sosiaalialan koulutusjärjestelmään ja sen toimivuuteen, koska se olisi oma keskustelunsa eikä mielestäni tässä kohtaa relevantti tai välttämätön.

Itse näkisin sosiaalityön kansainvälisen aspektin tuomisen suomalaiseen keskusteluun tärkeänä. Yksittäisen ja ehkä yksin työskentelevän sosiaalityöntekijän jaksamiseen voi vaikuttaa tieto siitä, että joku jossain toisella puolella maailmaa tekee samankaltaista työtä päästäkseen samanlaiseen päämäärään. Vaikka ei pidä lopettaa vaatimasta toimivampaa ja tehokkaampaa sosiaaliturvajärjestelmää ja hyvinvointivaltion tukipilarien pystyssä pitämistä myös jatkossa, on jokaisen Suomessa työtä tekevän varmasti hyödyllistä ymmärtää ne maailmanlaajuisesti verrattain hyvät puitteet, jossa työtä tehdään. Kansainvälisyyden laajempi huomioiminen voisi tuoda uudenlaisia sosiaalityön malleja ja näkemyksiä myös sellaisista maista, joita ei ehkä aiemmin ole huomioitu sosiaalityön ammatillisuuteen liittyvässä keskustelussa. Globaalin sosiaalityön määritelmän ja koulutuksen globaalien standardien luominen on kuitenkin hyvin monitahoinen ja ristiriitainen aihe. Itselleni se on herättänyt paljon kysymyksiä, joihin tuskin löydän vastauksia pelkän kirjallisuuden perusteella. Omakohtainen kokemus ja toimiminen kansainvälisissä järjestöissä voisi antaa asialle uudenlaisen näkökulman ja mahdollisuuden myös objektiivisemmän mielipiteen muodostamiseen.

Kokonaisuudessaan tutkimus osoitti, että sosiaalityöntekijöillä on sellaista asiantuntijuutta, josta olisi hyötyä monessa kehitysyhteistyöhön liittyvässä työssä. Tutkimus tuotti näin ollen tietoa sosiaalityön ja kehitysyhteistyön yhtäläisyyksistä, jota sekä kehitysyhteistyöhön liittyvistä tehtävistä kiinnostuneet sosiaalityöntekijät että eri alojen ammattilaisia palkkaavat järjestöt eli mahdolliset työnantajat voivat hyödyntää. Erityisen hyödyllistä tietoa on kehitysyhteistyötehtäviin työntekijöitä hakeville tahoille, kuten ulkoministeriölle. Tutkimusta voidaan hyödyntää myös sosiaalityön koulutusta tarjoavissa yliopistoissa suunniteltaessa mahdollisia kansainväliseen työhön liittyviä opintoja.

Sosiaalityön koulutuksen omaavien henkilöiden määrä kehitysyhteistyötehtävissä ei ole todennäköisesti suuri. Tämä voi johtua joko tiedon, resurssien tai mahdollisuuksien puutteesta. Tämän vuoksi aihetta olisi hyvä käsitellä nykyistä enemmän sosiaalityöstä käytävässä keskustelussa, jolloin kehitysyhteistyö ja siihen liittyvät työmahdollisuudet tulisivat tutuiksi useammalle sosiaalityöntekijälle. Toivon tämän tutkimuksen herättävän ajatuksia ja keskustelua siitä, mikä on sosiaalityön ydinsisältö ja perustehtävä. Toivon myös, että sosiaalityö nähtäisiin laajana sosiaalisena toimintana,

jota toteutetaan eri puolilla maailmaa eri tavalla, mutta jonka päämäärät ja tavoitteet ovat samankaltaisia ympäri maailman. Sosiaalityön kansainvälisyyden ja globaalin sosiaalisen vastuun tuominen mukaan suomalaiseen sosiaalialan keskusteluun olisi merkittävää sekä sosiaalityön ammattikunnan että yksittäisen sosiaalityöntekijän kannalta.

LÄHTEET

Aaltonen, Ursula & Mannila, Simo (toim.) (2005): *What are we doing there? Experiences and lessons learned from development cooperation in health care and social welfare*. STAKES. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.

Abbot, Ann (1999): Measuring social work values: A cross-cultural challenge for global practice. *International Social Work* 42 (4), 455-470.

Ahmadi, Nader (2003): Globalisation of consciousness and new challenges for international social work. *International Journal of Social Welfare* (12), 14-23.

Aho, Pauliina & Turja, Tuomo (2008): *Ulkoasiainministeriö. Kehitysyhteistyö 2008*. Taloustutkimus Oy. [online]. <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=38613&contentlan=1&culture=fi-FI>. Luettu 11.10.2008.

Akimoto, Tatsuru (2007): The unipolar world and inequality in social work. A response to James Midgley, 'Global inequality, power and the unipolar world: implications for social work'. *International Social Work* 50 (5), 686-690.

Alasuutari, Pertti (1999): *Laadullinen tutkimus*. 3. painos. Osuuskunta Vastapaino, Tampere.

Banks, Sarah (1999): The social profession and social policy: proactive or reactive? *European journal of social work* 2 (3), 327-339.

Banks, Sarah (2006): *Ethics and values in social work*. Third edition. Palgrave MacMillan, Hampshire.

Bonsdorff, Max von & Voipio, Timo (2005): The new aid environment: multidimensional poverty, PRSPs and programme aid. Teoksessa Aaltonen, Ursula & Mannila, Simo (toim.) (2005): *What are we doing there? Experiences and lessons learned from development cooperation in health care and social welfare*. STAKES. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.

CIF in Finland (2009): *Suomeksi. Yleistä CIFstä*. [online]. http://www.cifinland.org/?page_id=161. Luettu 12.4.2009.

C.I.F. (2009): *Introduction*. [online]. <http://www.cifinternational.com/html/introduction.html>. Luettu 12.4.2009.

Cox, David & Pawar, Manohar (2006): *International Social Work. Issues, Strategies, and Programs*. SAGE publications, Thousand Oaks.

Falk, Diane & Nagy, Gèza (1997): Teaching international and cross-cultural social work. *IASSW Newsletter* (5), 2-5.

Fargion, Silvia (2008): Reflections on social work's identity. *International Social Work* 51 (2), 206-219.

Ferguson, Iain & Lavalette, Michael (2007): Globalization and global justice. Towards a social work of resistance. *International Social Work* 49 (3): 309-318.

Flexner, Abraham (2001 [1915]): Is social work a profession? *Research on Social Work Practice* 11 (2), 152-65.

Freire, Paulo (2005): *Sorrettujen pedagogiikka*. Vastapaino, Tampere.

Globaali sosiaalityö ry (2009): *Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja monikulttuurisuuden puolesta*. [online]. <http://www.uta.fi/laitokset/sostyo/gst/>. Luettu 12.4.2009.

Gray, Mel & Fook, Jan (2004): The Quest for a Universal Social Work: Some Issues and Implications. *Social Work Education* 23 (5): 624-644.

Gray, Mel (2005): Dilemmas of international social work: paradoxical processes in indigenisation, universalism and imperialism. *International Journal of Social Welfare* (14), 231-238.

Hall, Anthony & Midgley, James (2004): *Social Policy for Development*. SAGE Publications, London.

Healy, Lynne M. (1987): International Agencies as Social Work Settings: Opportunity, Capability, and Commitment. *Social Work* 32 (5), 405-409.

Healy, Lynne M. (2001): *International Social Work: Professional Action in an Interdependent World*. Oxford University Press, New York.

High Level Forum (2005): *Paris Declaration on Aid Effectiveness*. [online]. <http://www.oecd.org/dataoecd/11/41/34428351.pdf>. Luettu 10.12.2008.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008): *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Painopaikka Yliopistopaino, Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009): *Tutki ja kirjoita*. Kariston Kirjapaino Oy, Hämeenlinna.

IASSW (2009): *About IASSW: Overview*. [online]. www.iassw-aiets.org/. Luettu 12.4.2009.

ICSD (2009): *About ICSD*. [online]. www.iucisd.org/about.htm. Luettu 12.4.2009.

ICSW (2009): *What is our Mission?*. [online]. www.icsw.org/intro/missione.htm. Luettu 12.4.2009.

IFSW (2009a): *About IFSW*. [online]. www.ifsw.org/en/p38000002.html. Luettu 13.4.2009.

IFSW (2009b): *Definition of social work*. [online]. <http://www.ifsw.org/p38000208.html>. Luettu 12.4.2009.

IFSW (2009c): *Sosiaalityön määrittely (finnish version)*. [online]. <http://www.ifsw.org/p38000408.html>. Luettu 12.4.2009.

IFSW (2009d): *Ethics in Social Work, Statement of Principles*. [online]. <http://www.ifsw.org/en/p38000324.html>. Luettu 12.4.2009.

Jones, David N. (2007): News and Views..from IFSW: Renewed global interest in the profession. *International Social Work* 50 (6), 859–861.

Kananoja, Aulikki (2007): Tutkiminen ja kehittäminen sosiaalialalla. Sosiaalialan tiedontuotanto. Teoksessa: Kananoja, Aulikki & Karjalainen, Pekka & Laiho, Kristiina & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo & Sarvimäki, Pirjo & Seppänen, Marjaana: *Sosiaalityön käsikirja*. Tietosanoma Oy, Jyväskylä.

Karjalainen, Pekka (2007): Sosiaalityön osaamisen orientaatiot. Teoksessa: Kananoja, Aulikki & Karjalainen, Pekka & Laiho, Kristiina & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo & Sarvimäki, Pirjo & Seppänen, Marjaana: *Sosiaalityön käsikirja*. Tietosanoma Oy, Jyväskylä.

Karvinen, Synnove (1993): Reflektiivinen ammatillisuus sosiaalityössä. Teoksessa Granfelt, Riitta & Jokiranta, Harri & Karvinen, Synnove & Metthies, Aila-Leena & Pohjola, Anneli: *Monisärmäinen sosiaalityö*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Kendal, Katherine (2000): *Social work education: Its origins in Europe*. Council of social work education, Washington DC.

Keppo, Matti (2008): Suomi keskeyttää osan kehitysavustaan Nicaraguaan. *Helsingin Sanomat* 5.11.2008.

Kiljunen, Kimmo (2003): Globalisaatio – mitä se on? Teoksessa Rönnerberg, Leif & Simpura, Jussi (toim.): *Sosiaalipolitiikan globaalit ulottuvuudet*. Suomen ICSW, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Gummerus Kirjapaino Oy, Helsinki.

Koivusalo, Meri & Tapanainen, Hanna (1999): *Rakennesopeutusohjelmat, terveystieteiden ja sosiaalinen kehitys*. Kehitysyhteistyön palvelukeskus ry:n raporttisarja nro 28. KEPA, Helsinki.

Kokko, Minna & Milén, Anneli (1995): *EU:n kehitysyhteistyöstä terveys-, sosiaali- ja väestöaloilla*. National research and development centre for welfare and health, STAKES.

Kwok, Joseph (2009): Regional Perspectives...from Asia. Social work and development in Asia. *International Social Work* 51 (5): 699-704.

Lorenz, Walter (2008): Towards a European model of social work. *Australian Social Work* 61 (1), 7-24.

Lyons, Karen (1999): *International Social Work: Themes and Perspectives*. Ashgate, Aldershot.

Lyons, Karen & Manion, Kathleen & Carlsen, Mary (2006): *International perspectives on social work. Global conditions and local practice*. Palgrave Macmillan, New York.

Mafale'o, Tracie (2004): Exploring Tongan social work: Kakafekau'aki (Connecting) and Fakatokilalo (Humility). *Qualitative Social Work* 3 (3), 239-57.

- Mayo, Marjorie (2002): Community work. Teoksessa Adams, Robert & Dominelli, Lena & Payne, Malcolm (toim.): *Social work. Themes, issues and critical debates*. Palgrave, Hampshire.
- McGovan, Brenda & Mattison, Marian (2004): Professional values and ethics. Teoksessa Mattaini, Mark & Lowery, Christine & Meyer, Carol (toim.): *Foundations of social work practice. A graduate text*. NASW Press, Washington.
- Meinema, Thea (2008): News and Views..from ICSW: The European Union and Africa: Opportunities for North-South cooperation. *International Social Work* 51 (2), 272–275.
- Metsämuuronen, Jari (2006): *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Metteri, Anna (2007): Miksi opiskelijan on hyödyllistä ja välttämätöntä kansainvälistyä? To glocal thinking and action in social policy and social work! *Residum* 2/2007.
- Midgley, James (1981): *Professional imperialism : social work in the Third World*. Heinemann, Lontoo.
- Midgley, James (1995): *Social Development. The Developmental Perspective in Social Welfare*. SAGE Publications, London.
- Midgley, James (2007): Global inequality, power and the unipolar world: Implications for social work. *International Social Work* 50 (5), 613-626.
- Mmatli, Tlamelo (2008): Political activism as a social work strategy in Africa. *International Social Work* 51 (3), 297-310.
- Mohan, Brij (2008): Rethinking international social work. *International Social Work* 51 (1), 11–24.
- Mutka, Ulla (1998): *Sosiaalityön neljäs käänne*. SoPhi 27. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Niinikoski-Karvinen, Synnöve (2009): Postmoderni sosiaalityö. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.): *Sosiaalityö ja teoria*. PS-kustannus, Juva.
- OECD (2009): *DAC List of ODA Recipients used for 2008, 2009 and 2010 flows*. [online].
http://www.oecd.org/document/45/0,2340,en_2649_34447_2093101_1_1_1_1,00.html.
 Luettu 17.5.2009.
- Osei-Hwedie, Kwaku (1993): The challenge of social work in Africa: Starting the indigenization process. *Journal of Social Development in Africa* 8 (1), 19-30.
- Parada, Henry (2007): Regional perspectives...from Latin America. Social work in Latin America. History, challenges and renewal. *International Social Work* 50 (4): 560-569.
- Pawar, Manohar (1999): Professional social work in India. Some issues and strategies. *Indian Journal of Social Work* 60 (4), 566-586.
- Payne, Malcolm (1995): *Social work and community care*. Macmillan, London.

- Payne, Malcolm (1996): *What is professional social work?* Venture Press, Birmingham.
- Payne, Malcolm (2002): Social work theories and reflective practice. Teoksessa Adams, Robert & Dominelli, Lena & Payne, Malcolm (toim.): *Social work. Themes, issues and critical debates*. Second edition. Palgrave, New York.
- Payne, Malcolm (2005): *Modern social work theory*. Third edition. Palgrave MacMillan, Wales.
- Payne, Malcolm & Askeland, Gurid Aga (2008): *Globalization and international social work. Postmodern change and challenge*. Ashgate, Burlington.
- Perkiö, Mikko (2009): Introduction: Conceptualizing Social Development. Teoksessa Perkiö, Mikko (toim.) (2009): *Perspectives to Global Social Development*. Tampere University Press, Tampere.
- Pietilä, Hilikka (1985): *UNDP: YK:n kehitysyhteistyön sydän*. Suomen YK-liitto, Helsinki.
- Pohjola, Anneli (2000): Tiedontuotanto sosiaalityössä. Teoksessa: Nurminen, Eija (toim.): *Sosiaalityö ristipaineissa*. Palmenia -kustannus, Helsinki.
- Pollack, Daniel (2007): Social workers and the United Nations: Effective advocacy strategies. *International Social Work* 50 (1), 113–119.
- Raassina, Anne (1990): *Sosiaalialan kehitysyhteistyön resurssikartoitus*. Sosiaalihuollon raporttisarja 1/1990. Sosiaalihuolto, Helsinki.
- Raassina, Anne. Ylitarkastaja, Sosiaali- ja terveysministeriö. Henkilökohtainen sähköpostiviesti 23.5.2008.
- Ranta-Tyrkkö, Satu (2009): Vähän on kylliksi – sosiaalityöstä Mahatma Gandhin malliin. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) (2009): *Sosiaalityö ja teoria*. PS-kustannus, Jyväskylä.
- Raunio, Kyösti (2004): *Oleellinen sosiaalityössä*. Gaudeamus, Tampere.
- Redmond, Bairbre (2006): *Reflection in action. Developing reflective practice in health and social services*. Ashgate, Hampshire.
- Rosenthal, Beth (1990): US Social Workers Interest in Working in the Developing World. *International Social Work* 33 (3), 225–232.
- Rönneberg, Leif (2003): Globaalin sosiaalisen kehityksen strategia. Sosiaali- ja terveysjärjestöt kansainvälisinä toimijoina. Teoksessa Rönneberg, Leif & Simpura, Jussi (toim.): *Sosiaalipolitiikan globaalit ulottuvuudet*. Suomen ICSW, Sosiaali- ja terveyspolitiikan keskusliitto. Gummerus Kirjapaino Oy, Helsinki.
- Satka, Mirja (1997): Sosiaalityö ajassa – ydinkysymysten äärellä. Raportissa Maanittu, Maisa & Viialainen, Riitta (toim.): *”Tehdä itsensä tarpeettomaksi?” Sosiaalityö 1990 -luvulla*. Stakes, Raportteja 213, 27–38. Jyväskylä.
- Sen, Amartya (2001): *Development as freedom*. Oxford UP, Oxford.

Shardlow, Steven (2002): Values, ethics and social work. Teoksessa Adams, Robert & Dominelli, Lena & Payne, Malcolm (toim.): *Social work. Themes, issues and critical debates*. Second edition. Palgrave, New York.

Sheppard, Michael (2006): *Social Work and social exclusion. The idea of practice*. Ashgate, Cornwall.

Sipilä, Jorma (1989): *Sosiaalityön jäljillä*. Tammi, Helsinki.

Smith, Linda (2008): South African social work education: Critical imperatives for social change in the post-apartheid and post-colonial context. *International Social Work* 51 (3), 371–383.

Swantz, Marja-Liisa (2009): What is development? Teoksessa Perkiö, Mikko (toim.) (2009): *Perspectives to Global Social Development*. Tampere University Press, Tampere.

Tammilehto, Olli (2003): Globalisaation vaikutus köyhyyteen. Teoksessa Rönnerberg, Leif & Simpura, Jussi (toim.): *Sosiaalipolitiikan globaalit ulottuvuudet*. Suomen ICSW, Sosiaali- ja terveystieteiden keskusliitto. Gummerus Kirjapaino Oy, Helsinki.

Toikko, Timo (2009): Tapauskohtainen sosiaalityö. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.): *Sosiaalityö ja teoria*. PS-kustannus, Juva.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2003): *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Ulkoasiainministeriö (2007): *Kehityspoliittinen ohjelma 2007. Kohti oikeudenmukaista ja kestävästä ihmiskuntapolitiikkaa*. Valtioneuvoston periaatepäätös 2007. [online]. <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15319&contentlan=1&culture=fi-FI>. Luettu 15.12.2008.

Ulkoasiainministeriö 2008: *Kehitysyhteistyön määrärahat ja niiden käyttö*. [online]. <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15392&contentlan=1&culture=fi-FI>. Luettu 11.10.2008.

UNDP (2007): *Human Development Report 2007/2008. Fighting Climate Change: Human solidarity in a divided world*. Palgrave Macmillan, New York.

United Nations (2009): *United Nations millennium development goals*. [Online]. www.un.org/millenniumgoals/. Luettu 9.6.2009.

Vienonen, Mikko (2005): Some thoughts on development cooperation in the health care and social welfare sector: "Health care policy, poetry and cold showers". Teoksessa Aaltonen, Ursula & Mannila, Simo (toim.) (2005): *What are we doing there? Experiences and lessons learned from development cooperation in health care and social welfare*. STAKES. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.

Voipio, Timo (2003): Uusi suunta kehitysyhteistyölle. Globaali kumppanuus köyhyyden vähentämiseksi ja sosiaalipoliittisen osaamisen kasvava tarve. Teoksessa Rönnerberg, Leif & Simpura, Jussi (toim.): *Sosiaalipolitiikan globaalit ulottuvuudet*. Suomen ICSW, Sosiaali- ja terveystieteiden keskusliitto. Gummerus Kirjapaino Oy, Helsinki.

Ward, Dave (2002): Groupwork. Teoksessa Adams, Robert & Dominelli, Lena & Payne, Malcolm (toim.): *Social work. Themes, issues and critical debates*. Palgrave, Hampshire.

Weiss, Idit (2005): It there a global common core to social work? A cross-national comparative study of BSW graduate students. *Social Work* 50 (2), 101-110.

Wiman, Ronald (1999): *Putting people at the center of sustainable development. Proceedings of the expert meeting on the social dimension in sustainable development*. Volume 1: policy themes – a synthesis. STAKES, Ministry of social affairs and health. Gummerus Printing, Saarijärvi.

Wiman, Ronald (2003): Ihmiset kuuluvat globalisaation keskiöön hyötyjinä ja toimijoina. Teoksessa Rönneberg, Leif & Simpura, Jussi (toim.): *Sosiaalipolitiikan globaalit ulottuvuudet*. Suomen ICSW, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Gummerus Kirjapaino Oy, Helsinki.

Xiong, Zhang & Yunong, Huang (2008): A reflection on the indigenization discourse in social work. *International Social Work* 51 (5), 611-622.

Xu, Qingwen (2006): Defining international social work. A social service agency perspective. *International Social Work* 49 (6), 679-692.

Yuen, Angelina (2009): Rising to the challenge: Global social work education. News and views...from IASSW. *International Social Work* 52 (1), 119-121.

Yunong, Huang & Xiong, Zhang (2008): A reflection on the indigenization discourse in social work. *International Social Work* 51 (5), 611-622.

LIITTEET

Liite 1. DAC:n lista avunsaajamaista vuosille 2008, 2009 ja 2010

Maat on jaettu neljään ryhmään, joista kolme perustuu Maailmanpankin ilmoittamaan bruttokansantuotteeseen (englanninkielinen lyhenne GNI) ja yksi YK:n määritelmään vähiten kehittyneistä maista (Least Developed Countries).

Least Developed Countries	Other Low Income Countries (per capita GNI < \$ 935 in 2007)	Lower Middle Income Countries and Territories (per capita GNI \$936-\$3705 in 2007)	Upper Middle Income Countries and Territories (per capita GNI \$3706-\$11 455 in 2007)
Afghanistan Angola Bangladesh Benin Bhutan Burkina Faso Burundi Cambodia Central African Rep. Chad Comoros Congo, Dem. Rep. Djibouti Equatorial Guinea Eritrea Ethiopia Gambia Guinea Guinea-Bissau Haiti Kiribati Laos Lesotho Liberia Madagascar Malawi Maldives Mali Mauritania Mozambique Myanmar Nepal Niger Rwanda Samoa São Tomé and Príncipe Senegal Sierra Leone Solomon Islands Somalia Sudan Tanzania Timor-Leste Togo Tuvalu Uganda Vanuatu Yemen Zambia	Côte d'Ivoire Ghana Kenya Korea, Dem. Rep. Kyrgyz rep. Nigeria Pakistan Papua New Guinea Tajikistan Uzbekistan Vietnam Zimbabwe	Albania Algeria Armenia Azerbaijan Bolivia Bosnia and Herzegovina Cameroon Cape Verde China Colombia Congo Republic Ecuador Egypt El Salvador Georgia Guatemala Guyana Honduras India Indonesia Iran Iraq Jordan Macedonia Marshall Islands Micronesia, Federated States Moldova Mongolia Morocco Namibia Nicaragua Niue Palestinian Administrated Areas Paraguay Peru Philippines Sri Lanka Swaziland Syria Thailand *Tokelau Tonga Tunisia Turkmenistan Ukraine *Wallis and Futuna	*Anguilla Antigua and Barbuda Argentina Barbados Belarus Belize Botswana Brazil Chile Cook Islands Costa Rica Croatia Cuba Dominica Fiji Gabon Grenada Jamaica Kazakhstan Lebanon Libya Malaysia Mauritius *Mayotte Mexico Montenegro *Montserrat Nauru Oman Palau Panama Serbia Seychelles South Africa *St. Helena St. Kitts-Nevis St. Lucia St. Vincent and Grenadines Suriname Trinidad and Tobago Turkey Uruguay Venezuela

*Territory

Lähde: OECD: *DAC List of ODA Recipients used for 2008, 2009 and 2010 flows*. [online].
http://www.oecd.org/document/45/0,2340,en_2649_34447_2093101_1_1_1_1,00.html. Luettu 17.5.2009.

Liite 2. IFSW:n ja IASSW:n luomat sosiaalityön eettiset periaatteet ja ohjeet

Ethics in Social Work, Statement of Principles

Human Rights and Human Dignity

Social work is based on respect for the inherent worth and dignity of all people, and the rights that follow from this. Social workers should uphold and defend each person's physical, psychological, emotional and spiritual integrity and well-being. This means:

- 1) Respecting the right to self-determination.
- 2) Promoting the right to participation.
- 3) Treating each person as a whole.
- 4) Identifying and developing strengths.

Social Justice

Social workers have a responsibility to promote social justice, in relation to society generally, and in relation to the people with whom they work. This means:

- 1) Challenging negative discrimination.
- 2) Recognising diversity.
- 3) Distributing resources equitably.
- 4) Challenging unjust policies and practices.
- 5) Working in solidarity.

Professional conduct

1. Social workers are expected to develop and maintain the required skills and competence to do their job.
2. Social workers should not allow their skills to be used for inhumane purposes, such as torture or terrorism.
3. Social workers should act with integrity. This includes not abusing the relationship of trust with the people using their services, recognising the boundaries between personal and professional life, and not abusing their position for personal benefit or gain.
4. Social workers should act in relation to the people using their services with compassion, empathy and care.
5. Social workers should not subordinate the needs or interests of people who use their services to their own needs or interests.
6. Social workers have a duty to take necessary steps to care for themselves professionally and personally in the workplace and in society, in order to ensure that they are able to provide appropriate services.
7. Social workers should maintain confidentiality regarding information about people who use their services. Exceptions to this may only be justified on the basis of a greater ethical requirement (such as the preservation of life).
8. Social workers need to acknowledge that they are accountable for their actions to the users of their services, the people they work with, their colleagues, their employers, the professional association and to the law, and that these accountabilities may conflict.
9. Social workers should be willing to collaborate with the schools of social work in order to support social work students to get practical training of good quality and up to date practical knowledge
10. Social workers should foster and engage in ethical debate with their colleagues and employers and take responsibility for making ethically informed decisions.
11. Social workers should be prepared to state the reasons for their decisions based on ethical considerations, and be accountable for their choices and actions.
12. Social workers should work to create conditions in employing agencies and in their countries where the principles of this statement and those of their own national code (if applicable) are discussed, evaluated and upheld.

Lähde: IFSW: *Ethics in Social Work, Statement of Principles*. [online]. <http://www.ifsw.org/en/p38000324.html>. Luettu 12.4.2009.

Liite 3. Haastattelurunko

Haastattelurunko

Taustatiedot

Missä työskennellyt ja kuinka kauan?

Sosiaalityön tila kyseisessä maassa?

Mikä työnantaja?

Miksi mennyt töihin kehitysmaahan?

Kokemus sosiaalityöstä Suomessa? Opiskelija/valmis sosiaalityöntekijä? Toimiiko parhaillaan sosiaalityöntekijän tehtävissä?

Onko saanut erityistä kehitysyhteistyöhön liittyvää koulutusta? Onko saanut kansainvälisyyskoulutusta?

Onko tulevaisuudessa kiinnostunut toimimaan kehitysyhteistyötehtävissä kehitysmaissa?

Työtehtävät ja yhteistyö paikallisen väestön kanssa

- käytännön työtehtävät
- yhteistyö paikallisten sosiaalityöntekijöiden kanssa
- paikallisen kulttuurin näkyminen työmenetelmissä ja käytännöissä (esim. individualismi vs. yhteisöllisyys, yksilötyö vs. rakenteellinen sosiaalityö)
- paikallisen kulttuurin ja arvojen vaikutus työhön

Koulutuksen ja aiemman kokemuksen hyöty työssä

- miten sosiaalityön koulutus tuki työskentelyä
- miten aiempi työkokemus tuki työskentelyä
- aiemmin omaksuttujen sosiaalityön metodien ja menetelmien käyttö ja soveltuminen paikalliseen kulttuuriin
- miten sosiaalityön opinnot voisivat tukea työskentelyä kehitysyhteistyötehtävissä

Kehitysmaassa saadun työkokemuksen hyödyllisyys

- mitä oppi
- hyöty omalle ammatillisuudelle
- kokemusten hyödyntäminen työssä kotimaassa
- kehitysmaassa työskentelevältä työntekijältä vaadittavat ominaisuudet

Kansainvälinen sosiaalityö ja sosiaalityön merkitys maailmanlaajuisesti

- näkemys kansainvälisestä sosiaalityöstä
- sosiaalityön mahdollisuus maailmanlaajuisen sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa
- kehityksellisen näkökulman näkyminen käytännön (sosiaali)työssä (kokeeko olleensa osallisena kehitystyössä)
- mitä sosiaalityö voi antaa kehitys(yhteis)työlle
- millaisissa tehtävissä sosiaalityöntekijät voisivat toimia kehitysyhteistyön kentällä